

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

А. С. Ольховська

**ЧИННИКИ
УСПІШНОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ
ПЕРЕКЛАДАЧА ЗА ФАХОМ**

Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів
за спеціальністю «Переклад» (англійська мова)

Харків – 2016

УДК 81'25-051(075.8)
ББК 81-7я7
О 56

Рецензенти:

Н. М. Одегова – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської фонетики і граматики Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

І. О. Свердлова – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри методики та практики викладання іноземної мови Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 26.10.2015 р.)*

Ольховська А. С.

О 56

Чинники успішного працевлаштування перекладача за фахом : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Переклад» (англійська мова) / А. С. Ольховська. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 116 с.

У навчальному посібнику, що пропонується увазі читачів, розглядаються основні проблеми, пов'язані з працевлаштуванням майбутніх перекладачів та викладачів перекладу. Його основним завданням є ознайомлення студентів із перекладацькою галуззю, тенденціями на сучасному світовому та вітчизняному перекладацькому ринку, вимогами до фахової компетентності перекладача і викладача перекладу та шляхами працевлаштування за фахом.

Посібник розрахований на студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Переклад», викладачів, що читають курс «Чинники успішного працевлаштування за фахом», а також усіх, хто цікавиться проблемами фахової підготовки перекладача.

УДК 81'25-051(075.8)
ББК 81-7я7

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2016
© Ольховська А. С., 2016
© Дончик І. М., макет обкладинки, 2016

ПЕРЕДМОВА

Значне розширення міжнародного співробітництва, стрімке зростання світової торгівлі, активні інтеграційні процеси та бурхливий розвиток інформаційних технологій спричинили значні зміни у перекладацькій діяльності. Сучасний ринок перекладацьких послуг характеризується постійним зростанням обсягів перекладів, зменшенням часу на їх виконання та зниженням тарифів за виконання перекладу. Перекладати потрібно переважно тексти технічного спрямування, а тому переклад все більше втрачає творчий характер, властивий художньому перекладу, та набуває рис індустрії. Впоратися з такими обсягами перекладу специфічних текстів можливо лише за допомогою використання інформаційних технологій, які пропонують сучасному перекладачеві автоматизацію процесу перекладу та контролю якості. Окрім цього, завдяки розвитку технологій сучасний ринок перекладацьких послуг фактично перейшов у віртуальний формат: тексти створюються, перекладаються та функціонують в електронному режимі, а переклад може виконуватися перекладачем у будь-якому куточку земної кулі – жодних обмежень. З іншого боку, розширюється і конкуренція: перекладач має привернути до себе увагу серед величезної кількості подібних фахівців з усього світу – ринок став глобальним.

Звичайно ж, усі ці зміни мають безпосередньо відображатися на фаховій підготовці перекладачів, адже метою професійної освіти має бути перш за все успішне працевлаштування випускників. Нехтуючи цими змінами та не коригуючи процес навчання з їх урахуванням, ми ризикуємо готувати спеціалістів учорашнього дня. У нових ринкових соціально-економічних умовах розвитку нашої держави і сфери перекладацьких послуг професійне навчання перекладачів більше не може обмежуватися лише лінгвістичною підготовкою (вільне володіння мовою тексту оригіналу і тексту перекладу та основами усного і письмового перекладу). Традиційна модель підготовки перекладача змінюється, а на передній план виходять такі складові фахової компетентності, як інструментальна, пошукова та особистісна. Саме ці складові відповідають за конкурентоспроможність фахівця на сучасному ринку праці, визначають успіх його самостійного працевлаштування й кар'єрного зростання. Упродовж навчання майбутніх перекладачів слід активно залучати до професійного перекладацького середовища. Досягти цього можна, у тому числі, за допомогою підвищення мотивації до професій-

ної діяльності, ознайомлення з перспективами, які пропонує сучасний ринок перекладацьких послуг, основними тенденціями на ньому, правильною стратегією працевлаштування, огляду сучасних технологій, які наразі застосовуються перекладачами та можливостями працевлаштування, які б найкраще відповідали потребам майбутніх фахівців у галузі перекладу. Студенти мають чітко усвідомлювати, чого саме очікує від них потенційний роботодавець та що слід робити, аби відповідати таким очікуванням. Усе викладене вище переконливо свідчить про актуальність курсу «Чинники успішного працевлаштування за фахом».

У навчальному посібнику, що пропонується увазі читачів, розглядаються основні проблеми, пов'язані з працевлаштуванням майбутніх перекладачів та викладачів перекладу. Його основним завданням є ознайомлення студентів із перекладацькою галуззю, тенденціями на сучасному світовому та вітчизняному перекладацькому ринку, вимогами до фахової компетентності перекладача й викладача перекладу та шляхами працевлаштування за фахом.

У першій темі («Світовий ринок перекладацьких послуг») розглядається ситуація на сучасному ринку перекладацьких послуг, обґрунтовується важливість та значущість перекладацької діяльності, наводяться дані, що свідчать на користь зростання щорічного обсягу перекладів, а відповідно, й на зростання попиту на перекладачів. У другій темі («Вітчизняний ринок перекладацьких послуг») проводиться детальний аналіз української індустрії перекладу, робиться наголос на її поступовому та стабільному розвитку, а також розкриваються основні проблеми, що постають перед учасниками ринку, та шляхи їхнього вирішення. У третій темі («Портрет сучасного перекладача») висвітлюються основні складові (компетенції) професійної перекладацької компетентності, що диктуються вимогами сучасного перекладацького ринку. У четвертій темі («Організація сучасної перекладацької компанії») окреслюється структура перекладацької компанії та організація перекладацького процесу в ній. П'ята тема («Сучасне технічне забезпечення перекладача») присвячена автоматизованим системам, призначеним для раціоналізації та прискорення діяльності перекладача. Мета шостої теми («Оцінювання якості перекладів») – ознайомлення з процесом забезпечення та контролю якості перекладу, що є невід'ємною складовою сучасної перекладацької діяльності. Сьома тема («Галузеві стандарти») ознайомлює студентів із значенням та функціями документів, що регулюють перекладацьку діяльність, та містить деталізований опис основних міжнародних та вітчизняних галузевих стандартів.

Восьма тема («Процес працевлаштування перекладача») присвячена основним аспектам працевлаштування у перекладацькій компанії, таким як написання резюме, розміщення його на ресурсах із пошуку роботи, а також подальше заповнення анкети та виконання пробного перекладу в разі проходження резюме. У дев'ятій темі («Професія – викладач перекладу») розкриваються актуальні питання підготовки викладачів перекладу, зокрема наголошується на необхідності спеціальної підготовки, надається опис компетентності викладача перекладу та її складових, обґрунтовується думка про те, що викладання перекладу – складний та багатосторонній процес, а тому задля досягнення кращого результату навчати студентів у вищому закладі освіти мають викладачі різних категорій.

Після кожної теми наводяться питання для обговорення, завдання для самостійної роботи, а також перелік літератури, яку студенти можуть використовувати під час підготовки до занять і самостійної роботи.

Орієнтовний розподіл матеріалу протягом періоду вивчення: дві аудиторні години на кожну з дев'яти тем. Такий розподіл подано у розрахунку на навчальний план Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, де на дисципліну «Чинники успішного працевлаштування за фахом» передбачено 36 годин, з яких лекцій – 18 годин, самостійна робота – 18 годин. Якщо в конкретному університеті на дану дисципліну виділяється інша кількість годин, то викладачі можуть самостійно адаптувати поданий план з урахуванням згаданих відмінностей.

Автор висловлює глибоку вдячність рецензентам: Одеговій Наталії Миколаївні, кандидату педагогічних наук, доценту кафедри англійської фонетики і граматики Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, та Свердлової Ірині Олександрівні – кандидату педагогічних наук, доценту, доценту кафедри методики та практики викладання іноземної мови Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, які люб'язно погодилися ознайомитися з рукописом та висловили цінні зауваження, врахування яких, безумовно, сприяло підвищенню якості навчального посібника.

Навчальний посібник призначений передусім для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Переклад», викладачів, що читають курс «Чинники успішного працевлаштування за фахом», а також усіх, хто цікавиться проблемами фахової підготовки перекладача.

ТЕМА 1

СВІТОВИЙ РИНОК ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПОСЛУГ

Обсяг текстових даних у світі постійно зростає, збільшуючись щороку в рази. Потреба у перекладі із поширенням Інтернету та в умовах глобалізації є надзвичайно високою. Для того аби краще усвідомити значущість перекладу, а відповідно, й перекладацької діяльності, звернемося перш за все до цифр, адже сфера перекладацьких послуг вже давно трансформувалася в індустрію перекладу, в якій є власні стандарти, асоціації, конференції, а також установи, які займаються аналізом цього ринку. До однієї з таких установ належить агенція *Common Sense Advisory Inc.* – незалежна дослідницька організація, що займається проведенням об'єктивних досліджень та аналізом комерційної діяльності, послуг та технологій у галузі перекладу й локалізації. Дослідження ринку перекладу (усного та письмового), локалізації та інших мовних послуг, яке проводить *Common Sense Advisory*, включає в себе низку інформації, важливої для учасників зазначених ринків. За результатами дослідження агенція публікує звіт, що містить:

- поточну оцінку обсягу ринку мовних послуг із детальним описом методології, застосованої для таких підрахунків;
- прогнозовані темпи зростання ринку за певний проміжок часу;
- перелік, що включає в себе 100 компаній із надання мовних послуг (*Top 100 Language Service Providers (LSPs)*), які займають провідне положення на світовому ринку;
- перелік найбільших компаній із письмового та усного перекладу по регіонах (Африка, Азія, Східна Європа, північна Європа, південна Європа, Західна Європа, Латинська Америка, Північна Америка та Океанія);
- підрахунок кількості компаній по всьому світі, що надають мовні послуги;
- стандарти сплати праці для робітників компаній із надання мовних послуг, включаючи середній дохід працівників, середній дохід менеджерів із продажу, середній дохід менеджерів проєктів, середній дохід з одного клієнта; усі ці дані надаються у порядку спадання та впорядковані по регіонах;
- порівняння статистично значущих змін ринку за період в останні три роки;
- огляд послуг ринку, обсяг яких зростає найшвидше, наприклад транскреція (*transcreation* – термін, що використовується

переважно фахівцями у галузі реклами та маркетингу й позначає процес адаптації певного повідомлення з однієї мови на іншу зі збереженням стилю, а також врахуванням його призначення та соціокультурного контексту його вжитку. Дуже часто фахівці з перекладу змушені наново вигадувати, створювати слогани та текстові посилання брендів, беручи до уваги мовні та культурні особливості країни або регіону, в якому проводиться рекламна кампанія [135]), глобалізація веб-сайтів (*website globalization* – у найбільш загальному вигляді переклад сайтів, який включає культурну адаптацію до місцевих стандартів та одиниць виміру, а також вироблення підходу до ведення рекламної кампанії для певного регіону [107]) тощо;

- оцінка обсягу ринку перекладацьких технологій та локалізації різноманітних програм (мобільного програмного забезпечення, комп'ютерних ігор тощо).

Отже, за підрахунками *Common Sense Advisory*, обсяг світового ринку перекладацьких послуг у 2013 році склав 34 мільярди доларів [130]. При цьому на долю перекладацьких послуг припадає 15 % від загального обсягу ринку. Порівняно з попереднім 2012 роком ринок лінгвістичних послуг зріс на 5,13 %. Таким чином, ринок продовжує демонструвати зростання, але його темпи стали помірнішими (у 2012 році +12,17 %, а у 2011 році +7,14 %). Експерти *Common Sense Advisory* також відзначають, що попит на мовні послуги та технології продовжує зростати. Більшу частину послуг надають невеликі перекладацькі агенції – у світі їх більш ніж 26 тисяч. Ці компанії одночасно ведуть перекладацькі проекти, що передбачають переклад з різних мов, інтегруючи різні типи процесів та технологій. Власне переклад виконують сотні тисяч спеціалістів, розкиданих по всьому світі. Багато хто з перекладачів також безпосередньо працює з клієнтами, але все ж таки більшість фрілансерів отримують замовлення від перекладацьких агенцій.

До речі, аби ще раз акцентувати увагу на тому, що потреба у перекладах постійно зростає, наведемо дані Статистичного управління Міністерства праці США, згідно з якими до 2022 року лише в США буде нараховуватися 92900 робочих місць для усних та письмових перекладачів. Очікується, що кількість робочих місць у цій сфері до 2022 року збільшиться на 46 % – при цьому середнє зростання кількості робочих місць у всіх сегментах складатиме лише 11 % [112].

Отже, беручи до уваги дані досліджень, можна із впевненістю сказати, що перекладацькі послуги використовують тисячі років, і, швидше за все, вони і надалі користуватимуться значним

попитом. В індустрії усного та письмового перекладу щороку з'являються десятки тисяч нових робочих місць, і уповільнення цього процесу не передбачається. Перекладачі є надзвичайно важливими учасниками цієї індустрії – без них її існування просто було б неможливим. Однак, як і в більшості інших сфер, в індустрії перекладу працює багато інших спеціалістів, як-то менеджери проєктів, менеджери з роботи з клієнтами, менеджери з технології, коректори, менеджери з якості, спеціалісти з комп'ютерного верстання, інженери, маркетологи, менеджери з продажу, а також співробітники відділів постачання, відділу кадрів, бухгалтерії та ІТ-відділів. Дослідження, проведені *Common Sense Advisory*, свідчать про те, що попит на послуги перекладачів випереджає пропозицію – а це означає, що роль перекладачів стає все більш значущою. Однак перекладачі є частиною більш масштабної системи, яка забезпечує функціонування світового бізнесу та розвиток міжнародної комунікації [22].

Такий бурхливий розвиток ринку перекладів обумовлюється низкою причин [71]. До них, перш за все, належить розвиток світової торгівлі, вихід компаній на нові ринки. Зростання конкуренції змушує компанії перекладати свої матеріали як маркетингові, так і технічні різними мовами.

По-друге, швидке зростання ринку високих технологій, який у свою чергу становить сегмент складних технічних перекладів. Розвиток Інтернет-технологій приводить до того, що усі компанії мають своє представництво в інтернеті, а це означає, що їх сайти необхідно перекладати різними мовами, підтримувати їх у робочому стані. Це – окремий сегмент ринку, що утворився відносно нещодавно.

Окрім цього, величезне різноманіття програмного забезпечення, кількість якого зростає щороку, потребує локалізації під час виходу на ринки різних країн. Локалізація [42; 74] – це адаптація програмного забезпечення таким чином, аби з ним могли працювати користувачі, які розмовляють іншими мовами, з урахуванням особливостей, що прийняті у їхніх країнах. Як правило, локалізації підлягають програмний інтерфейс та документація до програмного забезпечення, окрім того, може виникнути потреба змінити одиниці виміру, а також виконати супутню переробку програм. Процес перекладу є лише частиною локалізації, а особливістю процесу локалізації є те, що дуже часто перекладач має тісно взаємодіяти з програмістами. В результаті перекладацькі бюро та агенції перетворюються в компанії з надання широкого

спектру лінгвістичних послуг, а ринок власне перекладу перетворюється в ринок послуг із лінгвістичної підтримки бізнесу.

По-третє, до однієї з причин можна віднести аутсорсінг (*outsourcing*), що у найбільш загальному вигляді можна визначити як передачу організацією на основі домовленості певних бізнес-процесів або функцій на обслуговування іншій компанії, що спеціалізується у певній галузі [91]. Великі компанії змушені концентруватися на своїй основній діяльності та передавати допоміжні функції іншим спеціалізованим компаніям. Наприклад, навіть така потужна організація, як ООН, ще у 2005 році заявила про необхідність виключення зі штату служби письмового перекладу. Окрім цього, в ООН відзначили доцільність перенесення виконання перекладів до країн, що розвиваються, адже завдяки таким заходам можна значною мірою скоротити витрати організації, до того ж, у країнах, що розвиваються, з'являться додаткові робочі місця, а це – очевидні переваги для всіх.

«A second reform that would improve effectiveness is expanding the use of outsourcing and automation of translation services, which in the current budget cost nearly \$200 million. These expenses could be greatly reduced by outsourcing translation services. Moving translation work out of New York could significantly reduce overhead costs for staff and rent while creating jobs in developing countries. Given current technology and time zone differences, we could achieve a virtual 24/7 operation, whereby work sent from New York to a remote site during their core business hours could be completed overnight and then returned to New York for review. Competitive bids could be used to determine the most cost effective and efficient commercial providers of these services» [116].

Переклад на сьогодні користується значним попитом як у приватному, так і в державному секторі [22]. В сфері бізнесу керівники як великих, так і невеликих компаній починають усвідомлювати, що переклад дає можливість отримувати більші прибутки шляхом освоєння нових ринків. За результатами досліджень, ті з компаній, що входять до переліку найбільших компаній США *Fortune 500*, які збільшили витрати на переклад, у півтори рази частіше повідомляли про зростання прибутку, ніж ті, які цього не зробили. Державні установи також приділяють все більше увагу перекладу. Послуги перекладачів також необхідні некомерційним організаціям та організаціям, які займаються науковими розробками. Звіт про стан ринку перекладів у Африці, підготовлений *Common Sense Advisory* для організації *Translators without Borders* [131] у 2012 році, свідчить про те, що збільшення

доступу до перекладеної інформації збільшило б рівень участі населення у політичному житті, сприяло б розвитку охорони здоров'я та прав людини і навіть врятувало б життя багатьом мешканцям африканських країн.

Існує думка, зокрема серед людей, які не мають безпосереднього стосунку до перекладу, а тому не усвідомлюють усіх тонкощів справи, що машинний переклад зробить роботу перекладача непотрібною вже найближчим часом. Однак насправді усе якраз навпаки. Машинний переклад в дійсності збільшує потребу у роботі перекладачів та стимулює розвиток ринку в цілому, адже він – особливо безкоштовний онлайн-переклад – виконує інформаційно-просвітницьку функцію, надаючи середньостатистичному користувачеві можливість швидко отримати потрібну інформацію. Однак у багатьох випадках комп'ютер поки що не в змозі замінити людину: він не розуміє мовних нюансів, натяків у тексті тощо. Мислення як таке під час машинного перекладу відсутнє: речення розбивається на частини мови, у ньому виділяються стандартні конструкції, слова та словосполучення перекладаються за допомогою словників, які знаходяться у пам'яті машини [15]. Навряд чи вдасться найближчим часом створити таку систему машинного перекладу, яка б змогла виконувати переклад досконало у всіх аспектах. Технології машинного перекладу та пов'язані з ним послуги складають лише незначну частину від усього обсягу ринку перекладу, а перекладачі часто отримують завдання виправити та відредагувати машинний переклад. Звичайно ж, машинний переклад може вирішити завдання, на які не здатні люди, як-то проаналізувати великий обсяг тексту та надати коротке резюме його змісту або виділити певні статистичні дані. Однак використовувати машинний переклад, як і будь-яку іншу технологію, потрібно з розумом [22].

Інші вважають, що професійний переклад непотрібною роботою зробить нова технологія – краудсорсинг. Спробуємо розібратися чи дійсно краудсорсинг становить таку серйозну загрозу для професійних перекладачів. Термін «краудсорсинг» (*crowdsourcing*) означає модель бізнесу, засновану на залученні «натовпу», тобто волонтерів, до виробництва за розповсюдження товарів та послуг, а також до пропонування своїх ідей чи вирішення певних проблем. Такі охочі частіше за все одночасно є споживачами цих товарів та послуг [37]. Вперше термін з'явився у 2006 році у статті Джефа Хау (*Jeff Howe*) під назвою «*The Rise of Crowdsourcing*», опублікованій у журналі *Wired* [110]. Сам автор статті утворив його за

аналогією до терміну «аутсорсинг», який на той час здобув широку популярність та поширення.

Краудсорсинг працює наступним чином: компанія передає певні виробничі функції невизначеному коду осіб на основі публічної оферти, що не передбачає укладання трудового договору. До типових прикладів краудсорсингу належать такі сайти, як Вікіпедія (користувачі можуть писати, видаляти та коригувати статті енциклопедії), Хабрахабр (уміст сайту наповнюється його ж відвідувачами), запитання-відповіді *Mail.ru* (одні користувачі відповідають на запитання інших користувачів) тощо.

Перекладацька діяльність не залишилася осторонь цього явища, що стало активно розвиватися із зростанням популярності інтернет-спільнот. Разом з терміном «краудсорсинг» зустрічаються й такі його назви, як «колективний переклад», або «коллаборативне редагування перекладу» [37]. Виникає це явище тоді, коли учасники певної інтернет-спільноти виявляють підвищену зацікавленість до певного продукту і прагнуть використовувати його назву у рідній мові. Інколи споживачі навіть створюють власні переклади та розміщують їх на форумах. Замість того, аби відсторонено спостерігати за тим, як користувачі обговорюють кращі варіанти перекладу між собою, багато компаній надають таким спільнотам можливість пропонувати свої переклади [22].

Одразу ж виникає питання: що може стимулювати на безкоштовне виконання перекладу? У першу чергу це, звичайно ж, щира зацікавленість. Переклади виконуються шанувальниками, фанами, наприклад, певної книги, фільму або серіалу, які дуже часто не мають необхідної компетентності у перекладі. Друга причина стати перекладачем-волонтером – це здобути особливий статус, який свідчить про те, що думка його власника вплинула на розвиток компанії, стати частиною її команди. До того ж, окрім віртуального заохочення, компанії можуть запропонувати волонтерам цілковито реальні подарунки, наприклад знижки та призи, які надзвичайно приємно отримувати. Такі переклади зазвичай виконуються на спеціальних сервісах колективних перекладів, які пропонують різноманітні інструменти для редагування та зручне здійснення процесу перекладу. Нерідко у якості редакторів можуть виступати самі ж користувачі-перекладачі, вправляючи один одного або голосуючи за найбільш вподобаний варіант перекладу. Однак притягнути волонтерів для безкоштовного виконання якого-небудь свого тексту, який їх не цікавить, на даних сервісах навряд чи вдасться [37].

Окрім цього, не слід забувати, що компанії мають оплачувати створення подібних спільнот для краудсорсингу та роботу спеціалістів, які підтримують роботу веб-сервісу. Дійсно, інколи це виходить вигідніше, ніж наймати команду з розробки нових ідей чи проектів, але далеко не завжди [37].

Отже, до переваг використання краудсорсингу в цілому та в галузі перекладу зокрема можна віднести [92; 120]: 1) широке охоплення (пропонуючи вирішення завдання великій групі потенційних виконавців, замовник автоматично досягає широкого охоплення, не докладаючи при цьому додаткових ресурсів або зусиль); 2) втягнення користувачів (люди, які погоджуються виконувати завдання, надзвичайно мотивовані, завдяки чому, як підтверджують провідні компанії, ідеї та контент, отримані за допомогою краудсорсингу, в разі ефективніші, аніж отримані традиційним способом); 3) безліч варіантів та різноманіття вибору (чим більше варіантів, ти більший шанс знайти саме те, що було необхідне, крім того, свої варіанти надсилають користувачі з різних континентів, а це забезпечує величезне різноманіття); 4) єдине правильне рішення (багато складних питань, у тому числі наукових, було вирішено простими людьми – просто їм у певній ситуації вдалося зробити те, що не змогли висококваліфіковані спеціалісти); 5) фіксований термін (більшість краудсорсингових проектів мають чіткий термін завершення, що допомагає вирішити питання швидко); 6) економія фінансових ресурсів (це ствердження не завжди правильне, однак інколи краудсорсинг дійсно дозволяє отримати результат з меншими витратами).

Зважаючи на викладене вище, стає зрозуміло, що для таких гігантів, як *Mozilla*, *Adobe* або *Facebook*, переклад за допомогою краудсорсингу буде працювати, у той час як невеликих та середніх розробників спіткатиме ціла низка проблем [38]:

- краудсорсинг потребує значної кількості фанатів продукту. На старті їх немає;
- якщо довірити переклад незацікавленим користувачам, на виході не буде якості. Продукт має захоплювати розум, бути привабливим;
- кожен із тисяч перекладачів краудсорсинг-проекту використовує свій «словник». В результаті один і той самий термін буде перекладений по-різному, що навряд чи спростить життя користувачам програми.

А отже, зважаючи на усе перелічене вище, нескладно дійти висновку, що простіше та вигідніше у більшості випадків звернутися до спеціалістів – професійних перекладачів. Слід визнати,

що мотивацією до здійснення перекладу, як і раніше, залишається або сильна некомерційна зацікавленість, або заробітна плата. Саме тому, незважаючи на той факт, що краудсорсинг у сучасному світі поширюється доволі стрімко, навряд чи ця тенденція колективного перекладу буде і надалі розвиватися та зможе витіснити професійних перекладачів [37].

Насправді, як показали дослідження, економія не є основним мотивом використання великими компаніями краудсорсингу – створення платформ для нього може обійтися компаніям дорожче і зайняти більше часу, ніж сплата послуг традиційних перекладачів. Тим більше, що все одно компанії зазвичай платять перекладачам та перекладацьким агенціям за редагування колективних перекладів. Тим не менш, вони знаходять свої плюси у тому, що краудсорсинг надає споживачам та користувачам можливість висловити свою точку зору та обрати переклад, який їм більше подобається [22]. До того ж, дуже часто звертаючись до «натовпу», крупні міжнародні компанії шукають нові ідеї та способи рішення для своїх проектів.

Підсумовуючи усе наведене вище, доходимо висновку, що індустрія перекладу займає значне місце в світі, а обсяги ринку перекладу із року в рік зростають, спричиняючи зростання попиту на професійних перекладачів. Навряд чи у недалекому майбутньому будуть створені такі системи машинного перекладу, які зможуть повноцінно виконувати переклади без подальшого редагування людиною. Маловірогідне й те, що професійних перекладачів зможуть витіснити краудсорсингові проекти, які мають велику кількість обмежень й, очевидно, не здатні задовольнити усіх потреб у перекладі. Саме тому можна із впевненістю стверджувати, що професія перекладача не лише не зникне найближчим часом, але, навпаки, користуватиметься все більшим попитом, а отже, актуальною залишається підготовка висококваліфікованих спеціалістів, здатних виконувати переклад на професійному рівні. Для підготовки таких спеціалістів, у свою чергу, слід виходити з нових вимог, які диктує сучасний ринок перекладацьких послуг і які витікають із докорінної зміни його структури. Узагальнюючи досвід науковців [136] та усе наведене вище, можна стверджувати, що у XXI столітті ринок перекладу став:

- глобальним: ця характеристика притаманна в цілому усьому світові, в якому ми живемо. Рушійними силами у процесі глобалізації стають перш за все торгівля (адже задля досягнення успіху компанії стали виходити поза межі геополітичних

кордонів, пропонуючи свою продукцію та послуги по всьому світі), а також новітні технології, які уможливили надзвичайно швидке поширення та передачу інформації. Усе це спричинює зростання обсягів міжнародної комунікації, а відповідно, і збільшення попиту на переклад та, звичайно ж, перекладачів;

- децентралізованим: завдяки новітнім технологіям географічне місцезнаходження перекладача втратило свою актуальність. Так, перекладач може мешкати в Україні, виконуючи при цьому замовлення для компанії у, скажімо, Австралії. З одного боку, це є перевагою, оскільки розширює можливості професії, але з іншого – приховує і певні недоліки, зокрема розширення конкуренції;
- спеціалізованим: новітні технології впливають на типи текстів, які необхідно перекласти. Окрім попиту на переклад текстів у традиційних галузях на кшталт фінансової або науково-технічної, постійно з'являються нові сфери, в яких збільшується обсяг перекладів. Образ перекладача-універсала відходить у минуле, адже сучасний перекладач опановує певну галузь (або кілька галузей), в яких спеціалізується. Йому доводиться постійно поповнювати свої знання в обраній сфері – знайомитися не тільки з новою термінологією, а й з сучасним технічним забезпеченням, що використовується в процесі перекладу;
- динамічним: передбачити, які новітні технології з'являться та які саме сфери користуватимуться попитом, неможливо, а тому на даному етапі мова йде про підготовку перекладача з певним універсальним набором навичок та вмій, які дозволять йому у подальшому успішно адаптуватися до змін на перекладацькому ринку та опанувати переклад у необхідних галузях;
- віртуальним: більшість перекладацьких послуг пропонується та надається через Інтернет. Перекладачам та замовникам більше не потрібно зустрічатися очно. Деякі перекладацькі агенції існують лише у віртуальній реальності, інші мають офісні приміщення, однак, незважаючи на це, перекладачі у таких агенціях дуже часто все одно працюють віддалено, так само надходять і замовлення. В інтернеті існують численні платформи, на яких фрілансери можуть пропонувати свої послуги та шукати нових клієнтів;

- вимогливим: сучасне технічне забезпечення перекладу, з одного боку, полегшило роботу перекладача, але з іншого – поставило низку нових викликів. Наведемо приклади кількох з них. По-перше, засоби автоматизації перекладу постійно розвиваються й вдосконалюються, а отже, перекладачеві доведеться вдосконалювати свої навички та вміння користування ними. По-друге, такі засоби надали можливість замовникам розробити власні глосарії та термінологічні бази, якими перекладачам доводиться користуватися, що значно обмежує їх творчу свободу.

Питання для обговорення

1. Опишіть основні тенденції сучасного ринку перекладацьких послуг.
2. Які установи займаються аналізом ринку перекладацьких послуг?
3. Які дані зазвичай надає *Common Sense Advisory* у своєму щорічному звіті про ринок перекладу?
4. Що обумовлює бурхливий розвиток ринку перекладів?
5. Чи становить машинний переклад загрозу для професійних перекладачів? Чому?
6. Що таке аутсорсинг і яке застосування він знаходить в індустрії перекладу?
7. Що таке краудсорсинг і яким чином він застосовується в перекладацькій сфері?
8. Перелічіть переваги та недоліки застосування краудсорсингу в сфері перекладу.
9. Надайте основні характеристики сучасного ринку перекладацьких послуг. Обґрунтуйте свою точку зору.

Завдання для самостійної роботи

1. Чи погоджуєтесь Ви з тим, що професія перекладача і надалі залишатиметься актуальною та користуватиметься значним попитом? Підготуйте детальне обґрунтування Вашої точки зору із застосуванням посилань на літературні джерела.

ТЕМА 2

ВІТЧИЗНЯНИЙ РИНОК ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПОСЛУГ

На даний момент ринок перекладацьких послуг в Україні ще далекий від ідеалу, однак все ж таки він демонструє невеликий, але стабільний приріст. Такий стан речей обумовлюється тим, що у більшості західних країн культура ринку перекладацьких послуг розвивалася упродовж доволі тривалого часу, у той час як в Україні ринок перекладу у його сучасному вигляді почав формуватися лише на початку 90-х років минулого сторіччя. У формуванні сучасного українського ринку перекладацьких послуг виділяють три основні етапи: 1) 1996–1998 роки. До характерних рис цього періоду належать низька конкуренція та практично повна відсутність інформації учасників ринку один про одного. Саме у цей початковий період в Україні почали формуватися перші перекладацькі агенції; 2) 1998–2004 роки. У цей період масового розвитку отримали Інтернет та інші інформаційні технології. Ринок перекладу почав розширюватися та став прозорішим як для клієнтів, так і для продавців перекладацьких послуг. Дрібні перекладацькі агенції починають об'єднуватися в крупніші компанії; 3) 2004 рік – до сьогодні. Цей етап характеризується неймовірним зростанням конкуренції та подальшим об'єднанням компаній [72].

Найпоширеніші типи перекладацьких послуг [56]: 1) технічний переклад; 2) локалізація сайтів та програмного забезпечення; 3) переклад аудіо- та відеоматеріалів; 4) усний переклад.

Мовою, що користується найбільшим попитом як для письмового, так і для усного перекладу, є англійська. Східні та інші непоширені мови не надто популярні, однак і послуги перекладача на них найдорожчі, оскільки з цих мов мало фахівців [56].

Тим не менш, український ринок перекладацьких послуг різко відрізняється від зарубіжного. По-перше, український ринок відносно невеликий, приблизно \$80–100 млн на рік, в той час як, наприклад, у сусідній Росії він складає \$627–1000 млн на рік. По-друге, характерною рисою українського перекладацького ринку є доволі низькі середні розцінки на переклад – приблизно 53 гривні за сторінку, а відповідно й низький рівень оплати праці самих перекладачів. Так, перекладач, який співпрацює з українською агенцією, отримує в середньому 25 гривень за сторінку [39].

З такими низькими ставками перекладацьким агенціям складно розвиватися та будувати багатоланкові виробничі структури, формалізувати системи менеджменту якості та проводити

маркетингові кампанії. Через це ринок у цілому залишається слабозрозумитим та інформаційно закритим. Лідери ринку тількино починають відкриватися та будувати діалог у професійному середовищі, чому зокрема значною мірою сприяє щорічна українська конференція перекладацької галузі *UTIC* [39].

В дещо кращій ситуації, аніж гравці, орієнтовані на внутрішній ринок, знаходяться субпідрядні фірми, що виконують переклади для іноземних агенцій. Їх витрати приблизно такі самі, як і в українських компаній, але розцінки на переклади у 2–5 разів вищі. За рентабельністю такі субпідрядні компанії зазвичай випереджають гравців, орієнтованих на внутрішній ринок, навіть враховуючи вищі вимоги до якості, додаткові ланки у виробничому процесі та більшу заробітну плату. Різниця стала ще помітнішою через падіння курсу гривні на 30 % (травень 2014 року по відношенню до грудня 2013 року): у той час як купівельна спроможність та попит з боку внутрішніх замовників падає, субпідрядні компанії фактично підвищують свою прибутковість. Сплату за свої послуги вони отримують у доларах або євро, а витрати несуть у гривні [39].

У зарубіжній практиці ринок перекладацьких послуг доволі динамічний та розвинутий. Основною тенденцією є спеціалізація перекладацьких агенцій на певній тематиці, а це означає, що кожна агенція займає свій сегмент ринку медичних, технічних, юридичних тощо перекладів. В Україні спостерігається зворотний процес – практично кожна перекладацька агенція пропонує увесь спектр послуг в галузі перекладу [13].

Характерною ознакою вітчизняного ринку перекладацьких послуг є складність розрахунку вартості перекладу для клієнта – кожна перекладацька агенція підраховує вартість по-різному: за кількістю знаків, з пробілами та без, за 1800 та 2000 знаків або ж за кількістю слів. Саме тому клієнту буває складно зорієнтуватися та порівняти ціну свого перекладу в різних агенціях [13].

Також до визначних рис українського ринку перекладу можна віднести хаотичність бізнесу, його неструктурованість, а також відсутність належної законодавчої бази. Практично кожен, хто володіє певними мовами, може заявити, що він є перекладачем та пропонувати свої послуги з перекладу. Такі некомпетентні псевдоспеціалісти завдають значної шкоди професії, збиваючи ціни та залишаючи хибне уявлення у клієнтів про перекладацьку галузь.

Тим не менш, на вітчизняній арені встигли виникнути й доволі крупні перекладацькі фірми. На даний момент вже з'явився рейтинг найбільших перекладацьких агенцій України, що безпе-

речно свідчить на користь розвитку вітчизняної перекладацької галузі. Такий рейтинг є надзвичайно важливим для перекладацьких компаній. За свідченнями керівників агенцій [39], він став, по суті, першою спробою аналізу українського ринку перекладів. Беручи до уваги сильну розрізненість ринку, це перший простий та чіткий інструмент, який дозволяє кожному учаснику побачити, на якому етапі розвитку він знаходиться, а це має велике значення, адже надає можливість зрозуміти, в якому напрямку слід розвиватися, та навіть пропонує можливі схеми розвитку. Орієнтуючись на такий рейтинг, можна будувати плани, оптимізувати процеси та рухатися уперед.

До того ж, рейтинг несе в собі практичну користь і для потенційних споживачів перекладацьких послуг, адже більша частина українського перекладацького ринку на даний момент являє собою по суті чорну скриню, на своїх сайтах агенції надають практично однаковий перелік послуг та постулатів про ціну й якість. У такій ситуації дуже складно відрізнити постачальника якісних послуг, а замовники обирають агенцію за ціною, що в результаті відбивається на якості послуг. Саме тому було створено сайт *translationrating.ru*, метою якого є публікування у відкритому доступі інформації про ринок перекладу аби надати замовникам основні критерії порівняння компаній, а саме масштаби бізнесу, ключові клієнти, динаміка зростання, спеціалізація, методика управління якістю, сертифікація за стандартами та технологіями тощо. Зазначений сайт надає дані для поінформованого вибору, а відповідно, робить перекладацьку галузь прозорою [77].

Рейтинг українських перекладацьких компаній описано в двох таблицях. Першу таблицю укладено за добровільно наданими даними, а другу за офіційно опублікованими даними юридичних осіб. Автор рейтингу відзначає, що компаній, які надали про себе дані, небагато, а тому фактично цей рейтинг лише перший крок на шляху до прозорості ринку. Дані ж за окремими юридичними особами дуже часто не відображають реального стану справ у компаніях, бо офіційні показники зазвичай занижують відносно до реальних. Тим не менш, навіть цей перший рейтинг дає змогу зорієнтуватися на вітчизняному перекладацькому ринку та побачити його лідерів. У нашій роботі для ознайомлення ми надамо лише рейтинг українських перекладацьких компаній за добровільно наданими даними за 2013 рік (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Рейтинг перекладацьких компаній за 2013 рік
за добровільно наданими даними

№	Компанія	Виручка за 2013 р.	Штат	Робочі місця	Місто	Рік	Профіль
1	ELEKS Localization	\$2,811 млн	133	-	Львів	2004	локалізація, субпідряди
2	InText	\$2–3 млн	41	12	Дніпропетровськ	2002	більше 90 % субпідряди, технічний переклад
3	ТРИС	\$2–4 млн	170	6	Київ	1993	30–40 % роздріб, 10–20 % іноземні замовники, інше – внутрішній ринок b2b
4	Донецьке обласне бюро перекладів	\$1,07 млн	29	-	Донецьк	1996	60/40 % роздріб, 75 % внутрішній ринок
5	Профпереклад	\$0,9 млн	25	9	Київ	2008	50 % медицина, 25 % техніка, 25 % юридичний переклад
6	Technolex Translation Studio	\$0,75 млн	20	9	Київ	2010	більше 90 % субпідряди
7	Promova	\$0,4 млн	13	3	Харків	2004	більше 90 % субпідряди
8	Yerpanoff	\$0,28 млн	6	3	Київ	2002	70/30 % субпідряди та внутрішній ринок b2b
9	Yus Augmentive	\$0,25 млн	12	-	Київ	2008	субпідряди, локалізація, технічний переклад

Продовження таблиці 2.1

10	Техпереклад	\$0,221 млн	2	-	Київ	2009	промислова електротехніка, субпідряди
11	А.В.С. – перекладацький підрозділ	-	28	6	Київ	2003	медицина, техніка, юридичний переклад
12	Translatel	-	25	6	Кіровоград	1998	субпідряди, локалізація, технічний переклад
13	Today.kharkov.ua	-	20	2	Харків	2009	внутрішній ринок
14	Aspect-Ukraine	-	18	-	Харків	2011	субпідряди, локалізація, технічний переклад
15	Лінгвістичний Центр	-	9	4	Львів	1997	субпідряди, локалізація, технічний переклад
16	Апрель	-	8	-	Київ	1998	внутрішній ринок, роздріб та b2b
17	Task Force	-	7	-	Київ	-	внутрішній ринок
18	100 мов	-	5	-	Київ	2002	внутрішній ринок
19	Glebov	-	4	-	Київ	2009	внутрішній ринок

Усі дані були отримані за допомогою анкетування у січні-березні 2014 року та телефонного інтерв'ювання керівників компаній у квітні-травні 2014 року. Середній курс гривні за рік – 8,14 за долар. Компанії наведено у наступному порядку: першими йдуть ті компанії, які розкрили виручку за 2013 рік у порядку спадання виручки, далі розташовано компанії за кількістю співробітників у штаті у порядку спадання.

Окрім того, планується випуск дослідження ринку в аспекті ефективності перекладацьких агенцій за такими показниками [77]:

- виручка на співробітника;
- кількість замовлень на менеджера проектів;
- використання програм пам'яті перекладу;

- використання автоматизованих інструментів перевірки (*AutoQA*);
- етапи виробництва у різних агенціях;
- IT-інфраструктура, що використовується для забезпечення збереження даних;
- цінні ніші;
- плани з розвитку тощо.

Тим не менш, незважаючи на всі позитивні зрушення, на вітчизняному ринку перекладу спостерігається й значна кількість питань, які потребують вирішення. Зупинимося на них детальніше.

Найсуттєвішою проблемою перекладацької галузі на даний момент є нестача висококваліфікованих спеціалістів, а також наявність на ринку великої кількості некваліфікованих фрілансерів. До того ж, у той час як першокласних спеціалістів катастрофічно не вистачає, кількість недосвідчених перекладачів постійно зростає. Більшість випускників вищих навчальних закладів не в змозі працювати у перекладацьких агенціях через нестачу знань у галузі тематики, в рамках якої здійснюється переклад. Саме тому дуже часто технічний переклад виконують фахівці з певної галузі (медицина, програмне забезпечення тощо), які отримали другу вищу філологічну освіту. До того ж, випускники вищих навчальних закладів не володіють програмами технічного забезпечення перекладу (так звані *CAT-tools*), що також, за свідченням директорів перекладацьких агенцій, значною мірою перешкоджає працевлаштуванню за фахом, адже далеко не кожна агенція має достатньо ресурсів, аби провести додаткову підготовку молодого спеціаліста.

Наразі підготовка перекладачів у вітчизняних вищих навчальних закладах зазнала бурхливого розвитку – щороку відкриваються усе нові перекладацькі факультети та відділення, у той час як вже існуючі, кількість яких наближається до дев'яноста, збільшують обсяги прийому студентів [89]. Тим не менш, є ціла низка чинників, що знижують якість професійної підготовки перекладачів у вітчизняних вищих закладах освіти, зокрема [10; 45; 89]:

- бурхливе і слабо контрольоване збільшення кількості осередків підготовки перекладачів;
- низький рівень професійної спрямованості викладання соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов;
- недосконалість освітніх програм, оскільки в них не завжди враховано потреби студентів, які навчаються на перекладачів, щодо загальної освіти і професійної підготовки, їхні

індивідуальні можливості, а також недостатня відповідність програм новим вимогам ринку перекладацьких послуг;

- відсутність необхідної матеріально-технічної бази (спеціального обладнаних кабінки для навчання синхронного перекладу, сучасного програмного забезпечення комп'ютерних класів, доступу до мережі Інтернет тощо);
- застарілі методи і форми навчально-виховного процесу (монологічний спосіб дидактичної взаємодії, нестача проблемних ситуацій професійної спрямованості), відсутність стимулювання пізнавального і професійного інтересу студентів, які навчаються на перекладачів;
- відсутність нових освітніх технологій та активних способів організації виробничої практики, зокрема в сучасних перекладацьких агенціях та бюро;
- відсутність викладачів, що мають досвід викладання перекладу як спеціальності;
- слабке забезпечення сучасними навчальними матеріалами для підготовки перекладачів і відсутність науково обґрунтованої теорії їхнього навчання;
- відсутність необхідних умов для забезпечення академічної мобільності студентів-перекладачів;
- непогодженість системи освіти майбутніх перекладачів із потенційними роботодавцями та з ринком праці.

Така ситуація, коли випускники перекладацьких відділень вищих навчальних закладів у багатьох регіонах України виявляються не підготовленими до реальної роботи (не спроможні перекладати спеціалізовані тексти, не ознайомлені з професійним інструментарієм, не мають навичок пошуку інформації тощо), надзвичайно негативно відбивається на українських перекладацьких агенціях, що шукаються нові кадри. Саме тому останнім часом вони намагаються співпрацювати з вищими навчальними закладами з підготовки перекладачів. Прикладом такої співпраці є проєкт *Vox Translatorum*, створений керівниками вітчизняних перекладацьких компаній та одночасно викладачами Тетяною Струк («Лінгвістичний Центр®») та Олександром Бондаренком (*Translatel*) [138]. Спочатку проєкт являв собою групу в соціальній мережі *Facebook*, що об'єднала небайдужих професіоналів, які прагнуть брати участь у реальних змінах процесу підготовки перекладачів. Автори проєкту спираються на свій досвід керівництва перекладацькими компаніями і викладання у вищих навчальних

закладах та вбачають вирішення проблеми підготовки сучасного перекладача в інтеграції знань спеціалістів перекладацької галузі та ВНЗ. На липень 2014 року в групі налічувалося вже 557 учасників, серед яких професійні перекладачі та перекладачі-початківці, керівники перекладацьких бюро, а також викладачі з України та Росії. Учасники групи можуть ставити запитання, обмінюватися методичними матеріалами та домовлятися, наприклад, про організації стажувань.

Ідеї, що обговорюються у *Vox Translatorum* [138]:

- стажування для студентів, викладання співробітниками перекладацьких агенцій у вищих навчальних закладах;
- особисте наставництво для перекладачів-початківців, їх мотивування;
- навчання студентів пошуку довідкової інформації, опанування предметних галузей, роботи з CAT-інструментами;
- розробка тем наукових робіт для студентів спільно з учасниками індустрії;
- організація ресурсів для підготовки викладачів;
- методики передачі перекладацького досвіду (*Training for Trainers*);
- систематизація історій успіху вищих навчальних закладів, що упроваджують інновації у викладання цієї спеціальності.

Згодом було розроблено сайт об'єднання *voxtran.net* [139], який, за задумом організаторів, має стати платформою для обговорення загальної стратегії, обміну досвідом і перетворення слів на конкретні дії.

Цілями організації є [139]:

- проведення серії круглих столів за участі провідних ВНЗ України та лідерів перекладацького ринку;
- розробка курсів із навчання сучасних технологій перекладу;
- проведення досліджень перекладацької індустрії та підготовки перекладачів;
- створення у ВНЗ дорадчих органів із залученням представників галузі для оптимізації змісту підготовки майбутніх перекладачів;
- розробка рекомендацій від представників перекладацької галузі для запровадження державного стандарту.

Зокрема, представники організації у 2013 році провели перші круглі столи в Миколаєві (Чорноморський державний університет імені Петра Могили), Донецьку (Донецький

національний університет) та Харкові (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого), присвячені проблемам змісту підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах та вимогам роботодавців, а також питанням співпраці вищих навчальних закладів та перекладацьких агенцій. Вони зазначають, що вищі заклади освіти не завжди у повній мірі усвідомлюють, чого саме слід навчати студентів, а коли таке усвідомлення прийде, постане нове питання – хто зможе це викладати? Відповідно, подальшим кроком на шляху до модернізації перекладацької освіти стане підготовка викладачів перекладу нового покоління. Наголошується також, що навіть студенти великих та дуже відомих вищих навчальних закладів з давніми традиціями викладання перекладу як спеціальності все ж мають активно співпрацювати з професіоналами галузі та, наприклад, проходити практику в спеціалізованих агенціях, адже для того, аби стати успішним фахівцем, недостатньо лише теорії, необхідне навчання з боку практикуючих спеціалістів. Позитивною тенденцією є готовність вишів до співпраці, що у подальшому створить сприятливі умови для вдосконалення підготовки майбутніх перекладачів та викладачів перекладу.

Отже, можна зробити висновок, що український ринок перекладацьких послуг знаходиться на перших стадіях розвитку, однак у цілому він демонструє позитивні тенденції: з'являються крупні гравці (великі перекладацькі агенції), які працюють не лише на вітчизняній, але й на міжнародній арені, перекладацький бізнес поступово набуває структурованості та прозорості, з'являється перший інструмент оцінки стану ринку перекладу – рейтинг найбільших вітчизняних перекладацьких агенцій, налагоджується співробітництво представників галузі та вищих навчальних закладів, які починають прислухатися до сучасних потреб ринку та прагнуть модернізувати систему освіти. Усе це однозначно свідчить на користь сприятливого прогнозу щодо подальшого розвитку ринку перекладацьких послуг України та передбачає його подальше зростання.

Питання для обговорення

1. Дайте загальну характеристику вітчизняного ринку перекладацьких послуг.
2. Розкрийте основні етапи формування українського ринку перекладу.

3. Чим вітчизняний ринок перекладацьких послуг відрізняється від зарубіжного?

4. Які функції виконує рейтинг найбільших перекладацьких агенцій України для учасників ринку та для споживачів перекладацьких послуг?

5. Окресліть коло найважливіших проблем вітчизняної перекладацької галузі.

6. Назвіть чинники, що знижують якість професійної підготовки перекладачів у вітчизняних вищих навчальних закладах.

7. Що таке *Vox Translatorum* та які ідеї обговорюються на його теренах?

8. Назвіть основні цілі організації *voxtran.net*.

9. В яких аспектах відбувається співпраця представників перекладацької галузі та вищих навчальних закладів?

Завдання для самостійної роботи

1. Яким чином, на Вашу думку, можна подолати чинники, що негативно впливають на фахову підготовку перекладачів у вищих закладах освіти? Складіть власний план дій для того, аби презентувати його Вашим колегам.

2. Складіть власний перелік перспективних сфер співпраці між представниками галузі та вищими навчальними закладами. Чи хотіли б Ви взяти активну участь у такій співпраці? Чому та у яких аспектах? Обґрунтуйте власну точку зору

3. Знайдіть у мережі Інтернет рейтинги найбільших світових та російських перекладацьких компаній (рейтинги минулих років зазвичай доступні безкоштовно). Порівняйте їх із вітчизняним рейтингом. Наскільки відрізняються обсяги виручки? Що, на Вашу думку, є причиною такої різниці?

ТЕМА 3

ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Загальний образ перекладача неодноразово ставав об'єктом вивчення, а його опис можна знайти у цілій низці визначних праць [4; 48; 57].

У 1999 році вийшла книга відомого дослідника перекладу Мірама Геннадія Едуардовича [48], де він змальовує загальний образ усного перекладача, що виглядає так: інтелігентний, просто, але зі смаком одягнений, бездоганно ввічливий та коректний, непитущий (мало питающий), помірний у їжі, з гучним голосом приємного тону, всебічно освічений, з почуттям власної гідності та усвідомленням значущості своєї професії. З тих пір минуло 16 років, проте такий портрет усного перекладача є актуальним і до сьогодні. Саме тому в цьому розділі ми зупинимося перш за все на роботі письмових перекладачів, професія яких зазнала чималих змін за останнє десятиліття.

Як відомо, у успішного перекладача має, перш за все, бути сформована перекладацька компетентність, яка у найбільш загальному вигляді визначається як здатність перекладати на фаховому рівні та складається з цілої низки складових – компетенцій [89]. Відповідно, змалювати образ сучасного перекладача можна шляхом визначення переліку таких складових. Компетентнісний підхід широко відомий у методиці навчання перекладу. На даному етапі розроблено чимало моделей перекладацької компетентності, зокрема й таких, що були адаптовані спеціально для навчальних цілей [89]. Студенти дізнаються про перекладацьку компетентність та її компоненти з такої нормативної дисципліни, як «Методика викладання перекладу у вищій школі», а отже, мають бути добре обізнаними з вимогами до себе як фахівців із перекладу. Здавалося б, що все це позбавляє питання актуальності, і відповідно, воно не заслуговує уваги у даному курсі. Проте у попередній темі у найбільш загальних рисах ми вже торкалися питання невідповідності підготовки фахівців із перекладу вимогам перекладацького ринку. Під час працевлаштування виявляється, що потреби ринку перекладу дещо відрізняються від стандартів вищих навчальних закладів, які готують перекладачів. Чим саме різниться портрет перекладача в уявленні викладачів вузів та представників галузі? Розгляньмо це питання детальноше, і в результаті проведеного аналізу спробуємо надати портрет

ідеального перекладача, послуги якого користуються попитом на сучасному ринку перекладу.

Перш за все, знову ж таки звернемося до компетентнісного підходу. Одним з найсучасніших напрацювань щодо визначення компонентів перекладацької компетентності, яке беруть за основу і представники галузі [12], є підхід, запропонований експертною групою європейського співтовариства – *European Master's in Translation (EMT)* [103], який містить перелік професійних компетенцій для забезпечення підготовки перекладачів на кваліфікаційному рівні «магістр». Відповідно до зазначеного підходу [103] перекладацька компетентність фахівця з перекладу налічує шість блоків компетенцій, що тісно пов'язані між собою: загальногалузеві екстралінгвістичні, лінгвістичні, міжкультурні, тематичні, технологічні та пошукові компетенції. Як бачимо, з шести блоків компетенцій лише два (лінгвістичні та міжкультурні) і частково загальногалузеві екстралінгвістичні (оскільки туди, поміж іншого, включено виробничі компетенції, як-то знання, навички та вміння з теорії та практики перекладу) описують необхідні лінгвістичні та перекладознавчі знання, навички та вміння. Інші чотири компетенції присвячені розкриттю компонентів, які можуть не мати безпосереднього стосунку до лінгвістичних та перекладознавчих аспектів, втім є одними з найважливіших на сучасному перекладацькому ринку, адже дуже часто саме вони відповідають за конкурентоспроможність фахівця з перекладу. За даними опитування представників роботодавців [12], із перерахованих шести блоків компетенцій випускники перекладацьких відділень у найкращому випадку володіють на достатньому рівні лише лінгвістичними і міжкультурними. Інші чотири блоки компетенцій дуже часто відсутні у випускників взагалі або сформовані на низькому рівні, оскільки в українських вищих навчальних закладах, що готують перекладачів, не проводиться систематизована робота з їх розвитку.

З метою виявлення основних розбіжностей уявлень про ідеального перекладача представники галузі провели дослідження [99], в якому визначалася ступінь значущості компонентів перекладацької компетентності (компетенцій) в уявленні представників вузів та власне представників самої перекладацької галузі. В дослідженні взяли участь 48 представників від 21 вузу, які викладають безпосередньо фахові дисципліни, та 67 представників галузі, серед яких 41 перекладач-фрілансер та 26 представників від 23 перекладацьких компаній. Кожному з учасників пропо-

нувалося в онлайнному режимі за п'ятибальною шкалою оцінити низку компетенцій, що належали до одного з трьох блоків: 1) досвід і кваліфікація, особистісні якості; 2) лінгвістичні компетенції; 3) технологічні компетенції. За результатами підрахунків для кожного блоку були виділені ті компетенції, що отримали найвищі бали у представників вузів та представників галузі. Так, із компетенцій, представлених у *першому блоці*, представники вузів найбільше оцінили: професійну гнучкість, обізнаність у сфері надання лінгвістичних послуг, розуміння принципів їх надання та роботи галузі в цілому. У той час як представники галузі виділили наступні: досвід професійного перекладу, досвід і знання в інших предметних галузях, відмінних від спеціальності «Переклад» або «Філологія», розуміння місця й ролі перекладача в загальному процесі створення перекладацького продукту. Виявилися й такі компетенції першого блоку, що були оцінені обома групами учасників дослідження майже однаково високо: уміння працювати в команді, уміння правильно розподіляти час на виконання завдань та уміння вести ділове листування.

Думки представників вузів та галузі щодо компетенцій *другого блоку* відрізняються ще у більшій мірі. Представники вузів обрали такі компетенції, як: уміння укладати й упорядковувати термінологічні бази, глосарії, уміння попередньо редагувати вихідний текст для його подальшого опрацювання/обробки системами машинного перекладу, уміння редагувати вихідний текст низької лінгвістичної якості (як додаткова лінгвістична послуга за бажанням клієнта), уміння укладати настанови зі стилю (*style guides*) для перекладу текстів певної тематики, уміння перекладати з другої іноземної мови, уміння робити реферативний переклад, уміння творчо адаптувати текст перекладу (*adaptation, transcreation*). Представники галузі, натомість, не вважають такі компетенції надто важливими і на противагу дають свій перелік компетенцій, який, до речі, майже вдвічі менший: уміння самостійно знаходити довідкові матеріали, що можуть допомогти краще зрозуміти вихідний текст, уміння перекладати спеціалізовані тексти з однієї або кількох предметних галузей, уміння перекладати текст низької лінгвістичної якості, що містить граматичні/стилістичні помилки тощо, уміння перекладати швидко з непринциповими втратами якості. Слід зауважити, що до складу другого блоку не входили такі базові компетенції, як-то знання мови тексту оригіналу, знання мови тексту перекладу тощо, оскільки володіння ними є очевидною умовою.

Третій блок, присвячений технологічним компетенціям, виявився найважчим для представників вузів, адже на даний момент ситуація така, що вищі навчальні заклади не в змозі забезпечити формування цього компоненту у студентів. Відповідно, викладачі продемонстрували відсутність орієнтації в питаннях технологічної підготовки своїх вихованців, виділивши такий спектр компетенцій: уміння використовувати системи розпізнавання голосу (*dictated translation*), розуміння мов розмітки й уміння їх використовувати (*markup languages*), уміння програмувати та/або модифікувати макроси, уміння готувати тексти до публікації та використовувати настільні видавничі системи (*DTP*), уміння локалізувати мультимедійні веб-сайти. Перелік представників галузі включав усього дві компетенції, однак саме вони є найнеобхіднішими, постійно використовуються в реальному перекладі, а робота письмовим перекладачем на сучасному етапі без них практично неможлива: уміння використовувати засоби автоматизованого перекладу (*CAT*) та уміння працювати з файлами й конвертувати їх у різні формати.

Отже, підсумовуючи результати аналізу відповідей працівників галузі та обравши лише ті компетенції, які набрали найбільші бали, можемо сказати, що ідеальний перекладач повинен мати досвід професійного перекладу та володіти наступними уміннями: перекладати спеціалізовані тексти з однієї або кількох предметних галузей, використовувати засоби автоматизованого перекладу (*CAT*) та самостійно знаходити довідкові матеріали, що можуть допомогти краще зрозуміти вихідний текст.

Хибне уявлення представників вузів стосовно ідеального фахівця у галузі перекладу можна пояснити тим, що фактично вони не мають безпосереднього відношення до процесу перекладу, адже не працюють практикуючими фахівцями у перекладацькій індустрії. З цього витікає нестача поінформованості ВНЗ про зміни в перекладацькій галузі, відсутність у них доступу до оновлень інформації та надлишкова затеоретизованість навчального процесу [12].

Подібне дослідження було проведене серед 638 випускників 29 перекладацьких відділень вищих навчальних закладів України, які почали працювати по закінченні вишу в організаціях, що надають перекладацькі послуги за міжнародними стандартами [12]. Більше 90 % опитаних засвідчили наявність труднощів під час виконання професійної діяльності, пов'язаних із недостатнім рівнем сформованості складових перекладацької компетентності. Випускники також відзначили, що найбільше їм не вистачає на-

вичок роботи з CAT-програмами, навичок редагування та знань окремих аспектів роботи (правових, економічних) [126].

Узагальнивши результати проведених опитувань [78], дослідники дійшли висновку, що вищі навчальні заклади не завжди розуміють, що в дійсності потрібно сучасному перекладачеві.

Таблиця 3.1

Результати опитування представників перекладацької галузі, вишів, випускників та студентів щодо основних компетенцій фахової компетентності перекладача [78]

Компетенції	Представники перекладацької галузі	Випускники вишів	Студенти вишів	Представники вишів
Досвід професійного перекладу	+	+	+/-	-
Вміння перекладати спеціалізовані тексти	+	+	-	-
Вміння використовувати засоби автоматизованого перекладу (CAT)	+	+	+	-
Навички пошуку інформації	+	-		+/-

Як впливає з табл. 3.1, з чотирьох компетенцій, які представники галузі одноставно визнали найважливішими в структурі фахової компетентності перекладача, представники вузів визнають за більш-менш важливу лише одну – навички пошуку інформації. В результаті, як засвідчують дослідники, у XXI столітті студенти не тільки не вміють користуватися CAT-програмами, які, беззаперечно, мають бути обов'язковим компонентом навчання [100; 111; 136; 140], а й не володіють навіть елементарною комп'ютерною грамотністю [19; 127]. Вони отримують величезну кількість знань переважно філологічного характеру, однак не знайомляться зі спеціальною термінологією (або ж знайомляться в мінімальному обсязі), а відтак не вміють перекладати спеціалізовані тексти. При цьому дуже часто студенти, які вчаться на май-

бутніх перекладачів, переконані, що вони перш за все філологи, а тому і не повинні мати жодного стосунку до технічних галузей. Досвід професійного перекладу взагалі не вітається у вищих навчальних закладах. Якщо студент пропустив принаймні одне заняття або не виконав домашнє завдання, мотивуючи це роботою за спеціальністю, викладачі починають обурюватися, що й не дивно: адже відвідування абсолютно усіх занять у вузі є обов'язковою умовою навчання. Занять багато, так само багато і завдань, а відтак у студентів не лишається жодного шансу випробувати себе у своїй майбутній професії. Так, відвідування занять надзвичайно важливе. Однак під час першого працевлаштування випускники наших вишів стикаються із протиріччям, коли працедавець вимагає досвіду роботи за фахом, а випускник його не має і мати не може – адже всі п'ять років сумлінно вчився, відвідував усі заняття без винятку та виконував усі завдання.

Ще однією проблемою, яка виникає через те, що виші не беруть до уваги під час навчання перекладачів вимог галузі, є відсутність знань стандартів якості перекладу [127], а також дуже низький рівень володіння рідною мовою [99] у той час як, відповідно до європейських стандартів, переклад має здійснюватися з іноземної рідною мовою перекладача.

Окрім цього, на одне з перших місць виходять особистісні якості фахівця, які ще називають професійно важливими, або значущими [31; 57; 58; 59; 67]. Причому представники галузі [17] наголошують, що чи не найважливішою професійно важливою якістю сучасного фахівця є дотримання строків виконання перекладу, які стають дедалі жорсткішими. В умовах запеклої ринкової конкуренції компанії прагнуть якомога швидше виводити свої продукти на нові ринки. Зважаючи на це, на сучасному етапі на світовому ринку перекладу склалася така ситуація: обсяги перекладу збільшуються, у той час як ціни за виконання перекладу падають, а швидкість його виконання зростає [17]. В таких умовах надійність перекладача є основною умовою співпраці з ним. На жаль, випускники вишів, за свідченням представників галузі, дуже часто не мають уявлення про роль перекладача. Окрім того, їх не навчили ставитися до своєї роботи відповідально, і якщо на переклад було відведено п'ять днів, то саме перекладові вони й мають бути присвячені. Важливим також є питання забезпечення якості [17; 61], що має бути постійним пріоритетом перекладача.

Отже, підсумовуючи усе наведене вище, спробуємо побудувати портрет ідеального перекладача, маючи на увазі під словом

«ідеальний» конкурентоспроможного фахівця, що користується попитом на сучасному ринку перекладацьких послуг. Послугуючись традицією перекладацької галузі та методики навчання перекладу, ми будуватимемо наш портрет шляхом встановлення переліку компетенцій, що утворюють структуру фахової компетентності перекладача.

Лінгвістична компетенція

- володіння мовою перекладу на професійному рівні;
- володіння рідною мовою на професійному рівні.

Інструментальна (технологічна) компетенція

(володіння низкою технологій автоматизації перекладу)

- машинний переклад (*MT – Machine Translation*);
- пам'ять перекладів (*TM – Translation Memory*);
- програми автоматизованого перекладу (*CAT-tools*);
- системи управління перекладами (*TMS – Translation Management Systems*);
- навички та вміння роботи з файлами різних форматів;
- знання таких новітніх технологій, як локалізація та краудсорсинг;
- навички та вміння контролю якості перекладу: перевірка орфографії, перевірка тегів, перевірка термінології, контроль одноманітності – термінологічної, синтаксичної.

Пошукова компетенція

- вміння пошуку необхідної довідкової інформації;
- вміння ефективно використовувати пошукові системи та програми;
- вміння оцінювати надійність та достовірність документів, знайдених в Інтернеті або інших ресурсах.

Екстралінгвістична компетенція

- вміння перекладати спеціалізовані тексти, володіння відповідною термінологією в одній або кількох галузях;
- знання основних стандартів галузі: ISO 9001:2008, EN 15038, ASTM F2575-06, ISO 11669 *Translation projects – General guidance*.

Особистісна компетенція

- надійність: дотримання строків виконання перекладу;
- простота спілкування;

- стабільна якість перекладу: якісне виконання перекладу не повинна залежати від настрою фахівця та інших сторонніх факторів тощо;
- готовність до навчання;
- постійна самоосвіта та самовдосконалення;
- дотримання конфіденційності;
- дотримання постулатів професійної етики;
- вміння працювати із замовниками;
- вміння управляти проектами;
- вміння керування командою перекладачів.

Представлений портрет вміщує основні й найважливіші на сучасному перекладацькому ринку складові (компетенції) професійної компетентності фахівця. Список не претендує на остаточність і не заперечує усіх інших компетенцій та їх складових, формуванням яких займаються у вишах. Однак, беручи до уваги потреби галузі, слід наголосити на його актуальності та необхідності формування перш за все найважливіших та найзазтрабуваніших компонентів.

З освітою у вищих навчальних закладах усе зрозуміло: освітня починають дослухатися представників галузі, в результаті створюються нові проекти зі співробітництва, а програми навчання зазнають поступових змін. Однак що можна було б порадити теперішнім випускниками, які, можливо, не встигнуть відчувати усіх переваг, викликаних цими змінами?

По-перше, це – самоосвіта. Життя кожного з нас на даному етапі просто неможливо уявити без Інтернету, він є в кожного з нас, а отже, маємо практично невичерпні можливості для самовдосконалення. Так, елементарно набравши у пошуковій системі «поради з пошуку у *Google*», можна дізнатися про багато корисних опцій для пошуку необхідної інформації [88]. За допомогою знову ж таки Інтернету можна знайти перелік галузей, що користуються особливим попитом на ринку перекладу, знайти відповідні тексти та розпочати ознайомлення з цими галузями.

Окрім того, на офіційних сайтах розробників САТ-програм зазвичай можна завантажити демоверсії програм та спробувати попрацювати з ними [124]. Можливо, не все буде виходити відразу, однак такий досвід все ж не буде зайвим.

З основною інформацією щодо галузевих стандартів можна буде ознайомитися у сьомій темі. Самі стандарти у своїй більшості є платними, однак в Інтернеті дуже часто можна безкоштовно

знайти їх чернеткові версії, які зазвичай несуттєво відрізняються від кінцевої версії або ж є скороченими варіантами останньої.

Слід постійно займатися вдосконаленням та розвитком своїх професійно значущих якостей. Необхідно вчитися планувати свій час та виконання роботи (для початку можна спробувати планувати виконання навчальних завдань). Важливо ознайомитися з кодексом професійної етики перекладача, розвивати відповідальне ставлення до роботи. Непогано було б брати участь у актуальних перекладацьких подіях, наприклад, українській конференції перекладацької галузі *УПІС*. Участь у таких подіях є коштовною, але знову ж таки це не привід відмовлятися від отримання корисної інформації, адже конференція має власний сайт [84], на якому по її завершенні викладаються відеовиступи, які можна продивитися в онлайн-режимі.

Як бачимо, сучасні інформаційні технології пропонують величезну кількість можливостей для здобуття важливої інформації, для самоосвіти та професійного саморозвитку, а основною рушійною силою до вашого успіху є мотивація та бажання працювати.

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте сучасний підхід до визначення компонентного складу професійної перекладацької компетентності.
2. Які вимоги до перекладачів диктує сучасний ринок перекладацьких послуг?
3. Перелічіть основні компоненти лінгвістичної компетенції перекладача, що диктуються вимогами сучасного перекладацького ринку, та дайте їм коротку характеристику.
4. Перелічіть основні компоненти інструментальної (технологічної) компетенції перекладача, що диктуються вимогами сучасного перекладацького ринку, та дайте їм коротку характеристику.
5. Перелічіть основні компоненти пошукової компетенції перекладача, що диктуються вимогами сучасного перекладацького ринку, та дайте їм коротку характеристику.
6. Перелічіть основні компоненти екстралінгвістичної компетенції перекладача, що диктуються вимогами сучасного перекладацького ринку, та дайте їм коротку характеристику.
7. Перелічіть основні компоненти особистісної компетенції перекладача, що диктуються вимогами сучасного перекладацького ринку, та дайте їм коротку характеристику.

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть власний портрет ідеального перекладача. Чим Ви послуговувалися під час його побудови? Чи відрізняється він від портрету, наданого у цій темі? Чому? Обґрунтуйте власну точку зору.

2. Складіть власний перелік навичок та вмінь, які, на Ваш погляд, підлягають обов'язковому формуванню в виші та які не були згадані в цій темі.

3. Запропонуйте власні можливі шляхи самостійного вдосконалення професійної перекладацької компетентності.

ТЕМА 4

ОРГАНІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПАНІЇ

Найголовніший ресурс будь-якої компанії – це її співробітники. Оскільки мова йде про перекладацьку компанію, то здавалося б, що все просто – адже мова, безумовно, йде про команду перекладачів, які на найвищому рівні володіють фаховою компетентністю, детально описаною у попередній темі. Тим не менш, на сучасному етапі все набагато складніше. У цій темі мова йтиме про компанії, що працюють на світовому ринку та відповідають міжнародним галузевим стандартам. Діяльність сучасної компанії не обмежується наданням лише перекладацьких послуг. Так, українська компанія *Promova*, що працює на світовому ринку, окрім перекладу, надає ще послуги з локалізації та цілий спектр мовних послуг, як-то редагування, коректура тощо. Саме тому такі компанії називають вже не просто перекладацькими агенціями, або бюро, а позначають терміном *Language Service Provider (LSP)*, тобто компанія з надання мовних послуг. Споживачами їхніх послуг перш за все є компанії, в яких відносно регулярно виникає потреба у перекладі великих обсягів документації [14]. Як ми пам'ятаємо з попередніх тем, проведенням об'єктивних досліджень та аналізом комерційної діяльності, послуг та технологій у галузі перекладу й локалізації займається спеціальна агенція *Common Sense Advisory Inc.*, яка, окрім усього іншого, щороку публікує перелік, що включає в себе 100 найбільших компаній з надання мовних послуг (*Top 100 Language Service Providers (LSPs)*) [132]. Перекладацькі компанії мають свою організаційну структуру та налагоджений процес виконання перекладацьких проєктів, а в мережі Інтернет можна знайти навіть типовий бізнес-план відкриття перекладацького бюро [83]. Розглянемо детальніше основні аспекти роботи типової перекладацької компанії.

З урахуванням широкого спектру послуг та величезних обсягів роботи стає зрозумілим, що до штату сучасної перекладацької компанії входить ціла низка спеціалістів, які, тісно взаємодіючи, працюють на досягнення однієї мети. Окрім досвідчених перекладачів, які володіють різними мовами, до перекладацької команди обов'язково повинні входити [24; 32; 47; 79]:

- спеціалісти з певних предметних галузей;
- редактори;
- спеціалісти з термінології;

- керівники проектів;
- спеціалісти з якості;
- інженери та програмісти (для забезпечення автоматизації процесу перекладу, перетворення форматів, підготовки матеріалів до перекладу тощо);
- спеціалісти з додрукарської підготовки (дизайнери, верстальники);
- звукоінженери (якщо доводиться виконувати переклад мультимедійних матеріалів) тощо.

Перекладацька компанія здійснює ретельний відбір усіх співробітників, а також навчає їх усіх аспектів виробничого процесу для ефективної роботи у складі єдиної команди. Усі співробітники повинні мати належний досвід роботи зі своєї спеціальності та вміння успішно співпрацювати як зі своїми колегами, так і з клієнтами [24].

Наступна важлива складова діяльності будь-якої перекладацької компанії – це правильно організований перекладацький проект, що передбачає зведення до купи складного набору факторів та параметрів, якими визначаються обсяги, витрати, ресурси, строки. У сучасному технологічному процесі рішення цих питань покладене на керівників проектів, які відповідають за виконання таких завдань [24]:

- ретельне вивчення кола можливих споживачів та можливих вимог до остаточного результату;
- узгодження вихідних та кінцевих параметрів проекту з замовником робіт;
- опрацювання та узгодження бюджету;
- вибір оптимальної технології;
- вибір програмних засобів та обладнання;
- всебічну детальну оцінку зовнішніх та внутрішніх обмежень;
- формування ефективної команди;
- координацію роботи команди та організацію доступу до необхідної інформації усіх учасників проекту;
- організацію навчання;
- планування ходу проекту та контроль виконання плану;
- розробку інструкцій, перевірку їх виконання;
- прийняття оперативних рішень, передбачення можливих проблем та їх своєчасне подолання.

Під час виконання перекладу основні функції з координування роботи усієї команди співробітників, які беруть участь у проєкті (перекладачі, редактори тощо), покладаються на менеджера проєкту (*Project Manager*) [60; 81; 85]. Менеджер проєкту керує усіма

підрозділами, що входять до складу робочої групи, безпосередньо через функціонального менеджера або менеджерів у тому випадку, якщо робоча проектна група складається з декількох підрозділів. На відміну від менеджера проекту функціональний менеджер перекладацької компанії організує виконання певних функцій керованого ним підрозділу. Зазвичай функціональному менеджеру підпорядковується група спеціалістів однієї або суміжних спеціальностей, та він повинен володіти предметною галуззю перекладу краще ніж його підлеглі. Менеджер проекту керує спеціалістами різного профілю, а перекладацька компанія висуває до нього цілу низку вимог із загального менеджменту, найголовніша з яких – вміння об'єднувати людей з різним професійним досвідом та галузями знань в єдине ціле задля досягнення встановлених цілей. Проектний менеджмент при виконанні складного перекладу являє собою нелегке завдання і потребує від керівника вмінь правильного управління такими функціональними галузями, як досконале знання предметної сфери та галузевої специфіки проекту, вміння оцінювати та керувати часовими параметрами перекладацького проекту, якістю перекладу та можливими ризиками. Для підготовки професійних менеджерів проектів існує навіть спеціальна установа – Інститут менеджерів проектів (*Project Management Institute*), де можна пройти сертифікацію у галузі управління проектами [81].

Одним з важливих та обов'язкових елементів перекладацького проекту є відстеження замовлень, особливо якщо їх було отримано одночасно від декількох клієнтів. Це необхідно робити для того, щоб у подальшому не виникало труднощів під час виставлення рахунку та здійснення виплат перекладачам за виконану роботу. Кожне замовлення перекладу реєструється в спеціальних програмах управління проектами. Реєстраційна форма замовлення повинна містити таку інформацію: ім'я та/або назва компанії, внутрішній код (ім'я) файлу, в якому зберігаються документи замовника, дата отримання замовлення, фактична кількість слів або сторінок вихідного тексту, передбачуваний обсяг перекладу та час роботи перекладача і редактора, термін здавання замовлення, узгоджений із клієнтом [81].

По завершенні реєстрації проводиться оцінка ступеня складності та аналіз термінологічної насиченості тексту оригіналу, отриманого від клієнта, після чого він розподіляється між перекладачами, які входять до робочої групи, створеної для виконання певного замовлення. В спеціальну базу даних вносять відомості про перекладачів, які отримали текст оригіналу для виконання

перекладу: кількість сторінок, очікуваний термін роботи перекладача та редактора, фіксована дата та час здавання роботи до перекладацької компанії позаштатними перекладачами. По отриманні готового перекладу, виконаного позаштатним перекладачем, в спеціальну базу даних вносяться відомості за фактично виконаною роботою для подальшої сплати послуг: кількість перекладених сторінок або слів (фактичний обсяг), вартість однієї нормативної сторінки [81].

Слід зауважити, що більша кількість перекладачів компанії є зазвичай саме позаштатними, оскільки на даний момент виконання перекладу не потребує перебування в офісі, а сама відсутність необхідності приїздити в офіс скорочує часовитрати перекладача.

Після розподілу роботи між перекладачами вони приступають до виконання перекладу. Одну з ключових ролей для правильної організації перекладацького процесу відіграють засоби автоматизації, адже саме вони дозволяють виконати постійно зростаючі обсяги роботи якісно, вчасно та за помірковану ціну. Спеціальне програмне забезпечення дозволяє повністю або частково автоматизувати [24]: розпізнавання мовлення і тексту; перетворення різноманітних форматів документів; аналіз документів (з оцінкою обсягів робіт із перекладу); вимання термінів із тексту; управління термінологією; створення бази даних перекладів на основі вже існуючих пар документів «оригінал – переклад»; переклад на основі бази даних раніше виконаних перекладів; машинний переклад; колективну роботу над проектами та спільне використання термінології групами перекладачів; відстеження змін документів протягом усього циклу роботи; переклад оновлених версій документації та програмного забезпечення; аналіз та перевірку перекладів, їх редагування та виправлення; управління перекладацькими проектами; контроль якості.

Одним із важливих та трудомістких компонентів діяльності перекладацької компанії є документування, тобто запис інформації на певні носії за встановленими правилами [81]. В базах даних перекладацької компанії зберігаються розрахункові та фінансові документи, файли для управління проектами, база клієнтів, контактна інформація та відомості про перекладачів, внутрішні словники компанії та глосарії, контрактна документація й інша корисна та необхідна інформація. Уся документація належним чином систематизується і кожен файл отримує свій внутрішній, прив'язаний до певного проекту та певного замовлення іденти-

фікаційний код. Така система дозволяє штатному співробітнику компанії у випадку необхідності отримати швидкий та вільний доступ до необхідного документа. У великій компанії усі документи з проекту зазвичай зберігаються на окремому файловому сервері, який являє собою стаціонарний комп'ютер, призначений виключно для зберігання документів та відключений від мережі Інтернет з метою уникнення перебоїв у роботі, викликаних численними вірусами глобальної мережі.

Внутрішні глосарії та словники компанії відіграють не менш важливу роль в перекладацькому процесі, адже є незамінними складовими під час виконання складного перекладу [81]. Вони постійно змінюються й поповнюються новими термінами та словосполученнями з перекладом відповідною мовою або мовами. Укладання словника – складний та тривалий процес, до якого залучені штатні перекладачі та редактори, субпідрядники та представники замовника. Дуже часто один і той самий термін має декілька значень, а тому менеджер перекладацької компанії, призначений відповідальним за виконання перекладацького проекту, повинен узгодити його вживання з представником замовника, який виконує функції надання лінгвістичної підтримки співробітникам перекладацької компанії. Під час роботи над проектом глосарії обов'язково передаються позаштатним перекладачам для правильного вживання відповідних вузькоспеціальних термінів. Окрім глосаріїв, співробітники перекладацької компанії надають позаштатним перекладачам додаткову інформацію з проекту, якщо вона є в наявності.

По виконанні перекладу наступним важливим кроком сучасного перекладацького процесу є технологія забезпечення якості. Вимоги до якості перекладу можуть варіюватися залежно від предметної галузі, жанру, типу тексту, що перекладається, вимог замовника та певних особливостей проекту. Усі тонкості забезпечення якості перекладу будуть розглянуті в наступних темах, однак все ж нагадаємо основні «мінімальні» стандарти якості перекладу, що завжди актуальні незалежно від усіх інших параметрів [24]:

- текст перекладу не повинен містити орфографічні помилки;
- в перекладі необхідно правильно передати зміст оригіналу з урахуванням мовних та культурних особливостей аудиторії, на яку розрахований переклад;
- слід дотримуватися одноманітності термінології;
- переклад не повинен бути гіршим за оригінал.

В перекладацькій компанії є спеціальні відповідальні за якість перекладу, які називаються QA-менеджери (*Quality Assurance Manager*). Саме вони здійснюють постійний контроль та оцінку перекладів для підтримання високих стандартів якості [32].

По завершенні роботи над проектом співробітники перекладацької компанії відправляють на адресу перекладача листа з коментарями та побажаннями. Надання таких коментарів та зауважень щодо якості виконаного перекладу є надзвичайно важливою складовою взаємодії позаштатних перекладачів та співробітників перекладацької компанії, адже дозволяє виконати аналіз своїх помилок та підвищити якість роботи. Окрім того, зазвичай позаштатні перекладачі забезпечуються цілодобовою технічною підтримкою, що знову ж таки сприяє підвищенню якості виконання проекту [81].

Ще один важливий процес будь-якої перекладацької компанії – це ціноутворення. Як відомо, хороший переклад не може коштувати дешево, однак це не означає, що широковідома та розрекламована компанія просто робить вищу націнку. Кожна компанія повинна сплачувати податки, та, окрім цього, вона має ще й доволі значні накладні витрати, а саме [82]:

- оренда офісного приміщення;
- амортизація офісної техніки та програмного забезпечення;
- телефонний зв'язок; інтернет-трафік; обслуговування банком електронних платежів; створення, підтримка та хостинг сайту; створення та підтримка комп'ютерної системи супроводу бізнесу; поштові та кур'єрські послуги; обслуговування копіра; тонер для копіра та принтерів; папір; прибирання офісу; питна вода; безкоштовні для співробітників чай, кава, печиво тощо; представницькі витрати;
- вивчення ринку, приваблювання нових клієнтів;
- непередбачувані витрати (покриття збитків, пов'язаних із несплатою замовниками виконаних робіт, а також із власними помилками в розрахунках вартості послуг, вимушена зміна офісу тощо);
- заробітна плата: не тільки перекладачів, але й директора, бухгалтера, менеджера проектів та інших фахівців.

Саме тому знавці перекладацької галузі під час вибору клієнтом перекладацької компанії не радять послуговуватися лише ціновим фактором [8; 20]. Слід пам'ятати, що склад та характеристики пропонованих послуг у різних постачальників відрізняються. Це означає, що економічно більш виправданим буде вибір поста-

чальника, досвід якого у наданні тих чи інших послуг вищий, навіть якщо у цього постачальника не найнижчі тарифи. Це означає, що на ринку перекладацьких послуг доцільніше обрати постачальника, який упродовж тривалого часу спеціалізується на певній тематичі та має добре налагоджені процеси в потрібній галузі [20].

Найпривабливіша за ціною пропозиція нечасто виявляється вигідною на практиці. Занижена ціна зазвичай означає, що постачальник переоцінив свої можливості, працює собі у збиток або на межі рентабельності і, відповідно, не має резерву надійності. В результаті часто робота виконується зі значно нижчою якістю, ніж передбачалося на початку, та довше, ніж було заплановано. Окрім цього, необхідність постійного контролю та подальше переробляння зазвичай призводять до додаткових витрат та до вищої вартості проекту у цілому. До того ж, існує вірогідність того, що проект не буде виконано взагалі [20].

Отже, до переваг професійних перекладацьких компаній, що зарекомендували себе на ринку перекладацьких послуг, належать [14]:

- численні кадрові резерви: наявність великої кількості перекладачів, які спеціалізуються на перекладі текстів різноманітної тематики, усі вони пройшли ретельний відбір на професійну придатність та можуть забезпечити виконання найскладнішого проекту;
- наявність у складі команди не тільки перекладачів, а й низки інших фахівців, а це означає, що компанія забезпечить не тільки якісний переклад тексту, але й усю іншу необхідну його обробку та оформлення (наприклад, розшифровку аудіозапису та переведення тексту з одного формату до іншого);
- своєчасність, оперативність та, за необхідності, терміновість виконання проекту;
- гарантоване забезпечення одноманітності термінології за рахунок використання найсучасніших засобів автоматизації та укладання глосаріїв;
- стабільна якість перекладу.

Тим не менш, на ринку перекладу, так само як і на ринку будь-яких інших послуг, можна знайти не тільки добропорядних гравців, які пропонують послуги найвищої якості, а й їхніх несумлінних конкурентів. На останок, наведемо ознаки перекладацьких компаній, які мають викликати сумніви щодо якості їхніх послуг, а тому навряд чи доцільно звертатися до таких установ з важли-

вим проектом або ж з метою працевлаштування, оскільки ризики, швидше за все, перевищуватимуть потенційну вигоду [137]:

- «ми пройшли сертифікацію за системою ISO». Сертифікація – це, звісно, добре, однак все ж таке твердження є скоріше маркетинговим ходом, призначеним привабити недосвідчених клієнтів, і ще не означає високу якість перекладацьких послуг;
- «ми виконуємо переклад з усіх мов будь-якою мовою». Важко уявити, як одна компанія може зібрати під своїм дахом фахівців, що володіють знаннями з усіх галузей (й усіма мовами!) ХХІ сторіччя. Таке самовпевнене гасло красномовно свідчить про відсутність знань навіть в одній єдиній галузі – наданні перекладацьких послуг;
- «ми працюємо не з перекладачами, а з лікарями, юристами, докторами наук тощо». Таке твердження знову ж таки вказує на відсутність розуміння того, що собою являє процес перекладу. Дуже хороший лікар може виявитися надзвичайно поганим перекладачем, адже ці дві спеціальності потребують абсолютно різних навичок та вмінь. До того ж, навряд чи такі висококваліфіковані спеціалісти погодяться працювати за ту низьку платню, яку вказують компанії, що полюбляють використовувати таке гасло;
- «кожен переклад у нас проходить багатоступінчасту перевірку та редагування п'ятьма (шістьома, сімома або навіть десятьома) двомовними спеціалістами відповідно до нашої запатентованої системи перевірки якості». Такий рекламний хід розрахований на найдовірливіших клієнтів, адже його неправдивість очевидна. Скільки ж має коштувати переклад, який вчитуватимуть п'ять, шість, сім, а тим більше десять висококваліфікованих фахівців, беручи до уваги те, що фахівці такого рівня не працюють за копійки?;
- «наша база нараховує три (чотири, п'ять і до десяти) тисяч висококваліфікованих перекладачів». Таке твердження, швидше за все, означає те, що перекладацька компанія збирає до своєї бази якомога більше даних про перекладачів та віддає виконувати переклад тому, хто запропонує за це найнижчу ціну, адже це означає більший прибуток для самої компанії. Перекладацькі компанії, які пропонують високоякісні послуги з перекладу, зазвичай співпрацюють з обмеженою кількістю перекладачів, яких вони добре знають і які є найкращими у певній галузі;

- «наші спеціальні перекладацькі технології допомагають замовникам суттєво економити на перекладах». В наш час більшість перекладачів користуються системами автоматизації перекладу, а тому навряд чи таке твердження є новиною. Вони є незамінними під час перекладу текстів з частими повторами. Однак проблема в тому, що деякі перекладацькі компанії прагнуть зовсім нічого не платити перекладачеві за такі повтори, що навряд чи добре відіб'ється на якості перекладу;
- на веб-сайті опубліковано фотографії «досвідчених перекладачів» – молодих жінок звабливої зовнішності. Перекладацька компанія, що зарекомендувала себе на ринку, із гордістю буде перелічувати кваліфікації, освіту та досвід своїх перекладачів, і саме таку інформацію бажає побачити клієнт, який прагне отримати якісний переклад, але аж ніяк не фотокартки молодих осіб, оброблені за допомогою фотошопу.

Підсумовуючи усе наведе вище, можна з впевненістю сказати, що задовольнити стрімко зростаючий попит на якісний та швидкий переклад вже не під силу окремим перекладачам і навіть малим перекладацьким агенціям, для цього потрібен «промисловий» підхід, який передбачає високу культуру організації усіх виробничих процесів та свідоме застосування світових стандартів ефективності та якості [24]. Майбутнє перекладу – за великими компаніями, що працюють на світовому ринку, пропонують широкий спектр послуг та здатні на найвищому рівні виконати замовлення найвибагливішого клієнта.

Питання для обговорення

1. Які фахівці можуть входити до штату сучасної перекладацької компанії?
2. Що таке проектний менеджмент?
3. Розкрийте основні функції менеджера проекту.
4. Як у перекладацькій компанії здійснюється відстеження замовлень?
5. Які функції виконують засоби автоматизації в процесі виконання перекладу?
6. Що таке документування? Охарактеризуйте його основні функції.
7. З якою метою перекладацькі компанії укладають власні глосарії та словники?

8. Хто відповідає за забезпечення якості в перекладацькій компанії? Перелічіть базові стандарти якості перекладу.

9. Як у перекладацькій компанії відбувається процес ціноутворення?

10. Наведіть основні переваги професійної перекладацької компанії.

11. Перелічіть ознаки перекладацьких компаній, які можуть свідчити про низьку якість послуг, що ними надаються.

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть власний перелік недоліків і переваг роботи штатним та позаштатним перекладачем в перекладацькій компанії. Який із варіантів є більш прийнятним для Вас? Обґрунтуйте власну точку зору.

2. На основі інформації, наданої в темі, схематично зобразіть організацію перекладацького процесу в сучасній перекладацькій компанії.

ТЕМА 5

СУЧАСНЕ ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЧА

Раніше вважалося, що письмовий переклад є виключно творчим процесом на кшталт написання художнього твору, а деякі відомі перекладачі були ще й видатними поетами або письменниками. Однак сучасні реалії життя висувають перед перекладачами цілковито нові вимоги. В світі постійно відбуваються зміни, він характеризується бурхливим розвитком міжнародного співробітництва, внаслідок чого економіка та політика держав стають глобальними, а інформації іноземними мовами, якою обмінюються люди з різних країн, стає все більше, а отже, зростає потреба і в перекладі. Великі сучасні компанії прагнуть вийти на міжнародний ринок, що у свою чергу передбачає попит на переклад опису продукції, інструкцій та ведення переписки з іноземними партнерами. Основна специфіка сучасного ринку перекладу полягає в перекладі за максимально короткий термін великих обсягів технічних текстів та інших бізнес-документів, які дуже часто містять значну кількість повторів [53]. До того ж, замовник очікує, що оформлення остаточного документа відповідатиме зовнішньому вигляду оригіналу настільки точно, наскільки це можливо, при цьому задовольняючи стандарти, прийняті у цій країні [11]. Впоратися з такими викликами сучасності перекладачеві допомагають нові технології, зокрема автоматизація перекладу. Саме поняття «автоматизований переклад» – широке та не зовсім точне, воно охоплює цілу низку простих і складних інструментів для перекладу документації та локалізації програмного забезпечення, а також управління перекладацькими проектами [16; 98], зокрема [50]:

- системи пам'яті перекладів (*TM-tools*);
- системи машинного перекладу (*MT-tools*);
- електронні словники;
- термінологічні бази даних та системи управління термінологією;
- системи повнотекстового пошуку та пошуку за схожістю (конкорданс);
- системи обробки паралельних текстів (бітекст);
- система управління перекладацькими проектами;
- текстові процесори;
- системи перевірки орфографії та граматики;
- тощо.

Отже, системи автоматизованого перекладу – CAT-інструменти (*Computer Aided Translation*) – це програмне забезпечення, яке допомагає людині виконати переклад швидше, а також підвищити його якість [66]. В західній перекладацькій індустрії системи автоматизованого перекладу максимально широко застосовуються як великими перекладацькими компаніями, так і перекладачами-фрілансерами. За підрахунками компанії *PROMT* використання CAT-інструментів дозволяє підвищити ефективність перекладів до 80 % [41]. Про важливість володіння вміннями користування системами автоматизованого перекладу переконливо свідчить той факт, що курс перекладу в європейських або американських університетах обов'язково передбачає навчання користування CAT-інструментами, оскільки вищі навчальні заклади прагнуть надати студентам необхідні та актуальні професійні вміння [41]. За кордоном ведеться активна наукова робота із розробки засад для створення методик навчання зазначених програм [123] та власне з розробки таких методик [115].

Перші комерційні *TM*-програми з'явилися ще на початку 1990-х років [9]. У 1984 році в Швейцарії була заснована компанія *STAR* (*Software Translation Artwork Recording*), яка займалася розробкою програмного забезпечення та наданням перекладацьких послуг. В 1991 році вона випустила програму *Transit* з модулем управління термінологією *TermStar* для операційної системи *DOS*.

У 1984 році в Німеччині було засновано компанію *TRADOS* (*TRAnslation & DOcumentation Software*), яка у 1992 році випустила програму *Translator's Workbench* для операційної системи *DOS*. До програм входили пам'ять перекладів, текстовий редактор та модуль управління термінологією *MultiTerm*.

1992 року у Великобританії була створена компанія *SDL International* – постачальник лінгвістичних послуг. Компанія швидко розвивалася, купувала дрібніші компанії та стала одним із лідерів ринку. У 1998 році *SDL* випустила власну *TM*-програму *SDLX*, а в 2005 році придбала компанію *TRADOS*.

1993 року в Іспанії засновано компанію *ATRIL*, яка випустила *Déjà Vu* – першу *TM*-програму для операційної системи *Windows 3.1*. Програма вбудовувалася в *Microsoft Word* для *Windows 2.0*. У 1996–1997 роках *Déjà Vu* було перетворено на програму з окремим інтерфейсом.

На пострадянському просторі створенням систем автоматизованого перекладу займаються такі компанії, як *ABBYY* та *PROMT*. Компанія *ABBYY* пропонує програму *Aligner* – інстру-

мент для створення пам'яті перекладу з паралельних текстів. Компанія *PROMT* пропонує об'єднати технології машинного перекладу (*MT*) та пам'яті перекладів (*TM*).

Системи автоматизованого перекладу поділяються на пропрієтарні (використання програми платне) та вільне (використання програми безкоштовне). Коротко розгляньмо деякі популярні програми першого типу.

Найпопулярнішою системою пам'яті перекладів в світі є *TRADOS* (www.translationzone.com), яка займає 35 % ринку, за даними *Imperial College* (Лондон) [41]. Така статистика – не випадковість. Так, окрім основного модуля (*Workbench*), в якому безпосередньо відбувається виконання роботи, програма містить низку додаткових не менш корисних модулів: *MultiTerm* – програма для створення термінологічних баз, яка підключається до *Workbench*, що збільшує продуктивність праці; *WinAlign* – програма для створення *TM* (або блоків пар) з використанням вже існуючих перекладів; *TagEditor* – програма, що дозволяє працювати в різних форматах і виконувати форматування та багато інших корисних опцій [44].

Програма *WordFast*, відповідно до відгуків користувачів, за функціональністю практично нічим не поступається популярній *TRADOS*, але є стабільнішою та дешевшою. Окрім того, з офіційного сайту (www.wordfast.net) можна завантажити абсолютно функціональну версію, в якій обсяг перекладів обмежено 500 блоками, що дорівнює 20 умовно друкованим сторінкам [44].

Найвідомішою програмою автоматизованого перекладу другого типу (вільні програми) є *OmegaT* (www.omegat.org), на використання якої припадає лише 3 % ринку, за даними *Imperial College* (Лондон) [41]. Це пояснюється тим, що, порівняно з *TRADOS*, функціональність цієї програми, так само як і зручність у користуванні, є нижчими. Тим не менш, можливості *OmegaT* включають в себе:

- підбір неточних збігів;
- одночасну обробку проектів з великою кількістю файлів;
- одночасне використання декількох програм пам'яті перекладу;
- використання зовнішніх глосаріїв;
- підтримку низки форматів: *XHTML* та *HTML*, *Microsoft Office 2007 XML*, *OpenOffice.org/StarOffice*, *XLIFF* (*Okapi*) та багатьох інших;
- сумісність з іншими програмами автоматизованого перекладу та ін.

Системи автоматизованого перекладу зручні у використанні, а на незамінний інструмент діяльності перекладача їх перетворює ціла низка переваг, а саме [51]:

- систематичне повторне використання перекладів. На відміну від традиційних засобів перекладу, в яких перекладач повинен самостійно шукати раніше перекладені речення, системи пам'яті перекладів автоматично виконують пошук в пам'яті та пропонують перекладачеві збіги для повторного використання. Дуже часто такі програми знаходять збіги не тільки на рівні речень, а й на рівні фраз або окремих слів. Пошук частин речень надзвичайно корисний для перекладачів, які працюють з текстами, в яких не повторюються речення, але містяться повтори фраз або словосполучень;

- автоматичний пошук за словником. Перекладачі, які ведуть глосарії в таблицях *Excel*, файлах *Word* або *PDF*, мають переривати процес перекладу і окремо проводити пошук кожного разу, коли зустрічають незнайомий термін. Крім того, результат пошуку зазвичай не визначений, оскільки перекладач не знає, чи знайде потрібний термін у глосарії. Сучасні CAT-інструменти автоматично виділяють в сегменті терміни, відомі компоненту управління термінологією, таким чином, відволікатися на пошук більше не потрібно;

- проста перевірка на повноту. Під час роботи в традиційному середовищі перекладу часом буває дуже складно впевнитися в тому, що текст перекладено повністю, без пропусків. Системи автоматизованого перекладу не дозволяють пропустити неперекладені сегменти, що значно спрощує роботу перекладачів, редакторів та коректорів;

- підтримка різноманітних форматів. Завдяки цій функції перекладачі отримують можливість перекладати документи, створенні у програмах, якими вони не вміють користуватися або для яких вони не мають ліцензії. Наприклад, перекладач, який використовує CAT-інструмент, що містить фільтр для *Adobe InDesign*, зможе перекладати файли *InDesign*, навіть якщо програма *Adobe InDesign* не встановлена на його комп'ютері;

- спрощення редагування та коректури перекладу. Відповідно до вимог стандартів якості перекладу – ASTM F2575 та EN 15038 – редагування та коректура перекладу не повинні виконуватися самим перекладачем. В традиційному середовищі перекладу важко гарантувати те, що зміни, внесені до одного перекладу, будуть внесені до усіх подібних перекладів у майбутньому. Але якщо ре-

дактори та коректори застосовують CAT-інструменти, це сприяє оптимізації робочого процесу, що відбувається після перекладу, а в пам'яті перекладів завжди знаходяться найновіші переклади;

- точніша оцінка вартості. У бізнесі надзвичайно важливо розрахувати бюджет та час, необхідні для виконання того чи іншого проекту. Під час роботи з текстовими редакторами єдиною об'єктивною основою для будь-яких прогнозів виступає загальна кількість слів у проекті. За умов високої конкуренції перекладачі, які користуються таким традиційним способом, опиняються у несприятливому становищі: більшість технічних документів містить значну кількість внутрішніх повторів, ефективно виявити які можливо лише за допомогою пам'яті перекладів, а тому потенційний замовник очікує отримати детальну комерційну пропозицію з урахуванням економічного ефекту від використання пам'яті перекладів;

- оптимізація ефективності спільної роботи. Коли до виконання перекладацького проекту залучено багато перекладачів, складним завданням стає забезпечення стилістичної та термінологічної одноманітності. Декотрі проблеми, пов'язані зі стилістикою можна усунути за допомогою керівництва зі стилю. Однак, найбільший ступінь стилістичної та термінологічної одноманітності можливо забезпечити лише завдяки спільному використанню командою перекладачів системи автоматизованого перекладу;

- вдосконалений контроль якості. Низка систем автоматизованого перекладу містить модулі контролю якості перекладу. Окрім того, існує ціла низка спеціалізованих програм контролю якості, наприклад *QA Distiller*, *ErrorSpy* та інші. Усі ці інструменти виконують автоматичний порівняльний аналіз та можуть застосовуватися для виявлення помилок термінології (відхилення від глосарію проекту), невідповідностей перекладу (різні переклади одного вихідного сегменту), проблем, пов'язаних із числами тощо. Застосування програм автоматичної перевірки помилок у процесі контролю якості дозволяє покращити якість перекладу за формальними критеріями значно шоріше, ніж під час виконання таких перевірок у ручному режимі;

- збільшення продуктивності перекладу. Окрім того, що CAT-інструменти автоматизують низку перекладацьких завдань, вони ще мають переваги з точки зору ергономічності: наприклад, вихідне речення та переклад відображаються поряд в одному вікні, вихідний та перекладений сегменти пов'язані та переміщуються одночасно, фільтри приховують відволікаючі елементи формату-

вання, що дозволяє перекладачеві сконцентруватися виключно на перекладі. Слід також відзначити те, що всі ці переваги сприяють ефективнішому виконанню перекладу навіть у тому випадку, якщо вихідний текст не має жодних збігів;

- краща відповідність потребам клієнтів. В опитуванні, проведеному дослідницькою агенцією *Common Sense Advisory* серед замовників перекладів, учасникам пропонувалося назвати найважливіші фактори прийняття рішення про замовлення послуг перекладу. До списку відповідей, окрім власне володіння мовою, увійшли якість перекладу, технічні можливості та ціна. Саме на ці показники, які є найважливішими для потенційних клієнтів, впливає застосування систем автоматизованого перекладу.

Однак системи автоматизованого перекладу відзначаються не тільки перевагами для перекладачів, від їх використання вииграють перекладацькі компанії та їх клієнти. Усі вищеперелічені позитивні моменти роботи з CAT-інструментами безпосередньо актуальні і для перекладацьких компаній. На додачу до цього компанії також досягають скорочення витрат: в перекладацькій індустрії поширена практика, відповідно до якої різні збіги з ТМ сплачуються по-різному. Перед тим, як віддати файл на переклад, менеджер аналізує його за допомогою ТМ: якщо в ТМ є збіги, вони сплачуються перекладачеві за нижчою ставкою, наприклад [66]:

- нові слова (*no match*) та збіги до 74–100 % вартості;
- збіги від 75 до 94 % (*fuzzy matches*) – 50 % вартості;
- значні збіги від 95 до 99 % (*high matches*) – 30 % вартості;
- 100 % збіги та повтори (*repetitions*) – 20 % вартості.

Кожна перекладацька компанія самостійно визначає сплату за певний відсоток збігів, єдиного тарифу не існує.

Окрім цього, за умови використання CAT-інструментів в компанії поступово з'являються окремі ТМ для кожного проекту. Менеджери проектів стежать за тим, до якого проекту відноситься файл, наданий клієнтом, та забезпечують перекладача відповідною ТМ. Завдяки тому, що CAT-інструменти підтримують велику кількість форматів (*MS Word, Excel, PowerPoint, Access, Visio; Adobe InDesign, Photoshop, FrameMaker, Illustrator, PageMaker*, а також *xml, html, txt* тощо), перекладацька компанія не має потреби шукати перекладачів, які володіють навичками роботи в деяких складних програмах, а це значно спрощує роботу компанії [66]. До того ж, ця опція дозволяє додатково зекономити значні кошти на ліцензіях [51]. Ще одна перевага – можливість управління якістю ТМ

в штаті: штатні редактори можуть періодично перевіряти якість перекладу, що міститься у ТМ, та правити його [66].

До переваг клієнтів належать: забезпечення одноманітності термінології в межах одного проекту; скорочення витрат; підвищення швидкості обробки проекту; управління якістю ТМ у штаті [66].

Більшість САТ-інструментів належать до десктопних програм – вони встановлюються на один комп'ютер, і скористатися програмою можливо лише на ньому. Якщо виникне необхідність перекладати на іншому комп'ютері, то знадобиться рухома ліцензія [101]. Це не завжди зручно, а тому на заміну десктопному софту приходять програми нового покоління з так званою хмарною архітектурою. У найбільш загальному вигляді, хмарними називають такі технології обробки даних, в яких комп'ютерні ресурси надаються інтернет-користувачу як онлайн-сервіси [34]. Вперше термін «хмарні технології» з'явився ще 2008 року від дослівного перекладу англійської назви *cloud technology*, що не зовсім правильно, оскільки в переносному значення слово *cloud* перекладається як «розсіяний, розподілений», і дійсно, термін «розподілені технології» є зрозумілішим, адже одразу вказує на те, що опрацювання даних в таких технологіях відбувається з використанням не одного стаціонарного комп'ютера, а розподіляється по комп'ютерах, підключених до *Internet* [34].

Хмарні платформи вже з'явилися у найбільших гравців галузі та являють собою повноцінні перекладацькі середовища, що включають в себе пам'ять перекладів, інтегровані модулі машинного перекладу, управління термінологією та перекладацькі редактори. Вони мають цілу низку переваг, зокрема [29; 55; 118; 119]:

- менші капіталовкладення: відсутність додаткових витрат на адміністрування та обладнання;
- гнучкість: якщо розвиток бізнесу вимагає розширення кадрового складу, наприклад, додавання перекладачів або менеджерів проектів, система легко масштабується відповідно до поточних потреб організації та перспектив зростання;
- простота: налагодження системи легке та логічне. Користувачеві більше немає потреби хвилюватися про актуальну версію. Обслуговування здійснюється повністю на стороні розробника. Консультації на перших етапах та подальша технічна підтримка забезпечать максимально швидко та комфортно експлуатацію;
- конфіденційність: солідні компанії-розробники гарантують конфіденційність усіх даних, що завантажуються користувачами

на сервер, включаючи бази перекладів, термінологію, проекти, документи, переклади. Всі ці дані є виключною власністю їхніх хазяїв та ніколи не використовуються компанією-розробником;

- надійність: розташування матеріалів на декількох серверах у різних місцях виключає можливість їх недоступності через проблеми з сервером на робочому місці (технічні проблеми, відключення електроенергії тощо). Перекладачам більше не потрібно турбуватись про те, що комп'ютер, на якому виконується робота, може зламатися і, як наслідок, будуть втрачені всі робочі матеріали. До того ж, компанії-розробники вживають усі необхідні заходи із захисту даних користувачів, включаючи фізичну систему охорони серверів, шифрування даних, незалежний аудит системи безпеки тощо;

- потужність: хмарні платформи об'єднують усі інструменти, необхідні для перекладу, редагування, управління проектами та роботи з термінологією, вони підтримують роботу з максимальною кількістю форматів та розширюються практично до нескінченності завдяки порталам програмних додатків;

- легкість доступу: під час подорожі складно забезпечити доступ до даних на своєму домашньому комп'ютері, у той час як завдяки хмарним технологіям уся потрібна інформація завжди під рукою з будь-якого пристрою;

- легкість співробітництва: декілька перекладачів можуть одночасно ефективно перекладати один і той же документ незалежно від їхнього місця розташування. Усі необхідні матеріали (бази пам'яті, глосарії тощо) також одночасно доступні усім перекладачам певного проекту.

Звичайно ж, таке технічне рішення має і свої недоліки, а саме [29; 118]:

- інтернет-залежність: застосування хмарних платформ передбачає постійний та безперервний доступ до мережі Інтернет. Зазвичай це не проблема для XXI сторіччя, однак трапляються різні випадки;

- конфіденційність: розташування інформації на хмарній платформі може дозволити здійснювати контроль за діяльністю користувача. Окрім того, уся інформація зберігається не на персональному комп'ютері, а на сторонньому сервері та у сторонньому приміщенні (однак, як зазначалося вище, солідні компанії належним чином стежать за дотриманням конфіденційності);

- збереження пароля: відсутність повної гарантії захисту користувачів від зловживання у разі, якщо пароль вкрадено або зламано.

З метою уникнення проблем, пов'язаних з використанням хмарних технологій, дослідники [6] радять дотримуватися декількох корисних порад:

- приділяти значну увагу вибору провайдера, договірній основі взаємодії з ним, його відповідності стандартам безпеки;
- використання хмарних технологій не означає позбавлення від інформаційних технологій компанії, скоріше навпаки – слід постійно контролювати надання сервісів, регулярно проводити незалежні від провайдера аудити;
- слід чітко регламентувати взаємодію всіх учасників надання сервісів, необхідно обов'язково укласти договір про якість сервісу з кінцевим постачальником.

Як впливає з написаного вище, все ж кількість переваг значно перевищує кількість недоліків, а тому із впевненістю можна сказати, що хмарні технології мають значні перспективи. Доказом цього є той факт, що лідери ринку перекладацьких технологій почали активно розробляти та впроваджувати хмарні сервіси і не збираються відмовлятися від них у найближчому майбутньому.

На сьогодні найвідомішими перекладацькими хмарними платформами є:

- *SDL Studio GroupShare Cloud*: зарекомендувала себе як надзвичайно надійний, зручний та захищений спосіб взаємодії усіх учасників перекладацького процесу;
- *Memsource Cloud*: повноцінне перекладацьке середовище, яке відрізняє легке та зручне користування;
- *ABBYY SmartCAT*: хмарна платформа з безкоштовним доступом для перекладачів-фрілансерів.

Можливо, в майбутньому завдяки хмарним технологіям перекладачеві не доведеться витратити кошти на потужний персональний комп'ютер, все, що буде потрібно, – зручний монітор з мікропроцесором, а всі матеріали розташовуватимуться й операції виконуватимуться віддалено на спеціальних серверах.

Питання для обговорення

1. Що таке автоматизований переклад? Які перекладацькі інструменти охоплює це поняття?
2. Розкрийте історію створення систем автоматизованого перекладу.

3. Охарактеризуйте найпопулярніші програми автоматизованого перекладу.
4. Охарактеризуйте основні переваги використання CAT-інструментів перекладачами.
5. Які переваги надає використання CAT-інструментів перекладацьким компаніям та їхнім клієнтам?
6. Що таке хмарні платформи автоматизованого перекладу?
7. Розкрийте основні переваги використання хмарних перекладацьких середовищ.
8. Охарактеризуйте недоліки використання хмарних перекладацьких середовищ.
9. Перелічіть найвідоміші перекладацькі хмарні платформи.

Завдання для самостійної роботи

1. Відвідайте *web*-сайти основних виробників систем автоматизованого перекладу та спробуйте порівняти й оцінити їхні можливості.
2. Відвідайте *web*-сайти виробників хмарних перекладацьких середовищ. Спробуйте самостійно виконати переклад за допомогою однієї з таких платформ.

ТЕМА 6

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДІВ

Солідна перекладацька компанія приділяє значну увагу забезпеченню якості своїх послуг. До стандартів якості перекладу, що завжди актуальні незалежно від усіх інших параметрів [24; 43; 69], належать: відсутність орфографічних, пунктуаційних та граматичних помилок, одноманітність термінології, повна передача смислу тексту оригіналу. Однак під час виконання конкретного замовлення дотримання лише цих стандартів виявляється недостатньою умовою. На додачу, якісний переклад повинен відповідати стандартам та традиціям галузі, до якої належить текст оригіналу, особливостям проекту, вимогам замовника, правилам локалізації, а також має бути зрозумілим цільовій аудиторії [43]. Із урахуванням значної кількості вимог стає зрозумілим, що першочергове завдання перекладацької компанії полягає у створенні та втіленні в життя системи контролю якості, базуючись на світовому досвіді вирішення цієї проблеми.

Модель забезпечення якості для проектів локалізації та перекладу була розроблена Міжнародною асоціацією у галузі стандартів локалізації (перекладу, культурної та мовної адаптації) – *LISA (Localization Industry Standards Association)* із врахуванням параметрів якості, що використовуються на практиці визнаними лідерами в галузі інформаційних технологій: *Microsoft, Digital Equipment, Rank Xerox, IDOC Europe, DLS* та *IBM* [24]. На даний момент організація припинила свої існування, однак її стандарти були розміщені у відкритому доступі та не втрачають актуальності [117]. Відповідно до запропонованої моделі [24] якість перекладів може забезпечуватися за допомогою двох незалежних процесів: вибірковою перевіркою матеріалів або безперервним повним контролем. Параметри оцінки якості перекладів поділяються на сім категорій: адекватність перекладу, точність перекладу, відповідність перекладу прийнятій термінології, якість мови, стиль, відповідність нормам та стандартам країни, для якої здійснюється переклад, послідовність (одноманітність) понять та визначень, що застосовуються. В межах цих категорій помилки класифікуються на істотні, серйозні та незначні [24; 62]. На практиці процедури контролю якості також часто здійснюються відповідно до світових стандартів: ISO 9001:2008,

EN 15038:2006, ASTM F2575-06, ISO 11669, DIN 2345, ISO 9002, UNI 10574, SAE J2450 [24; 44; 46; 105]. Однак перелічені підходи та стандарти можуть лише доповнювати вимоги з якості, які встановлюються кожним конкретним замовником перекладацьких послуг [24]. Організація процесу управління якістю проектів у найбільш загальному вигляді передбачає визначення вимог до рівня якості на основі загальних галузевих стандартів, стандартів перекладацької компанії, вимог та побажань замовника, особливостей проекту та оцінки очікувань кінцевого споживача (цільової аудиторії). Саме на основі цих вимог розробляються заходи з забезпечення однорідної якості протягом усього проекту, формується загальний опис процесу та його окремих етапів, включаючи дії за непередбачуваних умов [24].

Розгляньмо детальніше, як на практиці перекладацька компанія здійснює контроль за якістю перекладу.

Фактично організація процесу управління якістю розпочинається ще на етапі найму співробітників перекладацької компанії. Перекладацька компанія, яка має хорошу репутацію, здійснює ретельний відбір кваліфікованих перекладачів, редакторів, менеджерів та інших співробітників. Окрім того, проводиться періодичне оцінювання їх роботи та створюються умови для підвищення мотивації й професійного рівня. До того ж, для кожного окремого проекту обов'язково проводиться ретельний відбір перекладачів та редакторів серед персоналу компанії із врахуванням спеціалізації та досвіду роботи в необхідній галузі знань [35].

Наступний етап забезпечення якості – підготовка до перекладу, в рамках якого проводиться [43; 69]: 1) аналіз проекту; 2) збір довідкових матеріалів; 3) підготовка вихідного тексту під CAT (форматування, перевірка орфографії і пунктуації); 4) укладання глосарія (машинне вибирання термінів, ручна обробка глосарія, конвертування в потрібний формат); 5) розробка керівництва по стилю та викладення вимог до перекладу (загальні вимоги, особливі вимоги замовника).

Дуже часто особи та компанії, які звертаються за послугами з перекладу, не мають уявлення про різноманітні завдання, що виконуються задля забезпечення компетентних та адекватних перекладів, а тому перекладацька компанія не завжди може розраховувати на отримання від своїх клієнтів зрозумілих та чітких інструкцій щодо виконання перекладу. З метою забезпечення якості перекладацька компанія повинна сформулювати вичерпний

перелік запитань для з'ясування деталей проекту та очікувань замовника, як-то: цільова аудиторія (спеціалісти або середньостатистичні користувачі), цільовий ринок (локальні або регіональні діалекти), носій тексту оригіналу (електронний або друкований варіант), основне призначення перекладеного тексту (для публікації або для суто внутрішнього використання), строки завершення проекту (стислі або не стислі) тощо [69; 80]. Працівники перекладацької компанії мають ретельно вивчити можливість реалізації проекту перед тим, як розпочати його виконання, у тому числі проаналізувати надані вихідні матеріали та впевнитися у наявності кадрових і технічних ресурсів, достатніх для виконання замовлення. Якщо проект виходить поза межі компетентності перекладацької компанії, краще його відхилити, аніж виконати його неякісно та ризикувати своєю репутацією [69].

Надзвичайно важливу роль відіграє збір довідкових матеріалів, оскільки вони можуть істотно допомогти перекладачам у їх роботі. До довідкових матеріалів належать попередні переклади аналогічних текстів, навчальні матеріали або брошури на відповідну тему, ілюстрації або інструкції з описом пропонованого замовником приладу та способів його використання, дані стосовно термінології та фірмові найменування, які слід вживати, або вже існуючі бази даних словників та термінології [69]. Інколи замовники вважають, що такі матеріали передбачені лише для внутрішнього вжитку, а тому неохоче надають їх, не усвідомлюючи, що вони надзвичайно корисні для перекладача, адже дозволяють краще ознайомитися з предметною галуззю та надати професійний переклад, узгоджений із мовним стилем компанії-замовника. Перекладацька компанія має докласти максимальних зусиль для встановлення довірчих відносин зі своїми замовниками, пояснити їм процес перекладу, окреслити коло проблем, з якими зазвичай стикаються перекладачі, та наголосити на необхідності вільного обміну даних між усіма учасниками проекту [69].

У деяких випадках вихідний текст необхідно готувати спеціальним чином під CAT-програму, зокрема може знадобитися очистити файл або його переформатувати [23]. Окрім того, здійснюється перевірка орфографії та пунктуації вихідного тексту [43].

Наступний важливий крок – укладання глосарія, яким займається перекладач або група перекладачів для спільного користування усіма учасниками проекту [44]. Хоча така процедура займає певний час та передбачає певні витрати, завдяки їй забез-

печується послідовність використання термінів упродовж роботи над проектом, що гарантує якість перекладу на виході. Зазвичай перекладацькі компанії створюють термінологічну базу компанії, яка може використовуватися під час виконання подальших проєктів, але, окрім цього, можуть розроблятися окремі глосарії під кожного замовника [23].

Ще однією умовою задля забезпечення якості є наявність керівництва зі стилю, яким обов'язково мають користуватися перекладачі та редактори. Таке керівництво має бути орієнтованим перш за все на мову, культуру та особливості сприйняття цільової аудиторії, а також повинне містити особливості та вимоги конкретного проєкту, конкретної галузі та конкретного клієнта. На додачу до цього, керівництво також включає в себе основні правила оформлення перекладів, використання лапок, тире, вказівки стосовно того, які назви та абрєвіатури слід залишати неперекладеними тощо [24].

Після підготовчого етапу відбувається власне переклад із дотриманням усіх вимог зі стилю та використанням глосарія. Нагадаємо, що для забезпечення якості власне перекладу як такого перекладачеві необхідно [94]:

- зрозуміти, а якщо текст викладено незрозуміло – розшифрувати смисл тексту оригіналу;
- знати або в процесі перекладу з'ясувати, як цей смисл прийнято висловлювати мовою тексту перекладу, тобто слід знати або з'ясувати традиції написання тексту для певної галузі знань;
- зуміти увесь цей смисл викласти (сформулювати) чітко, зрозуміло та по можливості коротко, відповідно до узусу мови тексту перекладу у певній тематичній галузі та відповідно до жанрових особливостей документа.

По завершенні виконання перекладу розпочинається заключний етап контролю якості, що може включати в себе [43]: 1) редакторську правку (мовну, тематичну); 2) верстання; 3) координаторську правку; 4) перевірку контролером замовника; 5) здачу перекладу (яка інколи передбачає також здачу поточних робочих матеріалів – проміжних файлів, глосаріїв тощо з відповідною перевіркою придатності цих файлів до використання); 6) фінальне оновлення ресурсів (на майбутнє).

Переклад спочатку перевіряється автоматично (граматика, термінологія), а потім вручну за стандартною процедурою «перекладач – технічний редактор – літературний редактор – пере-

кладач (перевірка адекватності правок) – коректор». Потім виконується технічна перевірка на відповідність вимогам до форматування, збереження спеціальної розмітки тощо. Якщо проект передбачав надання додаткових послуг, наприклад, верстання та роботу з графікою, слід також проконтролювати якість верстання та роботи з графікою [69].

Залежно від необхідного рівня якості, який було визначено на підготовчому етапі, процес контролю може спрощуватися або, навпаки, ускладнюватися [24]. Оскільки будь-яка перевірка якості потребує часових та грошових витрат ще на підготовчому етапі, перекладацька компанія повинна обговорити з замовником суть та обсяг перевірок якості, які вона має виконати. Основна мета таких перемовин – уникнути дублювання зусиль та узгодити вибір для проекту максимально ефективного й дешевого технологічного циклу без шкоди якості. Наприклад, якщо замовником виступає велика міжнародна компанія з філіями по всьому світі, яка має змогу забезпечити локальний лінгвістичний контроль кожного перекладу, то вона може відмовитися від притягнення перекладацькою компанією ще одного перекладача для перевірки. Однак, якщо у замовника відсутні лінгвістичні ресурси для перегляду та рецензування перекладів, перекладацька компанія повинна структурувати та оцінити проект так, щоб він включав у себе усі стандартні перевірки якості, які вона може надати. Під час визначення процедури забезпечення якості слід брати до уваги основне призначення перекладу. В разі, якщо замовник прагне отримати переклад не для публікації, а лише для ознайомлення, багатоступінчаста система контролю та редагування готового перекладу не потрібна, адже вона означатиме лише зайві витрати коштів. Саме ретельно проведений перекладацькою компанією підготовчий етап дозволяє домогтися оптимального балансу якості та вартості [69].

Як бачимо, процес забезпечення якості є невід'ємним компонентом діяльності перекладацької компанії та присутній на усіх її етапах без винятку. Розгляньмо детальніше особливості контролю якості перекладу людиною та машиною на заключній стадії.

Як ми вже згадували, контроль якості перекладу людиною здійснюється за стандартною процедурою «перекладач – технічний редактор – літературний редактор – перекладач (перевірка адекватності правок) – коректор».

Закінчивши роботу, перекладач має самостійно переглянути текст, бажано навіть декілька разів, та внести необхідні правки задля забезпечення якості. Проте скільки б разів перекладач

не редагував свій текст, редактори все одно знайдуть те, що потрібно виправити. Технічне редагування виконується висококваліфікованим інженером-редактором, який добре знається на відповідній тематичній галузі [95]. Літературний редактор стежить за логічною побудовою тексту, його ясністю та однозначністю. Саме він забезпечує правку тексту на смисловому, стилістичному та граматичному рівнях. По завершенні редагування перекладач перевіряє коректність внесених правок та може не погодитися з деякими з них, про що слід повідомити редактора, обговорити з ним проблему та дійти згоди. Далі текст перекладу переходить до коректора, який виправляє друкарські помилки за їх наявності та забезпечує належне форматування [43].

Контроль якості перекладу людиною, окрім значної кількості переваг, може мати і певні недоліки, такі як особистісний фактор, недостатня компетентність контролюючого в певній галузі знань, складність розробки та невизначеність критеріїв контролю якості [43]. На додачу, деякі речі просто ефективніше перевіряти автоматично.

Засоби CAT або зовнішні інструменти мають широкі можливості та здатні виконати такі види контролю [1; 3; 21; 43]:

- перевірка форматування (теги, цифри, лапки, пунктуація, використання великих літер, у тому числі на початку речення);
- пошук неправильного написання слів (наприклад, випадки, коли слово неправильно написано разом або окремо);
- послідовність перекладу (одноманітність перекладу одного й того самого сегменту);
- перевірка правильності перекладу термінів;
- пошук неперекладених фрагментів;
- виключення багатозначності: один вихідний сегмент – декілька кінцевих сегментів, один кінцевий сегмент – декілька вихідних сегментів;
- аналіз повторів та одноманітність термінології;
- перевірка орфографії;
- перевірка конвертації формату цифр/одиниць вимірів у тексті перекладу.

Сучасний ринок пропонує цілу низку програм для автоматизованої перевірки якості перекладу. Засоби контролю якості (QA – *Quality Assurance*), вбудовані до CAT-програм, дозволяють перевіряти переклад одразу, однак більшість з них поки що не мають повноцінного функціоналу [49]. Справа в тому, що функціонал вбудованих до перекладацького середовища модулів конт-

ролю якості залежить від версії перекладацької середи. Через високу вартість останньої в багатьох компаніях встановлено далеко не найновіші версії. Так, наприклад, у версії програми *Trados 7.5* модуль контролю якості практично відсутній [2].

Альтернативою вбудованим програмам виступають окремі програми контролю якості, до найвідоміших з яких належать [2]:

- *Xbench*;
- *QA Distiller*;
- *ErrorSpy*;
- *CheckMate*.

Найефективнішою програмою, що проводить аналіз із найбільшої кількості параметрів, є *QA Distiller* (20 параметрів контролю), друге місце посідає *ErrorSpy* (14 параметрів контролю). *Xbench* проводить перевірку всього за п'ятьма параметрами [2].

За результатами порівняння [2] функціоналу програм в межах перевірки мов на основі різних абеток (у нашому випадку цікава група мов, заснована на кирилиці, оскільки переклад здійснюється переважно з/на українську мову), до найефективніших програм належать: *QA Distiller*, модулі *Trados* та *SDLX*, а також *Xbench*, яка посіла третє місце.

Ринок поповнюється все новими програмами перевірки якості перекладу, незважаючи на те, що конкурувати в цьому сегменті програмного забезпечення важко – багато кому вистачає і вбудованих до CAT-програм засобів контролю якості, а деякі з вищенаведених програм є безкоштовними (*Xbench 2.9* та *CheckMate*). Так, 2011 рік ознаменувався появою нової програми із контролю якості перекладу *Verifika* [49]. В цілому *Verifika* не є проривом, адже усі основні типи помилок, які комп'ютер здатен виявити, вже реалізовані та наявні практично у всіх програмах – тобто в цілому програма є доволі типовою в цьому класі, але має низку переваг, що відрізняють її від конкурентів. Інтерфейс *Verifika* має сучасний вигляд, вона працює доволі швидко та позбавлена недоліку *QA Distiller 8.5*, який може довго «думати» над великими за обсягом файлами та списками термінів. Програма здатна виявити наступні помилки [49]:

- неперекладені сегменти;
- слова, які не мають бути перекладені;
- дотримання основних правил мови перекладу;
- форматування тексту;
- слова, що повторюються;

- послідовність перекладу;
- терміни;
- орфографію.

На відміну від багатьох своїх конкурентів, *Verifika* має солідний список форматів, які вона підтримує, зокрема: *SDL Trados® TRADOSTag (.ttx)*, *SDL XLIFF (.sdlxliff)*, *memoQ (.xlf, .mqxliff, .mqxlf)*, *XLZ* та *XLIFF (Idiom та Lionbridge тощо)*, *TMX*, *WordFast TXML (.txml)*, двомовні файли *MS Word (Trados, WordFast, Lionbridge)*, списки термінів в *Excel (.xls, .xlsx)* та текстових файлах (.txt), *Passolo* через сторонній конвертор, *ITD (SDLX)* [49].

Програма має функцію автоматичного виправлення: на деякі прості помилки вона пропонує варіанти виправлення (наприклад, заміну лапок на кому). Для внесення автоматично запропонованої правки достатньо натиснути *ALT+A*, а сама правка вноситься безпосередньо у файл, що перевіряється. Це дуже зручно та економить час, оскільки не потрібно переходити до *CAT*-програми, шукати сегмент та виправляти його там. Вдосконалено і функцію роботи з тегами, яка дозволяє виявляти пропущені або зайві пробіли у тегів, що вкрай необхідно під час локалізації сайтів, програмного забезпечення та інших текстів з тегами. Отже, нова програма – потужна, відносно недорога, містить низку переваг перед конкурентами та є незамінним помічником у забезпеченні контролю якості [49].

В цілому, можна дійти висновку, що використання програм автоматизованого контролю якості абсолютно необхідне в процесі перекладацької діяльності, оскільки дозволяє скоротити витрати та прискорити роботу над проектом. На ринку представлено значну кількість згаданих програм, що дозволяє підібрати програму, яка відповідатиме як фінансовим, так і функціональним потребам [2].

Тим не менш, слід пам'ятати про те, що машинній перевірці, як і будь-яким іншим засобам технічних досягнень, можуть бути притаманні хибні спрацьовування, пропуски помилок та інші технічні вади [43]. До того ж, хоча програми й полегшують виконання певних аспектів роботи, вони не здатні повністю вирішити ті питання, що залежать від професіоналізму самого перекладача. Програми автоматизованого контролю якості допомагають подолати проблеми, пов'язані із забезпеченням одноманітності під час перекладу, однак остаточне вирішення того чи іншого завдання залишається в компетенції спеціаліста-перекладача. Саме тому навіть під час застосування найпросунутіших засобів авто-

матизації перекладу контроль якості є перш за все завданням людини [74], а найвища ступінь забезпечення якості досягається за допомогою збалансованого поєднання перевірки машиною та людиною, а також завдяки організації управління якістю упродовж усього перекладацького процесу.

Питання для обговорення

1. Перелічіть базові вимоги до якості перекладу.
2. Охарактеризуйте модель забезпечення якості для проектів локалізації та перекладу, розроблену Міжнародною асоціацією у галузі стандартів локалізації перекладу, культурної та мовної адаптації – *LISA*.
3. Розкрийте основні параметри оцінки якості перекладів.
4. Охарактеризуйте підготовчий етап процесу управління якістю.
5. Що саме слід узгодити з клієнтом перед прийняттям замовлення задля ефективного забезпечення якості перекладу?
6. Яку роль відіграє збір додаткових матеріалів у процесі забезпечення якості?
7. Яку роль у забезпеченні якості відіграє керівництво зі стилю?
8. Що повинен побити перекладач із метою забезпечення якості на етапі перекладу?
9. Охарактеризуйте заключний етап контролю якості перекладу.
10. Яким чином досягається баланс якості перекладу та його вартості?
11. Розкрийте особливості контролю якості перекладу людиною.
12. Розкрийте особливості контролю якості перекладу машиною.
13. Перелічіть основні програми автоматизації контролю якості перекладу та охарактеризуйте їх.

Завдання для самостійної роботи

1. Зобразіть стандартний процес перевірки якості в перекладацькій компанії схематично.

ТЕМА 7

ГАЛУЗЕВІ СТАНДАРТИ

Як відомо з попередніх курсів [59], переклад має власні стандарти професії, які висвітлюються у низці документів, зокрема: ISO 2384:1977. Documentation – Presentation of translations (Документація. Оформлення перекладів) [104]; ДСТУ 4309:2004. Інформація та документація. Оформлення перекладів [27]; ГОСТ 7.36-88. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Неопублікований переклад. Координація, загальні вимоги та правила оформлення [73]; Типові норми часу на переклад і переробку науково-технічної літератури та документації; СТТУ АПУ 001-2000. Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги; СТТУ АПУ 002-2000. Послуги з письмового та усного перекладу. Загальні правила і вимоги до надання послуг; Рішення Української комісії з питань правничої термінології № 9. Також переклад підпадає під дію закону про авторське право [25]. У цій темі ми зупинимося як на міжнародних, так і на вітчизняних галузевих стандартах, які ми не розглядали детально у попередньому курсі.

Стандарти систем якості допомагають організувати робочий процес в бюро, а сертифікація за ними виконує маркетингову функцію, демонструючи замовникам те, що компанія прийшла на ринок із серйозними намірами. Особливо корисна сертифікація під час роботи з бюрократизованими організаціями, в яких відділ закупівель має обґрунтувати вибір постачальника за допомогою формальних критеріїв [46]. В Україні на даний момент відсутній національний галузевий стандарт із сертифікацією, тому перекладацькі компанії звертаються до міжнародних, зокрема ISO 9001:2008 [122].

Міжнародний стандарт ISO 9001:2008 [122] встановлює вимоги до якості продукції компанії, запроваджує системи менеджменту якості (СМЯ) компанії та її складові (задокументовані процеси компанії та інші документи до них). В ньому немає жодного слова про переклад. Стандарт містить постулати щодо критеріїв створення СМЯ, управління ресурсами тощо. Він загальновідомий, а тому добре виконує маркетингову функцію. Тим не менш, значне поширення зумовлює наявність і певних недоліків: отримати сертифікати стало легко, а тому на ринку працює вже значна кількість перекладацьких агенцій із сертифікатом ISO. Під час порівняння конкурентів ISO 9001:2008 вже не є перевагою [46].

Із зростанням необхідності підвищення якості саме перекладацької діяльності були розроблені спеціалізовані стандарти якості для перекладацьких послуг. Серед найвідоміших можна назвати італійський стандарт UNI 10574, німецький DIN 2345, австрійські Önorm D 1200 та Önorm D 1201, американський ASTM F2575-06, а також європейський стандарт EN 15038, який ми розглянемо детальніше [75].

Стандарт «EN 15038: 2006 Перекладацькі послуги – вимоги до послуг» затверджений та уведений у дію Європейською комісією з 1 серпня 2006 року, скасував близько 30 регіональних стандартів, що діяли в країнах-учасницях Європейського комітету з стандартизації. Базою для створення стандарту EN 15038 були деякі зі скасованих стандартів [75]. Його розробка була ініційована у 1999 році Європейським союзом асоціацій перекладацьких компаній (EUATC). Він містить основні терміни, що мають стосунок до перекладацької галузі, загальні вимоги до надавачів перекладацьких послуг (вимоги до виконавців та технічних ресурсів), а також загальні правила взаємодії замовника та постачальника перекладацьких послуг, порядок виконання перекладу тощо [96]. Стандарт EN 15038 стосується лише письмового перекладу. Розробники стандарту вважають, що встановлення критеріїв оцінки усного перекладу надто складне завдання, а його вирішення надто ускладнить документ [76].

Отже, першим завданням, яке було вирішене в стандарті EN 15038 – уніфікація термінології, що описує перекладацьку діяльність. Зокрема, в документі надається визначення таких понять [76; 96]:

- переклад (*translation*) – передача у письмовій формі інформації, наданої на вихідній мові, в інформацію мовою перекладу. Перекладач повинен створювати текст мовою перекладу, передаючи смисл, викладений вихідною мовою. При цьому текст мовою перекладу повинен відповідати лінгвістичним нормам мови перекладу й вимогам завдання на виконання перекладу;
- постачальник перекладацьких послуг (*translation service provider – TSP*) – це організація або особа, яка надає перекладацькі послуги;
- вичитування (*revision*) – оцінка перекладу з точки зору його відповідності поставленим завданням шляхом порівняння оригіналу і перекладу та підготовка рекомендацій із корегування перекладу;
- рецензування (*review*) – перевірка перекладу з точки зору його відповідності узгодженій меті та традиціям викладу, що існують у певній тематичній галузі, підготовка рекомендацій із корегування перекладу;

- корегування (*proofreading*) – перевірка тексту перед його публікацією;
- остаточна перевірка (*final verification*) – постачальник послуг повинен перевірити та упевнитися в тому, що виконаний перекладацький проект відповідає завданню.

Стандарт EN 15038 встановлює цілу низку вимог. Розглянемо основні з них [75; 76; 96; 134].

1. Перекладацька компанія повинна мати у письмовому вигляді систему забезпечення якості на кожному етапі роботи, включаючи процедури аналізу запитів, підбору позаштатного персоналу, управління проектом, протоколювання, вихідного контролю, збереження даних, вимірювання рівня задоволеності клієнта.

2. Під час укладання договору необхідно прописати авторські права, відповідальність, конфіденційність, урегулювання спорів, забезпечення якості.

3. Перекладач має відповідати хоча б одному із тверджень: а) мати профільну освіту; б) мати досвід роботи п'ять років; в) досвід роботи перекладачем два роки + досвід роботи за тематикою тексту (наприклад, фармацевтом для медичних текстів).

4. По завершенні перекладу текст обов'язково має бути перевірений не менш компетентним двомовним редактором.

5. Взаємовідносини між замовником та постачальником перекладацьких послуг включають в себе наступні стадії: запит, відповідь із зазначенням вартості перекладу, підписання договору, обробка конфіденційної інформації, пов'язаної з проектом, завершення проекту.

6. Процес роботи над перекладом повинен складатися з наступних дій, кожна з яких необхідно задокументувати: реєстрація проекту, призначення осіб, які будуть працювати над проектом, підготовка технічних ресурсів, попередня обробка тексту (сканування, розпізнавання, зміна формату файлу), аналіз тексту оригіналу, створення термінологічного глосарію та керівництва зі стилістики, власне процес перекладу, редагування перекладу, коректорська правка та кінцеве вичитування.

Стандарт EN 15038 не визначає порядок забезпечення якості супутніх перекладацьких послуг (наприклад, нотаріальне засвідчення перекладу), але вказує, що перекладацька компанія повинна зробити усе можливе для того, щоб якість таких послуг відповідала якості перекладу [76]. Очевидно також і те, що цілу низку його положень дуже складно або ж навіть неможливо застосувати відносно до деяких постачальників перекладацьких послуг, наприклад до фрілансерів. Так, детально описані у тексті документа

регламенти етапів письмового перекладу (документування замовлень, попередня оцінка оригіналу тощо) просто не використовуються, якщо мова йде про роботу віддаленого перекладача [75].

Стандарт EN 15038 у майбутньому має замінити побудований на його основі більш сучасний ISO/DIS 17100. Однак його теперішня версія була розкритикована професійним співтовариством, у тому числі й асоціацією GALA (*Globalization and Localization Association*), а тому поки що подальша його доля під сумнівом [46].

Налагодити свій бізнес відповідно до стандартів можна самостійно, купивши тексти на сайті відповідних організацій та адаптувавши під них процеси. Але для отримання сертифікату необхідно пройти незалежний аудит, який зазвичай буває доволі коштовним. Сертифікати необхідно підтверджувати: ISO 9001:2008 кожні п'ять років, EN 15038 кожні три роки – і знову ж таки, ці послуги доведеться сплачувати аудиторській компанії [46].

Розглянемо ще деякі стандарти, що можуть стати у нагоді, оскільки їх можна використовувати для побудови процесів всередині компанії та знання яких не завадить майбутнім перекладачам.

Американський стандарт якості перекладацьких послуг ASTM F2575-06 (*Standard Guide for Quality Assurance in Translation*) визначає принципи аналізу якості перекладу, які застосовуються для узгодження умов роботи над певним проектом і сприяють досягненню порозуміння між постачальником та замовником перекладацьких послуг. Тим не менш, документ не містить чітких критеріїв, що можуть гарантувати якість перекладу, а лише надає перелік параметрів, за якими замовник та перекладач (постачальник послуг з перекладу) мають дійти згоди перед початком роботи. Стандарт ASTM F2575-06 формулює переважно вимоги до якості перекладу, а не рекомендації щодо її досягнення, оскільки відповідно до цього документу вони дуже індивідуальні. По суті, цей стандарт пояснює, що саме мають обговорити клієнт та виконавець перед виконанням перекладацького проекту [75]. Відповідно до стандарту процес перекладу має проходити наступні рекомендовані етапи: 1) підготовка технічного завдання; 2) термінологічна робота, підготовка глосаріїв; 3) переклад; 4) редагування 100 % тексту двомовним редактором; 5) верстання; 6) коригування та верифікація; 7) вибіркова перевірка партії готового матеріалу; 8) рецензія від третьої сторони за необхідності [46].

ISO 11669 Translation projects – General guidance [133] – стандарт 2012 року, в якому деталізовано підготовку технічних завдань на переклад та виконання проектів відповідно до цих завдань. Він містить докладніший перелік пунктів технічних завдань, аніж інші стандар-

ти, що допомагає уникнути багато зайвих суперечок із замовником стосовно якості послуг, спрощує проведення тендерів та надає перекладацькій агенції можливість накопичувати більше знань.

Розглядаючи стандарти перекладацької галузі, ми не можемо не зупинитися на вітчизняних стандартах, розроблених Асоціацією перекладачів України [7] – СТТУ АПУ 001-2000 «Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги» та СТТУ АПУ 002-2000 «Послуги з письмового та усного перекладу. Загальні правила і вимоги до надання послуг». Оскільки Асоціація займається сертифікацією перекладачів, саме їй і присвячений перший стандарт [30]. В ньому містяться детальна інформація щодо процесу сертифікацій, органів, що мають право на його проведення, опис кваліфікаційного іспиту та кваліфікаційні вимоги до усних та письмових перекладачів.

СТТУ АПУ 002-2000 «Послуги з письмового та усного перекладу. Загальні правила і вимоги до надання послуг» [65] стосується безпосередньо діяльності перекладача та перекладацьких агенцій. Стандарт було ухвалено правлінням Асоціації перекладачів України 29 березня 2000 року та зареєстровано Українським науково-дослідним інститутом стандартизації, сертифікації та інформатики 27 квітня того ж року. Він встановлює вимоги до якості послуг щодо виконання усного та письмового перекладу, що надаються підприємствами, які займаються перекладацькою діяльністю, незалежно від їхньої відомчої належності й організаційно-правової форми. В документі містяться визначення основних понять перекладацької галузі, а саме: послуга з перекладу, перекладацька діяльність, письмовий переклад, усний переклад і його різновиди (послідовний та синхронний), замовник та виконавець перекладу, вихідна мова й мова перекладу. Особлива увага приділяється показникам якості послуги. Зокрема, переклад повинен відповідати вихідному тексту за змістом, смислом, стилістикою та оформленням, а також бути повним і адекватним. В письмовому перекладі не допускаються граматичні та друкарські помилки, в усному – помилки та неточності в мовленні. Термінологія повинна відповідати галузевій приналежності вихідного тексту, окрім того, усі терміни, найменування, умовні позначення, скорочення та символи мають бути уніфіковані по всій роботі. У перекладі можуть вживатися лише загальноприйняті та спеціальні скорочення. У стандарті встановлюються вимоги, яким має відповідати надання послуг з перекладу:

- відповідність призначення замовлення – виконаний переклад має відповідати цільовому використанню, а також бажанням та фізичним можливостям замовника;

- точність і своєчасність виконання – (надані замовнику послуги з перекладу за обсягом, термінами і умовами обслуговування повинні відповідати вимогам, передбаченим у договорі);
- упровадження достовірних методів і способів контролю показників якості;
- дотримання обслуговуючим персоналом загальноприйнятих етичних норм – окрім збереження етичних норм поведіння, персонал має забезпечити замовникові ввічливість, доброзичливість та комунікабельність;
- естетичність – передбачає належний зовнішній вигляд та культуру мови персоналу.

Стандарт перелічує обов'язки виконавця, що включають у себе надання замовникові у наочній та доступній формі інформації про те, які саме перекладацькі послуги він надає, правила їх надання, тарифні розцінки на них, зводи про терміни виконання замовлень і гарантії на надані послуги, а також усю необхідну документацію (копії сертифікатів на послуги, які підлягають обов'язковій сертифікації, копії ліцензій на право надання конкретних видів послуг тощо). Належна увага приділяється й процедурі приймання і оформлення замовлень, а також змістовому наповненню договору на надання послуг. Стандарт містить важливу інформацію щодо процесу надавання послуг, відповідальності виконавця послуг та методів контролювання, останні включають у себе візуальне, аналітичне (аналізування документації) та соціологічне (опитування) контролювання.

Окрім цих двох документів, на сайті Асоціації перекладачів України розміщено стандарти професії, причому не тільки для письмового, але й для усного перекладача. Розгляньмо основні з них, звернувшись до інформації, яку надає АПУ [7; 86].

До перекладачів висувається ціла низка кваліфікаційних вимог, зокрема: мати базову або повну вищу освіту з цієї спеціальності; бути компетентним у мовах, які використовуються під час перекладу (тобто професійно володіти мовою початкового тексту та мовою перекладу); володіти спеціалізацією діяльності замовника, для якого виконується переклад, а також термінологією тематики на мовах, що використовуються для перекладу.

Встановлення тарифів на письмові переклади здійснюється з урахуванням таких параметрів: одиниці виміру обсягу, терміну виконання перекладу, мови та складності перекладу. Складність перекладу передбачає знання перекладачем спеціальної термінології, а також час, який необхідно витратити під час роботи над

перекладом для вивчення спеціальної літератури, проведення консультацій зі спеціалістами з тематики перекладу.

Одиницею виміру обсягу письмового перекладу є рядок (62 знаки, враховуючи пробіли) або сторінка (1 860 знаків, враховуючи пробіли). Для підрахунку кількості рядків або сторінок може використовуватися комп'ютерна програма підрахунку знаків, яка дозволяє визначити кількість рядків або сторінок шляхом додавання кількості слів і символів без пробілів та ділення отриманої суми на 62 або 1 860 знаків відповідно. Підрахунок знаків може здійснюватися за друкованим текстом. Слід наголосити на тому, що вихідний текст є основою лише для попереднього, орієнтовного підрахунку обсягу, а остаточний підрахунок здійснюється за готовим перекладом. У перекладацькій практиці деяких країн застосовується інша одиниця виміру обсягу письмового перекладу, яким є слово.

Встановлення тарифів і коефіцієнтів терміновості безпосередньо пов'язане з терміном виконання та обсягом письмового перекладу. Обсяг перекладу за звичайним тарифом становить п'ять стандартних сторінок на день, а це означає, що за обсягу перекладу до 15 стандартних сторінок звичайним терміном виконання перекладу є три робочі дні. Початком терміну виконання письмового перекладу може вважатися день, що йде після дати прийому замовлення на такий переклад.

Ціна за усний переклад встановлюється за годину або за день. У системі тарифікації застосовується правило мінімальної ставки, яка складає половину робочого дня, тобто чотири години.

Норма часу на усний переклад складає не більше восьми годин за один робочий день з перервами. За роботи перекладача на виїзді день від'їзду та день приїзду вважаються як один додатковий робочий день.

Для забезпечення якості усного перекладу важливою є належна кількість перекладачів, яка залежить від виду перекладу, кількості мов, характеру заходу, його тривалості та інтенсивності з урахуванням того, що на якість перекладу впливає фізична та розумова втома, якої зазнають перекладачі під час роботи.

Якщо мова йде про послідовний переклад, то мінімальна кількість перекладачів буде такою:

- для переговорів, зустрічей, супроводу, прес-конференцій тощо двома робочими мовами достатньо одного перекладача;
- для семінарів, тренінгів, конференцій тощо двома робочими мовами необхідно не менше двох перекладачів, які повинні змінювати один одного через певні проміжки часу;

- у виняткових випадках (наприклад, невелика тривалість заходу) без шкоди якості перекладу та здоров'ю перекладача може бути задіяний один перекладач замість двох.

Кількість перекладачів для «нашіптування». Кількість робочих мов під час нашіптування – дві. Кількість учасників, для яких виконується переклад, має бути не більше двох осіб. Для виконання такого перекладу потрібно не менше двох перекладачів, які повинні змінювати один одного через певні проміжки часу.

Для виконання синхронного перекладу на кожную пару мов потрібно не менше двох перекладачів, які повинні змінювати один одного через певні проміжки часу. Перекладачі працюють, знаходячись у спеціальній кабінці; для здійснення перекладу вони використовують навушники з мікрофоном, пульт перекладачів. Кількість кабінки перекладачів дорівнює кількості мов перекладу. Якщо кількість робочих мов заходу дорівнює двом, необхідні одна пара перекладачів і одна кабінка; для трьох робочих мов – дві пари перекладачів і дві кабінки; для чотирьох робочих мов – три пари перекладачів і три кабінки тощо. Кількість перекладачів може бути збільшена, якщо інтенсивність заходу та навантаження перекладачів настільки великі, що мінімальної кількості перекладачів стає недостатньо. У виняткових випадках (наприклад, невелика тривалість заходу) без шкоди якості перекладу та здоров'ю перекладача може бути задіяний один перекладач замість двох.

Замовник перекладу має надати перекладачеві інформацію, яка може знадобитися для забезпечення якості перекладу, а саме: особливості написання власних імен і назв організацій, зазначених у початкових текстах; розшифровка наявних у документі скорочень, які не є загальноприйнятими; наявність внутрішньокорпоративної термінології замовника; довідкові матеріали, які можуть допомогти перекладачеві у роботі над перекладом; інформація щодо сфери діяльності, в якій буде використовуватися переклад, і кінцева мета його використання тощо. Причому перекладачеві слід з'ясувати зазначену інформацію ще до початку роботи над перекладом.

Усний переклад не є виключенням, адже його якість напряду залежить від попередньої поінформованості та підготовки перекладача, а тому необхідним є завчасне забезпечення перекладача тематичними матеріалами (програмою, доповідями, тезами, презентаціями тощо).

До обов'язкових етапів виконання замовлення на переклад є його редагування, яке також виконує функцію контролю якості. З цією метою переклад може передаватися редакторові. До пе-

редачі редактору перекладач повинен самостійно провести перевірку тексту перекладу з використанням комп'ютерної програми перевірки орфографії та граматики з метою виявлення й усунення можливих помилок.

Перекладач не повинен допускати зриву прийнятого на себе замовлення через відмову від нього без поважних причин. За наявності у перекладача причин, через які він не може виконувати взяте на себе замовлення, перекладач повинен повідомити про це працедавцю за такий строк, за якого в останнього буде достатньо часу для підготовки заміни. Перекладач може запропонувати своєму працедавцеві кандидатуру іншого перекладача як рівноцінну заміну; працедавець може надати перевагу самостійному пошуку заміни.

Отже, усі перелічені вище стандарти підіймають відносини замовника та перекладача на новий рівень. Все більша кількість перекладацьких агенцій оголошують про свою відповідність до вимог міжнародних галузевих стандартів. В умовах глобалізації перекладач може працювати із замовниками по всьому світі, не полишаючи меж свого робочого місця. Саме тому для успішної роботи сучасному перекладачеві необхідно ознайомитися із вимогами основних стандартів, що діють на основних перекладацьких ринках світу. До того ж, агенції все частіше вимагають від перекладачів демонструвати свою відповідність міжнародним галузевим стандартам [70]. Галузеві стандарти мають беззаперечну користь не лише для перекладачів та компаній, що надають послуги з перекладу, вони, безумовно, стануть у нагоді і замовникам таких послуг. На сьогодні в зарубіжній практиці з'являються брошури, покликані підвищити обізнаність пересічних клієнтів перекладацьких агенцій. Так, в одній з них [106] потенційним замовникам у простій та зрозумілій формі на цікавих прикладах пояснюється, що переклад – не така вже легка річ, що володіння певною особою мовами тексту оригіналу та тексту перекладу ще не означає здатність добре перекладати, що під час вибору перекладацької агенції ціна навряд чи стане надійним критерієм, а переклад має свої стандарти виконання та якості, які, до того ж, дають відповідь на те, як налагодити свою співпрацю з перекладацькою компанією. Укласти такі брошури не завадило б і для потенційних клієнтів перекладацьких компаній нашої країни, однак все ж у першу чергу необхідно забезпечити обізнаність із стандартами самих перекладачів, що власне і становило мету цієї теми.

Питання для обговорення

1. Які стандарти регулюють перекладацьку діяльність? Надайте максимально повний перелік.
2. Які вимоги встановлює міжнародний стандарт ISO 9001:2008?
3. Назвіть основні положення європейського стандарту EN 15038:2006.
4. Перелічіть основні положення американського стандарту ASTM F2575-06.
5. Що деталізує стандарт ISO 11669 Translation projects – General guidance?
6. Які стандарти перекладацької галузі були розроблені Асоціацією перекладачів України?
7. Перелічіть основні положення СТТУ АПУ 002-2000 «Послуги з письмового та усного перекладу. Загальні правила і вимоги до надання послуг».
8. Назвіть основні стандарти виконання письмового перекладу, розроблені Асоціацією перекладачів України.
9. Назвіть основні стандарти виконання усного перекладу, розроблені Асоціацією перекладачів України.
10. Які функції виконують галузеві стандарти перекладацької діяльності?

Завдання для самостійної роботи

1. Деякі із стандартів перекладацької галузі можна знайти у відкритому доступі повністю або частково. Знайдіть самостійно названі у темі стандарти та вивчіть їх. Чи є якісь стандарти перекладацької галузі, які не були згадані в темі, але які Вам вдалося знайти? Вивчіть їх.

2. Порівняйте знайдені Вами стандарти. За результатами проведеного порівняння складіть таблицю із порівнянням їхнього змісту за прикладом, наведеним нижче. Додавайте нові рядки до таблиці за потребою.

EN 15038: 2006	ASTM F2575-06
Foreword	Scope
Introduction	Referenced documents
Scope	Terminology
Terms and Definitions	Significance and use

ТЕМА 8

ПРОЦЕС ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЧА

Варіанти працевлаштування перекладача можуть бути різні. Це може бути перекладацька компанія, що працює на міжнародному ринку, або ж певна компанія, яка потребує штатного перекладача.

Дуже часто компаніям, які співпрацюють з зарубіжними партнерами, доводиться обирати: прийняти співробітника-перекладача до основного штату або передати виконання перекладів на аутсорсинг перекладацьким агенціям. Ще десять-двадцять років тому для того, щоб поспілкуватися з замовником та обмінятися документами, перекладачеві доводилося їхати в офіс, а тому виправданим був вибір на користь штатного перекладача. На сьогодні усі ці питання вирішуються без особистого контакту перекладача та замовника за допомогою сучасних технологій, а тому наявність перекладача в межах фізичної доступності вже не є ключовим фактором на користь його прийняття до штату [63]. Тим не менш, є низка чинників, що роблять прийняття на роботу перекладача доцільним, а саме [63]: переклади в компанії виконуються з однієї-двох, максимум трьох мов; тематика перекладів однорідна – аналогічні і при цьому вузькоспеціальні тексти, обсяг яких коливається в межах 3–8 сторінок на один робочий день; більшість перекладених текстів призначені для внутрішнього використання; в компанії працюють іноземні спеціалісти, які потребують постійного перекладацького супроводу; компанія має змогу нести витрати на заробітну платню співробітника, на придбання відповідного програмного забезпечення (словники, програми тощо) та на підвищення кваліфікації перекладача.

Чинники, що обумовлюють передачу виконання перекладів на аутсорсинг перекладацьким агенціям [63]: переклади в компанії виконуються з декількох мов (більше трьох); виникнення необхідності перекласти великий обсяг матеріалів у стислі строки; на додачу до перекладу необхідно виконати складне форматування, що потребує навичок професійного верстання; текст для перекладу має презентаційний характер та, відповідно, потребує редагування перекладу філологом або носієм іноземної мови; в компанії перекладаються тексти різної тематики, обсягом вище восьми сторінок на день.

Ще один варіант працевлаштування – фріланс. Перекладач-фрілансер – професіонал високого рівня, який працює на себе. Проте, як і у будь-якого іншого варіанта, тут є свої переваги та недоліки. Перш за все, знавці [52; 64] не радять розпочинати роботу в якості фрілансера перекладачам-початківцям, які щойно закінчили навчання у вузі, адже отриманих знань недостатньо для самостійної роботи. Фрілансеру потрібен досвід, а тому розпочинати краще з офісної роботи. Окрім того, важливо бути психологічно готовим до того, що в якості перекладача-фрілансера вам доведеться бути перекладацькою компанією в одній особі – необхідно буде самостійно займатися своїм маркетингом та просувати свої послуги, приймати рішення щодо ціноутворення, вести перемовини з замовниками щодо строків виконання перекладу, а також умов та способів його сплати [87].

Якщо вам все ж вдалося здобути належний досвід, а вашою визначною рисою є висока самоорганізація, то ви можете поповнити лави фрілансерів, тим не менш, слід взяти до уваги декілька порад [52]:

- базу замовників слід підготувати заздалегідь, на що доведеться витратити чимало часу та зусиль;
- ціни на переклад мають відповідати цінам, прийнятним на ринку перекладацьких послуг: оскільки фрілансер – досвідчений перекладач, знижувати ціну немає підстав, до того ж, потім буде складно вийти на вищий ціновий рівень, та і демпінг ніколи не вважається позитивним явищем на ринку;
- запорука успіху – правильно написане резюме;
- свою діяльність слід узаконити: по-перше, це дозволить почуватися спокійно, а по-друге, надасть змогу робити усі необхідні відрахування до пенсійного фонду;
- необхідно дотримуватися своєї «техніки безпеки» фрілансера для уникнення проблем зі сплатою праці: не варто приймати великі замовлення від незнайомих клієнтів без попередньої перевірки різними способами їх платоспроможності або отримання передплати [97]. Якщо домовленості досягнуто по телефону, то обов'язково попросіть клієнта надіслати замовлення в письмовому вигляді. Перед прийомом замовлення слід обов'язково взяти текст оригіналу на перегляд і лише після цього чітко з'ясувати усі умови виконання роботи: розрахункова одиниця, строк виконання, строк сплати, основні вимоги до перекладу, наявність довідкових матеріалів, баз даних, вимоги щодо програмного забезпечення тощо;

- постійне перебування на зв'язку – важлива умова отримання хороших замовлень: мобільний телефон має бути постійно увімкнений, електронна пошта повинна перевірятися якомога частіше, а у випадку від'їзду слід обов'язково повідомити про це своїх замовників;

- розширення світогляду є ключовим компонентом професійної діяльності фрілансера: слід постійно читати спеціалізовані книги та журнали, опановувати нове програмне забезпечення, відвідувати курси та інші заходи з підвищення кваліфікації, а також активно спілкуватися з колегами;

- розширюйте зв'язки: можливо, з часом вам знадобиться знайомий верстальник, веб-майстер або дизайнер. Особливо важливо познайомитися з надійними колегами, які працюють з вашою мовною парою і які зможуть допомогти вам у випадку хвороби, перевантаженості замовленнями або браку часу;

- робоче місце має бути максимально зручним та комфортним, починаючи від комп'ютера та завершуючи столом, стільцем тощо;

- виконуйте навіть маленьке замовлення ретельно. Дуже часто після одного невеликого добре виконаного замовлення той самий клієнт надсилає солідний за обсягом текст. Ніколи не залишайте виконання перекладу на останній момент;

- не відмовляйте собі у відпочинку.

Тепер сконцентруємо нашу увагу на працевлаштуванні у перекладацькій компанії, що працює на міжнародному ринку. Однак зауважимо, що у будь-якому разі першим кроком, який доведеться зробити на шляху до працевлаштування, буде написання власного резюме.

Яку ж інформацію необхідно включити до свого резюме? У найбільш загальному вигляді фахівець із роботи з перекладачами зазвичай розраховує побачити таку інформацію [68]:

- мови та напрямки перекладу;
- спеціалізацію (наприклад, економічний переклад, юридичний переклад тощо);
- програми автоматизації перекладу, які використовує перекладач (бажано, щоб це був *Trados* та декілька програм окрім нього);
- швидкість виконання перекладу в сторінках або словах на день;
- відгуки, приклади перекладу, виконані раніше проекти.

Розглянемо основні правила написання резюме, надані однією з провідних українських компаній, що працює на міжнародному ринку [28].

Написання резюме починається з особистих даних. Перш за все слід вказати своє прізвище, ім'я, по батькові без скорочень, адже кожен перекладач – особистість, а його ім'я – це бренд, який він усіяло намагається просувати, щоб якомога більше заробляти. Неприпустимо вживати скорочені пестливі імена на кшталт Танюша, Валік тощо. Необхідно також вказати своє місцезнаходження та надати контактні дані: номер телефону, написаний в міжнародному форматі (що дуже зручно для іноземних замовників), Скайп-ім'я, робочу електронну пошту та, за наявності, посилання на робочу сторінку в соціальних мережах або сайтах фрілансерів. Під час створення робочого Скайп-ім'я утримайтеся від назв типу *Santa Klauz, miha* тощо. Те саме стосується і назви робочої електронної пошти, яку, до того ж, бажано розмістити на якісних сервісах, як то *http://gmail.com*, що за багатьма характеристиками є одним з найкращих сервісів на сьогоднішній день: простий та зручний у використанні, з великою кількістю корисних функцій та хорошим спам-фільтром [26].

Мовні пари та тематики мають бути чітко сформульовані, до того ж, доцільно вказати лише основні мови, з якими працюєте, та ключові тематики. Дуже часто перекладачі, які володіють багатьма мовами на різних рівнях, перелічують їх усі, в результаті виходить забагато інформації, що зливається, а директорів з кадрів під час швидкого перегляду не вдається сконцентрувати увагу на головному. Завелика кількість тематик теоретично може свідчити про те, що перекладач є висококваліфікованим фахівцем, однак на практиці таке трапляється надзвичайно рідко, а тому, швидше за все, для директора з кадрів це вказуватиме на те, що перекладач однаково погано перекладає все.

Нижче у формі таблиці надано вдалий та невдалий варіанти написання початку резюме (табл. 8.1).

В основній частині резюме вказуються освіта та досвід роботи. Надаючи перелік освітніх установ, максимально акцентуйте увагу на тому, що має безпосередній стосунок до перекладацької діяльності або до тематик, які було вказано в якості спеціалізації. Курси масажу або танцювальний гурток – це, звісно, дуже добре, однак наврод чи справить сильне враження на директора, який займається пошуком висококваліфікованого перекладача в галузі IT тощо.

Таблиця 8.1

Приклади правильного та неправильного написання початку резюме [28]

Правильно написаний початок резюме	Неправильно написаний початок резюме
ІВАНОВ ІВАН ІВАНОВИЧ Україна, м. Харків +380 57 777-77-77 Skype IvanovI Ivanov.ivan@gmail.com.ua Профіль ProZ: www.proz.com/ profile/7777777 переклад з англійської українською/російською, локалізація ігор Тематика: маркетинг (реклама), економіка, медичне обладнання, хімія, фармацевтика.	Ваня І. (Миколка, Валік, Танюша) Україна 050-777-77-77 Skype Santa Klauz vanyok@ya.ru Мови – англійська, німецька (курси гідів), сербсько-хорватська (три роки працював у Югославії міжнародним спостерігачем ООН), чеська, словацька – зі словником, словенська, македонська, болгарська, білоруська – базова. Працюючи перекладачем- фрілансером, перекладав усї тематики.

Опис досвіду роботи подається в зворотному хронологічному порядку – розпочинати слід з пізніших та більш значущих проєктів. Дуже часто перекладач підписує договір про нерозголошення, що унеможливує детальний опис виконаної роботи, проте зберігається можливість надання загальної інформації. Бажано вказати ім'я замовника, тематику, обсяг роботи, ступінь складності, використані програми автоматизації перекладу (CAT-tools), строки виконання роботи (стислі/нестислі). Перелічуючи установи попереднього працевлаштування, не слід використовувати абрєвіатури, оскільки це ускладнює розуміння того, де саме перекладав кандидат на посаду та з якою тематикою працював. За суміщення обов'язків (наприклад, такі посади, як секретар-референт, помічник керівника тощо) акцентуйте увагу на перекладацькій складовій роботи, підрахуйте та вкажіть, який обсяг перекладу було виконано, а також тематику перекладених

текстів. Не слід перелічувати посади, які не мали стосунку до перекладацької діяльності.

Завершують основну частину резюме рекомендації та рекомендатори. Якщо резюме написано правильно, а тестовий переклад виконано на відмінно, навряд чи хтось буде перевіряти рекомендації. Тим не менш, можливість перевірки все ж існує, так само, як і правила зазначення рекомендацій. Перш за все, вкажіть лише тих осіб, з якими безпосередньо мали справу, виконуючи свою роботу: наприклад, редакторів, які перевіряли ваші переклади, менеджерів проєктів, з якими ви працювали тощо. Не варто вказувати співробітників, які не мали стосунку до вашої роботи: наприклад, головний бухгалтер, керівник відділу оренди, сторож тощо, адже такі особи не є достовірними рекомендаторами щодо якості вашої роботи. Нижче у табл. 8.2 надано приклади правильного та неправильного варіантів зазначення рекомендацій.

Таблиця 8.2

Приклади правильного та неправильного зазначення рекомендацій у резюме [28]

Правильно зазначені рекомендації	Неправильно зазначені рекомендації
<ul style="list-style-type: none"> • Контактна особа: Петров Микола Миколайович • Посада: головний редактор • Телефон: +38050 888 88 88 • Електронна адреса: petrov@karp.com • Веб-сайт: www.karp.com • Назва компанії: бюро перекладів «Карпа» 	<ul style="list-style-type: none"> • Контактна особа: Павлов Василь Іванович • Посада: приватний підприємець • Телефон: 050 999 88 88 • Електронна адреса: – • Веб-сайт: – • Назва компанії: ПП «Хвиля»

Погодьтеся, що, коли рекомендаційним виступає приватний підприємець незрозумілої приватної компанії, це виглядає підозріло.

У заключній частині резюме надаються загальні досягнення кандидата (зокрема, слід перелічити програмне забезпечення, з яким ви працюєте) та особисті якості. Під програмним забезпеченням маються на увазі програми автоматизованого перекладу. Не слід вказувати, що ви працюєте з *Word*, *Excel*, електронною поштою та мережею Інтернет, адже у сучасний електронний вік це є необхідним і дуже часто недостатнім набором комп'ютерних

навичок та вмінь. Те саме стосується і навичок використання офісної техніки, як-то принтер, сканер, копір тощо. Натомість, переключіть ті засоби автоматизації перекладу (*CAT-tools*), які ви дійсно використовуєте і за допомогою яких можете виконати переклад одразу ж після дзвінка замовника.

Вказуючи особистісні якості, не варто використовувати зазвичай стандартні словосполучення на кшталт «самовідданий в роботі», «стресостійкість в конфліктних ситуаціях» тощо. Наведіть 3–4 фрази, які максимально точно характеризують вас як професіонала. Наприклад, просто вкажіть «Завжди виконую роботу у встановлений термін».

Резюме має займати не більше 2–3 сторінок, а назвати його слід за наступною схемою: CV+Прізвище+мовна пара.doc. Наприклад: *CV_Ivanov_EN-RU.doc*. Ні в якому разі не використовуйте назви типу *моя_резюмешка.doc*, *ода_мне.doc*. Якщо ви здійснюєте переклад українською або російською мовою, відповідно, і резюме доцільно укладати саме цією мовою. Під час перекладу англійською резюме може бути укладене цією мовою, але обов'язково переконайтеся, що воно не містить жодних помилок, зокрема українізмів/русизмів.

Будьте готові до того, що резюме доведеться коригувати відповідно до кожного проекту, на який ви його подаєте. Кожного разу слід уважно ознайомлюватися з вимогами потенційного роботодавця у кожному конкретному проекті. Не варто соромитися підкреслювати свої сильні сторони та акцентувати увагу на тому, чим ви відрізняєтеся від інших перекладачів. Пам'ятайте: директор із кадрів читає в резюме лише те, що там написано, не більше і не менше.

Процес працевлаштування не завершується на етапі ретельно підготовленого резюме. Для того щоб потенційний роботодавець зміг ознайомитися з ним, потрібно розмістити його на одному з численних перекладацьких порталів та сайтів для фрілансерів. Яким ресурсам надати перевагу?

Єдиний та доволі великий вітчизняний портал для перекладачів – www.maxiword.net. Реєстрація як для фрілансера, так і для роботодавця безкоштовна, але останній може лише шукати собі виконавця і не має змоги розміщувати свої проекти. Недоліком ресурсу є відсутність автоматичного рейтингу.

Один з найбільших ресурсів для фрілансерів – www.alllance.com, на якому представлено багато різних напрямків роботи, у тому числі й перекладацький. Реєстрація на сайті також без-

коштовна як для роботодавця, так і для фрілансера, однак для зручнішого пошуку на користь ресурсу доведеться платити. Наступний за величиною та майже з ідентичними умовами користування сайт – *www.ayak.ru*.

Один з найбільших міжнародних ресурсів для фрілансерів – *www.odesk.com*, з безкоштовною реєстрацією та користуванням. Сплата на користь сайту відбувається лише у разі укладання угоди та складає 10 % від її вартості. Відмінною особливістю міжнародного сайту *www.freelance.com* є його орієнтація на роботодавця.

Найпопулярніші сайти для перекладачів-фрілансерів та роботодавців на пострадянському просторі:

- *www.freelance.ru* – платний сайт для фрілансерів;
- *www.freelancerbay.com* – безкоштовний ресурс, недоліком якого є недостатньо зручна пошукова система;
- *www.proz.com* – найбільший перекладацький портал;
- *www.translatorscafe.com* – другий за розміром ресурс для перекладачів.

Альтернативою розміщення резюме на сайтах є пряма розсилка потенційним роботодавцям.

Припустімо, що компанія отримала ваше резюме. Однак наряд чи вона одразу ж запропонує роботу. Наступним етапом у більшості компаній є заповнення анкети [28]. Запитання в анкеті можуть дублювати те, що було написано в резюме, проте до заповнення анкети слід поставитися відповідально. Така анкета дозволяє роботодавцям структурувати виконавців для того чи іншого проекту. До того ж, це – одна з перших вимог вашого потенційного роботодавця, а отже, продемонструє йому вашу готовність виконувати те, що вас попросили.

Якщо анкету було заповнено успішно, компанія запропонує виконати тестовий переклад обсягом 0,5–2 сторінки [68]. Компанія надішле його лише у тому випадку, якщо хоча б на 50 % буде впевнена, що його буде виконано добре, адже перевірка такого перекладу передбачає залучення співробітників компанії з подальшою сплатою їх праці [28]. Це, знову ж таки, свідчить на користь важливості правильного написання резюме – саме воно на першому етапі дозволяє визначити потенційний професіоналізм претендента – та відповідального заповнення анкети. Солідні компанії, які працюють на світовому ринку, обов'язково надсилають перекладачеві-претендентові перевірений переклад з зазначеними зробленими помилками. Зазвичай оцінюються [28]:

точність перекладу (викривлення змісту), термінологія (відповідність обраного терміну предметній галузі та дотримання однамітності термінології), граматики (наявність помилок, пов'язаних з граматикою мови, включаючи пунктуацію), місцеві особливості (правильність локалізації формату чисел, одиниць виміру тощо), стиль (відповідність стилю перекладу стилю предметної галузі), оформлення (усе, що пов'язано з оформленням тексту перекладу – зайві пробіли тощо), дотримання інструкцій замовника, дотримання строків виконання перекладу. Помилка в кожній із зазначених категорій може класифікуватися як груба або негруба. Зазвичай процедура оцінки виглядає наступним чином (на прикладі компанії *Promova*): кількість помилок за кожною категорією помножується на певну кількість балів, яка різниться залежно від того, груба помилка чи ні, а потім за розробленою формулою вираховується відсоток, який набрав претендент за виконання перекладу. У зазначеній компанії до роботи приймаються лише ті перекладачі, які набрали за тестовий переклад не менше 95 %.

І на останок – декілька слів про самі компанії [68]: перекладацькі компанії з чіткою організаційною структурою та виваженим перекладацьким процесом ретельно готують замовлення, а потім вибудовують виробничу послідовність з декількох етапів: перекладу, редагування та коректури.

Хороша перекладацька компанія разом з текстом для перекладу надсилає глосарій, гід зі стилю, лист самоперевірки та інші матеріали. Окрім цього, компанія може надати програму пам'яті перекладу, якщо вона має відповідну ліцензію.

Усі умови роботи з перекладацькою компанією, від строків та розмірів оплати до того, що робити, якщо замовник не приймає переклад, мають бути зафіксовані у письмовій формі ще перед початком виконання проекту.

Якщо вибір перекладацької компанії виявився невдалим, то перекладач ризикує отримати низку проблем: нескінченні безкоштовні доробляння тексту, неочікувані вимоги до термінології, які з'явилися під час або навіть після виконання перекладу, необхідність самостійно сканувати, розпізнавати та конвертувати файли з форматів, що не редагуються, верстати переклад. Непрофесійна перекладацька компанія не надає зворотного зв'язку та не створює умов для професійного зростання позаштатних перекладачів.

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте можливі варіанти працевлаштування перекладача за фахом?
2. Що таке фріланс? Яких порад слід дотримуватися перекладачам-фрілансерам?
3. Назвіть правила написання особистих даних у резюме.
4. Охарактеризуйте правила написання основної частини резюме.
5. Охарактеризуйте правила написання заключної частини резюме.
6. Перелічіть основні ресурси в мережі Інтернет, де може розмістити резюме перекладач.
7. Які основні критерії оцінювання роботодавцем тестового перекладу?
8. Які основні переваги отримує перекладач, співпрацюючи з перекладацькою компанією, що має чітку організаційну структуру та налагоджений перекладацький процес?
9. Які проблеми може потягти за собою невдалий вибір перекладацької компанії в якості місця працевлаштування?

Завдання для самостійної роботи

1. Знайдіть приклади резюме перекладачів та, послуговуючись матеріалом, наданим у цій темі, проаналізуйте їх: чи відповідають знайдені резюме усім правилам написання?
2. Використовуючи інформацію, надану у цій темі, складіть власне резюме для надсилання до перекладацької компанії. Під час написання резюме переконайтеся, що дотрималися усіх правил.

ТЕМА 9

ПРОФЕСІЯ – ВИКЛАДАЧ ПЕРЕКЛАДУ

Необхідність викладання перекладу як спеціальності виникла порівняно нещодавно, а тому за кордоном розробка методики підготовки перекладачів здобула активного розвитку у другій половині ХХ століття. Вітчизняна методика викладання перекладу перебуває на стадії становлення, а більшість наукових розвідок в цій галузі з'явилися за останні декілька десятиліть. Як вже відзначалося, на сьогодні все більша кількість вищих навчальних закладів України відкривають перекладацькі факультети та відділення, а кількість випускників зі спеціальності «Переклад» зростає з кожним роком [89], проте на сучасному етапі в Україні, як і у багатьох інших країнах СНД [33; 36; 40; 90; 93; 125], не проводиться підготовка студентів за спеціальністю «викладач перекладу», а тому майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах готують викладачі іноземних мов або перекладачі, які, по суті, не мають достатньої кваліфікації для того, аби працювати викладачами перекладу. Як зазначають дослідники [93], випускники за спеціальністю «викладач іноземної мови» дуже часто не вивчають такий важливий компонент, як методика викладання перекладу (навіть якщо вони й прослуховують короткий курс лекцій з цієї дисципліни, то навряд чи це суттєво змінює ситуацію на краще). Окрім того, викладання іноземної мови відрізняється від викладання перекладу, оскільки має дещо відмінні цілі та завдання. Випускники за спеціальністю «перекладач» оволодівають практичною перекладацькою діяльністю та засвоюють її принципи і методи, знову ж таки не вивчаючи методику викладання перекладу (за винятком знову ж таки короткого лекційного курсу). Отже, спробуємо зрозуміти, яким має бути викладач саме перекладу як спеціальності.

Одна з поширених точок зору полягає у тому, що навчити перекладати може лише практикуючий перекладач [5; 54]. Прихильники такої точки зору надають цілу низку переконливих аргументів – наявність перекладацького досвіду уможливіє наведення прикладів зі своєї практики, посилення на досвід своїх колег, демонстрування шляхів вирішення перекладацьких питань професійним перекладачем, переконливе пропонування своїх варіантів перекладу; знання перекладацької галузі «ззовні» забезпечують хорошу обізнаність зі складнощами, можливостями

ми та умовами роботи перекладача, постійне співвіднесення процесу навчання з практичною перекладацькою діяльністю збільшує ефективність навчання. До того ж, усе це справляє значний психологічний вплив на студентів, викликає довіру до викладача, а також прагнення удосконалюватися у професійному плані [54].

Чи насправді викладач перекладу має обов'язково бути практикуючим перекладачем? Для того аби дати відповідь, слід розібратися, що саме має вміти роботи викладач перекладу, а зробити це можна, застосувавши компетентнісний підхід, який використовується і під час підготовки перекладачів (перекладацька компетентність) та багатьох інших спеціалістів. У найбільш загальному вигляді компетентність викладача перекладу можна визначити як здатність викладати переклад на фаховому рівні. Одна з перших спроб комплексного визначення компонентів компетентності викладача перекладу була зроблена у рамках проекту партнерства Європейської Комісії та вищих навчальних закладів, що отримав назву *European Master's in Translation (EMT)* [129]. Проведене узагальнення компонентів покликане сприяти укладанню програм для ефективного навчання викладачів перекладу та ґрунтується на низці досліджень провідних вчених [102; 108; 109; 113; 114]. Зазначається, що навчання є тривалим процесом, а тому деякі компоненти можуть бути сформовані ще у відповідному навчальному закладі, у той час як інші можуть набуватися у процесі професійної діяльності. Усі компоненти рівні за значущістю, і лише гармонійне їх поєднання є ознакою професійної майстерності викладача перекладу.

Отже, професійна компетентність викладача перекладу складається з п'яти компонентів (компетенцій), кожен з яких, у свою чергу, містить низку навичок та вмінь: галузева (*field competence*), міжособистісна (*interpersonal competence*), організаційна (*organizational competence*), навчальна (*instructional competence*) та оцінювальна (*assessment competence*) компетенції. Розглянемо кожну з них детальніше.

Галузева компетенція містить: 1) вміння виконувати будь-яке завдання, яке надається студентам відповідно до професійних стандартів якості; 2) знання галузі, включаючи професії, пов'язані з перекладом, обмеження, що притаманні перекладацьким проектам (наприклад, час, бюджет, якість тощо), сфери спеціалізації у професіях, пов'язаних з перекладом, вимоги ринку, методи роботи та інструменти, що використовуються у професійному перекладі, стипендії та дослідження у перекладацькій галузі, перспек-

тиви розвитку професій, пов'язаних з перекладом у найближчому майбутньому; 3) субкомпетенція надання перекладацьких послуг, а саме: знання існуючих стандартів та вимог, вміння критично аналізувати такі стандарти та вимоги, вміння виконувати завдання, пов'язані з наданням перекладацьких послуг (включаючи планування, підготовку матеріалів для перекладу, забезпечення якості, роботу з документами та термінологією тощо).

Міжособистісна компетенція включає в себе наступні вміння:

- 1) інтегруватися до колективу викладачів та бути його частиною;
- 2) визначати, адаптувати, застосовувати та критично оцінювати кодекс професійної етики перекладачів та викладачів перекладу;
- 3) навчати студентів використовувати та критично оцінювати кодекс професійної етики перекладачів;
- 4) створювати сприятливу атмосферу для навчання студентів;
- 5) раціонально розподіляти час та ресурси;
- 6) навчати студентів раціонального розподілу часу та ресурсів;
- 7) долати стрес;
- 8) навчати студентів долати стрес;
- 9) приймати рішення та їх обґрунтовувати;
- 10) навчати студентів приймати рішення та розставляти пріоритети;
- 11) брати до уваги усі обмеження, що притаманні перекладацьким проектам залежно від ситуації та чітко їх пояснювати (умови, кінцевий термін виконання, бюджет тощо);
- 12) навчати студентів брати до уваги усі обмеження, що притаманні перекладацьким проектам залежно від ситуації (умови, кінцевий термін виконання, бюджет тощо).

Організаційна компетенція складається з таких вмінь: 1) розуміти потреби та очікування студентів відносно загальної програми навчання; 2) укладати програму навчання перекладачів або ж розуміти теоретичне підґрунтя існуючої програми; 3) координувати послідовність навчання відповідно до програми; 4) укладати навчальний план або розуміти теоретичне підґрунтя існуючого навчального плану; 5) доопрацьовувати програму або спецкурс відповідно до змін у професії.

Структуру навчальної компетенції утворюють вміння: 1) конкретизувати завдання, що мають бути виконані під час вивчення кожного курсу або модуля, а саме: вміння пояснювати цілі вивчення предметів, що викладаються, вміння розбивати освітні компоненти на завдання (наприклад, робота з різноманітними документами з метою вилучення інформації, контроль якості тощо), застосовуючи відповідні теоретичні знання, вміння заохочувати студентів дізнаватися про складні проблеми та інші питання, пов'язані з виконанням завдань; 2) укладати план заняття із врахуванням досліджень з перекладознавства та методики ви-

кладання перекладу, а саме: вміння складати список усіх завдань на конкретне заняття та організувати їх за критеріями значущості, послідовності, наявного часу, вміння готувати матеріали для проведення модулів та різноманітних курсів, вміння обирати необхідний метод навчання (наприклад, семінари, практичні заняття, лекції тощо); 3) застосовувати різні досягнення у галузі методики навчання перекладу на практиці; 4) поєднувати та аналізувати результати досліджень у галузі перекладознавства; 5) застосовувати професійний перекладацький інструментарій та запроваджувати його до процесу навчання; 6) мотивувати студентів; 7) заохочувати студентів до саморозвитку: чіткість, особлива увага до якості, допитливість, стратегії навчання та вміння аналізувати й підсумовувати; 8) заохочувати студентів до розвитку критичного підходу у процесі виконання завдань; 9) стимулювати критичне мислення.

До складу оцінювальної компетенції входять вміння: 1) визначати методи та критерії оцінювання для контролю виконання різноманітних завдань; 2) визначати рівень студентів на початку навчання; 3) оцінювати поточний рівень студентів (зокрема, визначати, які саме компоненти перекладацької компетентності було сформовано, а які ще потребують формування); 4) давати оцінку навчальній програмі, плану та заняттям, постійно переглядати складові перекладацької компетентності; 5) пристосовуватися до результатів оцінки навчальної програми, плану та заняття.

Отже, як впливає зі складових компетентності викладача перекладу (а також зі складових перекладацької компетентності, які розглядалися у попередніх курсах), процес навчання перекладачів, так само як і будь-яких інших спеціалістів, є багатограним і включає в себе не лише розвиток суто перекладацьких навичок та вмінь. До того ж, співробітник вищого навчального закладу – це не тільки практик, що викладає певну дисципліну студентам, а у більшості випадків ще й теоретик, який робить певний вклад в теорію перекладу або його навчання, що є надзвичайно важливим, оскільки без цього неможливим був би розвиток теоретичної бази методики навчання перекладу, а також розробка проблем перекладознавства. Як було встановлено у попередніх темах, майбутні перекладачі мають добре володіти тематикою галузі, в якій виконується переклад, а тому не зайвими будуть фахівці зі знанням різних галузей, які, до того ж, володіють іноземною мовою. Приймаючи до уваги усі тонкощі підготовки перекладачів, відо-

ма дослідниці Н. Н. Гавриленко [18] пропонує виділити низку категорій викладачів, що беруть участь у підготовці перекладачів професійно орієнтованих текстів, а саме:

- викладачі-дослідники, які обирають підхід до навчання перекладу, розробляють теоретичні й методичні основи навчання та проводять основні теоретичні курси;
- викладачі-перекладачі, які обираються відповідно до вимог курсу та ведуть практичні заняття з перекладу;
- викладачі іноземної мови, які мають базові знання в галузі спеціалізації студентів;
- викладачі-фахівці, які читають іноземною мовою оглядові лекції зі спеціальності.

Саме такий погляд, на нашу думку, видається найбільш поміркованим і гармонійним, а також таким, що найкраще забезпечить всебічний розвиток майбутнього фахівця в галузі перекладу. Можна припустити, що у певній мірі будь-який викладач перекладу буде володіти усіма компонентами викладацької компетентності, однак навряд чи усі вони будуть сформовані ідеально. Логічніше припустити, що, володіючи загальними основами усіх компонентів, кожен конкретний викладач перекладу на практиці буде мати більш розвинуті декілька компонентів залежно від його схильності та особистісних якостей.

Беручи до уваги усю складність професії викладача перекладу, деякі вчені [90] висувають навіть думку про те, що за п'ять років навчання у вищому закладі освіти студенти просто не в змозі оволодіти усіма складовими компетентності викладача перекладу, адже за такий короткий термін фактично студенти мають оволодіти іноземними мовами, основами лінгвістичної науки, різноманітними аспектами культури країн, мови яких вивчаються, технікою перекладу (як усного, так і письмового) та ще й засвоїти методичні основи викладання такої складної професії, як переклад. Дослідниця наголошує, що на сьогодні вищі навчальні заклади готують базу, на основі якої можна готувати спеціалістів у галузі викладання перекладу. Здобути подальшу кваліфікацію викладача перекладу можуть випускники перекладацьких відділень, які набули хороших практичних перекладацьких навичок та вмінь, а також випускники педагогічних відділень, які отримали кваліфікацію «Викладач іноземної мови» та які можуть швидко набути навичок перекладацької професії.

Зважаючи на уведення дворівневої системи університетської освіти, інші науковці [125] вбачають за доцільне запровадити спеціалізовану магістерську програму, спрямовану на

підготовку викладачів перекладу. Так, на першому рівні системи (рівень бакалавра) студенти отримуватимуть загальну підготовку з іноземних мов та техніки перекладу, у той час як на другому рівні (рівень магістра) спеціалізуватимуться на власне викладацькій діяльності в галузі перекладу, зокрема вивчатимуть основи методики викладання перекладу та проведення наукових досліджень у цій галузі. Дослідниця [125] пропонує модель магістерської програми, що включає в себе низку інноваційних курсів-дисциплін, які забезпечують ґрунтовність, всебічність, практичну та дослідницьку спрямованість підготовки майбутніх викладачів перекладу, а саме: «Сучасне перекладознавство», «Основи білінгвізму», «Методика викладання перекладу», «Методика викладання у вищій школі», «Побудова навчального плану та оцінювання у вищій школі», «Практика письмового перекладу», «Практика усного послідовного перекладу», «Практика синхронного перекладу», «Основи роботи зі словниками у процесі перекладу», «Планування мови та мовна політика», «Оцінювання рівня володіння мовою», «Оцінка освітніх програм», «Розробка курсів із застосуванням інформаційних та технічних ресурсів», «Основи наукових досліджень», «Критичне осмислення освітньої системи».

Звичайно, запропонований перелік дисциплін може коригуватися на основі подальшого дослідження потреб майбутніх викладачів перекладу та відповідно до потреб сучасності, однак у цілому підхід дослідниці видається поміркованим та логічним, адже на магістерському рівні повинна відбуватися спеціалізація, а студенти мають отримувати максимум дисциплін, що стануть в нагоді у подальшій професії. До речі, на жаль, на сучасному етапі магістерський етап підготовки перекладачів характеризується наявністю значної кількості дисциплін, що не мають безпосереднього стосунку до майбутньої професії студентів або ж які потенційно могли б бути корисними, але цього не відбувається через відсутність координації дисциплін навчального плану. Вирішити цю проблему можна було б шляхом надання важелів згаданій координації випускаючій кафедрі, яка б визначала зміст навчання не тільки практики усного та письмового перекладу, але й усіх інших предметів, що входять до навчального плану. На практиці зміст усіх цих дисциплін визначається відповідними кафедрами, які часто не усвідомлюють необхідність врахування специфіки навчання певної спеціальності, що в результаті при-

зводить до суттєвого зниження якості підготовки випускників [89]. Усі ці недоліки слід враховувати й у процесі розробки магістерської програми навчання викладачів перекладу, що є реальною перспективою, зважаючи на зростаючі потреби у підготовці перекладачів.

На користь усвідомлення необхідності та важливості спеціальної підготовки викладачів перекладу свідчить і створення міжнародних організацій, спрямованих на вирішення цього питання. Саме до таких організацій належить *The Consortium for Training Translation Teachers (CTTT)* [128], яку українською мовою можна перекласти як Об'єднання для підготовки викладачів перекладу. Об'єднання було створене у 2000 році задля задоволення потреб вчителів, практикуючих перекладачів, дослідників та усіх, хто залучений до процесу створення навчальних планів, програм або курсів з перекладу. Цілі Об'єднання:

- визначати нові ефективні методики навчання (пропозиція) та потреби в них на даний момент і на майбутнє (попит);
- сприяти запровадженню ефективних методик навчання до програм підготовки викладачів перекладу;
- застосовувати результати досліджень на практиці;
- встановлювати можливі плани дій та шляхи їх реалізації;
- збирати досвід та засновувати відповідні зв'язки між учасниками;
- полегшувати міжнародну професійну мобільність;
- заохочувати обмін думками, інформацією та засобами.

Об'єднання для підготовки викладачів перекладу проводить навчальні семінари та опікується програмою сертифікації викладачів перекладу. Також організація влаштовує літні школи та навчальні стажування, укладає список навчальних ресурсів, надає дослідницькі та консультативні послуги. Вона прагне виступати форумом для подальшого діалогу з питань підготовки викладачів перекладу, що утворився внаслідок проведення різноманітних конференцій з окресленої проблематики. Комітет програми сертифікації викладачів перекладу (*Certificate Program Committee*) складається з видатних науковців у галузі методики навчання перекладу, таких як Ентоні Пім (*Anthony Pym*), Ів Гамб'є (*Yves Gambier*), Даніель Гуадек (*Daniel Gouadec*) та ін.

З метою підвищення якості підготовки перекладачів в освітніх закладах України у 2013 році було створено Українську асоціацію викладачів перекладу (УАВП), англійська назва – *Ukrainian*

Translator Trainers' Association (UTTA), яка є всеукраїнською громадською організацією, що об'єднує фахівців у галузі навчання перекладу на основі спільності інтересів для реалізації мети та завдань УАВП, які передусім полягають у:

- наданні консультативної допомоги членам Співки у розвитку їхньої фахової діяльності;
- створенні інформаційної бази Співки, інформаційному забезпеченні членів Співки;
- наданні консультативної допомоги викладачам закладів освіти України щодо змісту навчання перекладачів, наявних навчально-методичних матеріалів, розробки нових навчальних курсів та документації, інформуванні про можливості залучення провідних фахівців України та зарубіжних спеціалістів до процесу вдосконалення навчального процесу в освітніх центрах, які здійснюють підготовку перекладачів;
- проведенні збору, аналізу і систематизації пропозицій членів Співки та пропонуванні шляхів і форм їхньої реалізації, внесенні до відповідних органів пропозиції щодо вдосконалення системи підготовки перекладачів в Україні;
- сприянні розвитку дослідницької мережі для вивчення проблем розробки та функціонування науково обґрунтованої системи підготовки перекладачів в Україні;
- розвитку і підтримці відносин з вітчизняними, зарубіжними та міжнародними об'єднаннями, які мають стосунок до підготовки перекладачів, організації зустрічей, семінарів, конференцій, симпозіумів за участі українських та зарубіжних фахівців з навчання перекладу;
- сприянні підвищенню кваліфікації членів Співки, обміну досвідом, викладачами та студентами між навчальними закладами України та зарубіжних країн; заохоченні укладання двосторонніх та багатосторонніх угод між ними для здійснення конкретних проектів, спрямованих на поліпшення якості підготовки перекладачів, інформуванні про можливості навчання та стажування у провідних центрах в Україні та за кордоном;
- через засоби масової інформації та власні видання здійсненні пропаганди і популяризації досягнень членів Співки, сприянні виданню загальноукраїнського наукового журналу з проблем навчання теорії та практики перекладу.

До основних напрямків діяльності Співки належать: ство-

рення організаційних передумов для встановлення контактів та налагодження співпраці українських фахівців з викладання перекладу, розвиток міжнародних контактів і співпраці між українськими й зарубіжними фахівцями з викладання перекладу.

Отже, не підлягає сумніву те, що викладач перекладу має отримувати спеціальну підготовку. До позитивних тенденцій можна віднести те, що на проблему підготовки фахівців з викладання перекладу почали звертати увагу і, як результат, з'явилися перші програми з підготовки викладачів перекладу [121; 125]. На питання «чого саме його навчати?» відповідає компетентнісний підхід, в рамках якого надається перелік складових, що мають бути сформовані у майбутнього викладача перекладу. Формуванню підлягають усі компоненти у процесі навчання, а вже яку саме категорію викладача перекладу буде отримано на виході, скоріше за все залежить від індивідуальних якостей конкретної особи.

Питання для обговорення

1. Що таке компетентність викладача перекладу та навіщо вона потрібна?
2. Перелічіть компоненти компетентності викладача, розробленої у рамках проекту партнерства Європейської Комісії та вищих навчальних закладів – *European Master's in Translation (EMT)*.
3. Перелічіть складові галузевої компетенції компетентності викладача перекладу.
4. Перелічіть складові міжособистісної компетенції компетентності викладача перекладу.
5. Перелічіть складові організаційної компетенції компетентності викладача перекладу.
6. Перелічіть складові навчальної компетенції компетентності викладача перекладу.
7. Перелічіть складові оцінювальної компетенції компетентності викладача перекладу.
8. Перелічіть категорії викладачів перекладу за Н. Н. Гавриленко.
9. Розкрийте модель запропонованої магістерської програми підготовки викладачів перекладу.
10. Які установи покликані покращувати якість підготовки викладачів перекладу?

11. Перелічіть цілі Об'єднання для підготовки викладачів перекладу (*The Consortium for Training Translation Teachers*).
12. Які функції виконує Об'єднання для підготовки викладачів перекладу (*The Consortium for Training Translation Teachers*)?
13. Коли та з якою метою було створено Українську асоціацію викладачів перекладу (*Ukrainian Translator Trainers' Association*)?
14. Перелічіть основні завдання Української асоціації викладачів перекладу (*Ukrainian Translator Trainers' Association*).

Завдання для самостійної роботи

1. Спробуйте спроектувати власну магістерську програму підготовки викладача перекладу. Які саме дисципліни Ви б хотіли там бачити та чому? Детально обґрунтуйте свою відповідь.
2. Спробуйте спроектувати власну магістерську програму підготовки перекладача. Які саме дисципліни Ви б хотіли там бачити та чому? Детально обґрунтуйте свою відповідь.
3. Підготуйте порівняння спроектованих Вами програм магістерської підготовки викладача перекладу та перекладача шляхом складання відповідної таблиці у два стовпчики. Яка принципова різниця є між ними?
4. Ким саме Ви б хотіли стати: перекладачем чи викладачем перекладу? Підготуйте презентацію на тему «Моя майбутня професія» з детальним обґрунтуванням Вашого вибору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Автоматизированная проверка качества [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://janusww.com/ru/automated-qa>.
2. Автоматизированный контроль качества перевода: сравнительный анализ приложений [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.databridge.ru/article/avtomatizirovannyi-kontrol-kachestva-perevoda-sravnitelnyi-analiz-prilozhenii>.
3. Автоматизированный контроль качества [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://abbyy-ls.ru/automated_quality_assurance.
4. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : [учеб. пособие для студ. филол. и лингв. факультетов высш. учеб. заведений] / И. С. Алексеева. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ ; М. : Академия, 2006. – 352 с.
5. Алексеева И. С. Тренировка для тренеров или как готовить преподавателей перевода [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://2014.utic.eu/video/webinary/vebinar-vstrecha-s-irinoi-alekseevoi>.
6. Аншина М. Л. Взгляд на место облачных технологий в промышленной автоматизации [Электронный ресурс] / М. Л. Аншина. – Режим доступа : <http://avtprom.ru/article/vzglyad-na-mesto-oblachnykh-tekh>.
7. Асоціація перекладачів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uta.org.ua/>.
8. Ашванден Б. Как выбрать поставщика переводческих услуг / Б. Ашванден, В. Ашванден // Профессиональный перевод и управление информацией. – 2010. – № 5. – С. 10–14.
9. Бабина О. И. Память переводов в обучении переводчиков / О. И. Бабина, П. Г. Осминин // Вестник Южно-Уральского государственного университета. – 2013. – Том 5, № 3. – С. 98–108.
10. Беседіна Є. В. Концептуальна модель професійної підготовки конкурентоспроможних перекладачів в умовах диверсифікації вищої освіти [Електронний ресурс] / Є. В. Беседіна. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2009_3/files/ped_2009_03_07_Besedina.pdf.
11. Білецька О. Автоматизований переклад у контексті сучасної інформаційної культури / О. Білецька // Український інформаційний простір. – 2013. – Число 1. – Частина 2. – С. 206–210.
12. Бондаренко О. Основні напрямки покращення підготовки перекладачів на базі ВНЗ / О. Бондаренко, Т. Струк // Зміст підготовки перекладачів та сучасні вимоги професії : наук.-практ. конф. (12 грудня 2014 р.) : тези доп. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – С. 7–14.

13. Бюро переводов на рынке услуг [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://litera.in.ua/buro_trans_on_market_art.php.
14. Бюро переводов: сугубый посредник или необходимое звено? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://transeurope.ru/publications/byuro-perevodov-sugubyiy-posrednik-ili-neobhodimoe-zveno.html>.
15. Васильев А. Компьютер на месте переводчика [Электронный ресурс] / А. Васильев. – Режим доступа : <http://www.ets.ru/arc07-r.htm>.
16. Виноградова Т. Современные системы автоматизации перевода (Computer-Assisted Translation Tools) и решения SDL Trados [Электронный ресурс] / Т. Виноградова. – Режим доступа : <http://www.tra-service.ru/article>.
17. Воробьев В. Современный переводчик [Электронный ресурс] / В. Воробьев. – Режим доступа : <http://voxtran.net/uchebnyeresursy/prezentatsii/sovremennyi-perevodchik>.
18. Гавриленко Н. Н. Кто он – преподаватель профессионально ориентированного перевода? [Электронный ресурс] / Н. Н. Гавриленко. – Режим доступа : <http://www.gavrilenko-nn.ru/publications/585>.
19. Где же польза для клиента [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.altm.ru/article_3.php.
20. Гладков С. «Проклятие победителя», или основы стратегии выбора выгодного поставщика переводческих услуг [Электронный ресурс] / С. Гладков. – Режим доступа : <http://www.logrus.ru/publications/ru-publications/10.aspx>.
21. Дерягина О. Современные технологии для качественной подготовки издания на иностранном языке [Электронный ресурс] / О. Дерягина, А. Мунтян. – Режим доступа : <http://conf.neicon.ru/materials/07-domestic2014/140521-Muntyan.pptx>.
22. Десять мифов о переводческом бизнесе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lingoware.ru/analitika/desjat-mifov-o-perevodcheskom-biznese>.
23. Десять шагов обеспечения качества переводов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://russiantranslator.kiev.ua/archives/411>.
24. Жомин М. Современные технологии перевода: от кустарного бизнеса к поточному производству [Электронный ресурс] / М. Жомин. – Режим доступа : <http://www.logrus.ru/publications/ru-publications/9.aspx>.
25. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.

26. Защита почтового ящика от спама [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://prostocomp.com/articles/41-internet/95-zashchita-pochtovogo-yashchika-ot-spama.html>.
27. Інформація та документація. Оформлення перекладів (ISO 2384:1977, MOD) : ДСТУ 4309:2004. – [Чинний від 28.05.2004]. – К. : Держспоживстандарт України, 2005. – 18 с. – (Національний стандарт України).
28. Как стать переводчиком нарасхват: советы фрилансерам по взаимодействию с бюро переводов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.youtube.com/watch?v=GHLvXwKqjJM&list=PL9w6AltRshw5iqADeIa1xVl-vOitg-rKF&index=18>.
29. Карташова Л. А. Хмарні технології як засіб ефективного впливу на практичну підготовку перекладачів / Л. А. Карташова, О. В. Данилюк // Вища освіта України. – 2013. – № 3 (50). – С. 199–202.
30. Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги [Електронний ресурс] : СТТУ АПУ 001-2000. – [Чинний від 2000-03-29]. – К. : Всеукраїнська громадська організація «Асоціація перекладачів України», 2000. – Режим доступу : <http://www.uta.org.ua/15>.
31. Козак А. В. Формування перекладацької культури та професійно важливих якостей спеціаліста-перекладача: теоретичний аспект / А. В. Козак // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: «Педагогіка, психологія і соціологія». – 2009. – Вип. 3(145). – С. 31–35.
32. Команда переводческой компании Lingo24 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lingo24.ru/команда-переводческой-компании-lingo24.html>.
33. Комиссаров В. Н. Теоретические основы методики обучения переводу / В. Н. Комиссаров. – М. : Рема, 1997. – 111 с.
34. Кому потрібні хмарні технології? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://consulting-ua.com/komu-potribni-hmarni-technolohiji>.
35. Контроль качества [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rus.abbyu-ls.com.ua/quality.htm>.
36. Кочубей О. С. Психологічні особливості підготовки викладачів перекладу в мовному ВНЗ / О. С. Кочубей // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – 2014. – Вип. 23. – С. 297–308.
37. Краудсорсинг в переводе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.flarus.ru/?smid=264>.
38. Краудсорсинг в переводе: так ли он крут? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://habrahabr.ru/company/alconost/blog/212233>.

39. Крупнейшие бюро переводов Украины – 2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.translationrating.ru/results2013ukraine>.
40. Крюкова Т. В. Методическая система подготовки студентов по специальности «Преподаватель перевода» в языковом вузе: на материале английского языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Крюкова Татьяна Викторовна. – М., 2003. – 181 с.
41. Кутузов А. Б. Компьютерные технологии в формировании профессиональной компетенции переводчика / А. Б. Кутузов // Языки профессиональной коммуникации : III Междунар научн. конф. (23–25 октября 2007 г.) : тезисы докладов. – Челябинск, 2007. – С. 244–250.
42. Лаццари Д. Переводческие технологии для Европы / Д. Лаццари. – М. : МЦБС, 2008. – 64 с.
43. Лещинский С. А. Обеспечение качества перевода [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.slideshare.net/comfortgalaxy/ss-34604923>.
44. Липатова В. В. Современная модель профессиональной компетенции переводчика в контексте системы подготовки переводчиков в российских языковых вузах / В. В. Липатова, А. В. Литвинов // Вестник Российского университета дружбы народов. – 2012. – № 2. – С. 13–32.
45. Мартинюк О. В. Проблеми професійної підготовки перекладачів у педагогічних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців [Електронний ресурс] / О. В. Мартинюк // Народна освіта : електронне наукове фахове видання. – 2011. – Вип. 3(15). – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2011-3/11movvzn.htm>.
46. Международные отраслевые стандарты – подборка материалов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.translationrating.ru/stati-dlja-bjuro-perevodov/standards>.
47. Менеджмент переводческих проектов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.translationcenter.ru/management.html>.
48. Мирам Г. Э. Профессия: переводчик / Г. Э. Мирам. – К. : Ника-Центр, 1999. – 160 с.
49. Миронов Р. Обзор программы автоQA Verifika [Электронный ресурс] / Р. Миронов. – Режим доступа : <http://mozgorilla.com/soft-and-technology/obzor-verifika-avtoqa-programmy-ot-romana-mironova-velior>.
50. Мысливец А. В. Средства автоматизированного перевода [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.slideshare.net/comfortgalaxy/ss-34605234>.

51. Мюгге У. Десять убедительных причин использовать память переводов / У. Мюгге // Профессиональный перевод и управление информацией. – 2010. – № 2. – С. 41–47.
52. Начинающему фрилансеру [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.trworkshop.net/lib/articles/freelancebeginner.shtml>.
53. Не делайте один и тот же перевод дважды [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://old.computerra.ru/hitech/37605>.
54. Ніколенко А. Г. Професійна компетенція викладача перекладу і специфіка підготовки перекладачів у ВНЗ / Ніколенко А. Г. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: «Педагогіка. Психологія. Філософія». – 2010. – Вип. 155, ч. 1. – С. 84–91.
55. Облачные технологии для переводчиков: SDL Studio GroupShare Cloud [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.traservice.ru/trados/news/192>.
56. Огляд ринку перекладацьких послуг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bankstatey.com/index.php?newsid=30394>.
57. Ольховская А. С. Личностные характеристики будущих переводчиков как фактор успешного трудоустройства по специальности / А. С. Ольховская // Функциональная лингвистика. – 2013. – № 5. – С. 310–312.
58. Ольховская А. С. Личностный компонент в структуре переводческой компетентности / А. С. Ольховская // Актуальные вопросы теории и практики перевода. – 2013. – Вып. II. – С. 189–197.
59. Ольховська А. С. Основи професійної майстерності перекладача : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Переклад» (англійська мова)] / А. С. Ольховська. – Х. : Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 132 с.
60. Организация переводческого процесса в Lingo24 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lingo24.ru/процесс-перевода.html>.
61. Палажченко П. Профессия переводчика вчера, сегодня, завтра [Электронный ресурс] / П. Палажченко. – Режим доступа : <https://www.youtube.com/watch?v=by4P3dulwi4&list=PL9w6AltRs hw5iqADe1a1xVl-vOitg-rKF&index=35>.
62. Перевод по международным стандартам [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.accentpharm.com.ua/index.php/component/content/article/13-perevod-po-mezhdunarodnym-standartam>.
63. Переводчик в штат или аутсорсинг? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.altm.ru/article_10.php.

64. Переводчик-фрилансер, или почему я им никогда не буду [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://translatorspuzzles.blogspot.com/2014/04/perevodchik-freelancer-pochemu-ya-im-nikogda-ne-budu.html>.
65. Послуги з письмового та усного перекладу. Загальні правила і вимоги до надання послуг [Електронний ресурс] : СТТУ АПУ 002-2000. – [Чинний від 2000-03-29]. – К. : Всеукраїнська громадська організація «Асоціація перекладачів України», 2000. – Режим доступу : <http://www.uta.org.ua/16>.
66. Преимущества САТ-инструментов для переводчиков, БП и клиентов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mozgorilla.com/soft-and-technology/preimushhestva-cat-instrumentov-dlya-perevodchikov-bp-i-klientov>.
67. Прозорова М. И. Формирование профессионально важных качеств переводчика у студентов-лингвистов в процессе обучения в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Прозорова Марина Ивановна. – Калининград, 2004. – 215 с.
68. Рекомендации по работе с бюро для начинающих переводчиков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.translation-rating.ru/stati-dlja-bjuro-perevodov/rekomendatsii-po-rabote-s-byuro-dlya-nachinayushhih-perevodchikov>.
69. Руеда К. Контроль качества в области переводов: функциональный подход / К. Руеда // Профессиональный перевод и управление информацией. – 2010. – № 2. – С. 22–27.
70. Рыбкин С. Нормирование переводческого процесса [Электронный ресурс] / С. Рыбкин // Мир перевода. – 2009. – № 1(21). – Режим доступа : http://www.trworkshop.net/wiki/нормирование_переводчес_кого_процесса.
71. Рынок переводческих услуг [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.advertology.ru/article27158.htm>.
72. Рынок услуг по переводу текстов в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.aventa.com.ua/enhance.html>.
73. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Неопубликованный перевод. Координация, общие требования и правила оформления : ГОСТ 7.36-88. – [Введен в действие 01.07.1989]. – М. : Государственный комитет СССР по стандартам, 1989. – 14 с.
74. Соловьева А. В. Профессиональный перевод с помощью компьютера / А. В. Соловьева. – СПб., 2008. – 160 с.
75. Стандарты качества переводческих услуг [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.techinput.ru/texts/Kachestvo-perevoda/Standartu-kachestva-perevodcheskih-uslug>.

76. Стандарты качества переводческих услуг [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.alba-translating.ru/index.php/ru/articles/qualitystandard.html>
77. Стартовал третий ежегодный рейтинг переводческих компаний [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mozgorilla.com/analytics/startoval-tretij-ezhegodnyj-rejting-perevodcheskix-kompanij>.
78. Струк Т. Танго втроем: первые шаги [Электронный ресурс] / Т. Струк, А. Бондаренко. – Режим доступа : <http://voxtran.net/uchebnye-resursy/prezentatsii/tango-vtroem-pervye-shagi>.
79. Структура и система работы переводческих организаций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://tribun.com.ua/21942>.
80. Технический перевод: контроль качества [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://astra-tr.ru/view_article-php-id5.
81. Технический перевод: современная модель управления переводческим проектом [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://astra-tr.ru/view_article-php-id3.
82. Типичные заблуждения о переводах, переводчиках и переводческих компаниях [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.intent93.ru/help/98>.
83. Типовой бизнес-план открытия бюро переводов: демонстрационная версия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://marketing.rbc.ru/download/research/demofile_562949986452563.
84. Українська конференція перекладацької галузі UTIC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://2014.utic.eu>.
85. Управление переводческими проектами: Как мы работаем с клиентами [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lingo24.ru/управление-переводческими-проектами.html>.
86. Усний переклад: стандарти професії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uta.org.ua/interpretation_standards.
87. Филинкова Н. Плюсы и минусы фриланса для переводчика [Электронный ресурс] / Н. Филинкова. – Режим доступа : <http://www.kadrof.ru/st-perevodchik.shtml>.
88. Формула поиска [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.google.com.ua/intl/ru/insidesearch/tipstricks/all.html>.
89. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу : [підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад»] / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.
90. Черняховская Л. Преподаватель перевода – есть такая профессия, нет такой специальности! / Л. Черняховская // Мир перевода. – 2008. – № 1(19). – С. 45–47.

91. Что такое аутсорсинг и чем он полезен для бизнеса [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://it-pulse.com.ua/chto-takoe-outsourcing-i-chem-on-polezen-dlya-biznesa.html>.
92. Что такое краудсорсинг? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://crowdsourcing.ru/article/what_is_the_crowdsourcing.
93. Чубыкина О. В. Профессиональные компетенции преподавателя перевода как методическая проблема [Электронный ресурс] / О. В. Чубыкина. – Режим доступа : <http://www.wrc59.ru/410>.
94. Шалыт И. С. Качество перевода технической документации [Электронный ресурс] / И. С. Шалыт. – Режим доступа : <http://www.trorkshop.net/lib/articles/qualityintent.pdf>.
95. Шалыт И. С. Методическое и справочное руководство по переводу на русский язык, тематическому редактированию, литературной правке и редакционно-издательскому оформлению инженерно-технической документации [Электронный ресурс] / И. С. Шалыт. – Режим доступа : www.intent93.ru/useruploads/files/Metod_01.pdf.
96. Шалыт И. С. Основные положения европейского стандарта EN 15038 на оказание переводческих услуг и перевод специальной технической документации на русский язык [Электронный ресурс] / И. С. Шалыт. – Режим доступа : http://www.intent93.ru/useruploads/files/EN_translation_practice.pdf
97. Шахова Н. Г. Как найти хорошего переводчика, или Как найти хорошему переводчику / Н. Г. Шахова // Мосты. – 2012. – № 1 (33). – С. 42–57.
98. Шиба А. В. Використання нових інформаційних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутнього перекладача засобами інтерактивних технологій / А. В. Шиба // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 28 (81). – С. 356–365.
99. Як готувати готові кадри [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=4DT9D9IRAg0&list=PL9w6AltRshw5iqADeIa1xVl-vOitg-rKF&index=13>.
100. A Professional Approach to Translator Training (PATT) / M. D. Olivera Lobo, B. Robinson, R. M. Castro Prieto [et al.] // Meta: Translator's Journal. – 2007. – Vol. 52, № 3. – P. 517–528.
101. Abbyu SmartCAT: облачные технологии для переводчиков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://habrahabr.ru/company/abbyu/blog/208902>.
102. Colina S. Translation Teaching: From Research to the Classroom / Colina S. – New York & San Francisco : McGraw Hill, 2003. – 174 p.

103. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. EMT expert group [Electronic resource]. – Way of access : http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.
104. Documentation – Presentation of translations : ISO 2384:1977. – [Available as of 1977-03-01]. – ISO/TC 46 «Information and documentation». – 4 p.
105. Drugan J. Quality in Professional Translation: Assessment and Improvement / J. Drugan. – London, New York : Bloomsbury Academic, 2013. – 232 p.
106. Durban Ch. Translation: Buying a non-commodity. How translation standards can help buyers & sellers [Electronic resource] / Ch. Durban, A. Melby. – ATA : American Translators Association, 2008. – 8 p. – Way of access : http://www.ttt.org/specs/Translation_buying_guide.pdf.
107. Globalization of Websites [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.linguist.com/services-globalization-and-web.htm>.
108. Gouadec D. Profession: traducteur / D. Gouadec. – Paris : La Maison du Dictionnaire, 2002. – 432 p.
109. Gouadec D. Translation as a profession / D. Gouadec. – Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2007. – 409 p.
110. Howe J. The Rise of Crowdsourcing [Electronic resource] / J. Howe // Wired. – 2006. – № 14.06. – Way of access : http://archive.wired.com/wired/archive/14.06/crowds.html?pg=4&topic=crowds&topic_set.
111. Hrabchack O. University translation training programs and market needs: problems and recommendations / O. Hrabchack // Зміст підготовки перекладачів та сучасні вимоги професії : наук.-практ. конф. (12 грудня 2014 р.) : тези доп. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – С. 23–24.
112. Interpreters and Translators. Bureau of Labor Statistics of the United States Department of Labor [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.bls.gov/ooh/media-and-communication/interpreters-and-translators.htm#tab-1>.
113. Kelly D. A Handbook for Translator Trainers: A Guide to Reflective Practice / D. Kelly. – Manchester : St. Jerome, 2005. – 173 p.
114. Kelly D. Training the Trainers: Towards a Description of Translator Trainer Competence and Training Needs Analysis [Electronic resource] / D. Kelly // TTR: traduction, terminologie, rédaction. – 2008. – Vol. 21, № 1. – P. 99–125. – Way of access : <http://www.erudit.org/revue/ttr/2008/v21/n1/029688ar.pdf>.

115. Kenny D. Teaching Machine Translation and Translation Technology: A Contrastive Study [Electronic resource] / D. Kenny, A. Way. – Way of access : http://doras.dcu.ie/15830/1/Teaching_Machine_Translation_%26_Translation_Technology.pdf.
116. Lagon Mark P. Testimony Before the House International Relations Committee "Management Reform of UN [Electronic resource] / Mark P. Lagon. – 2005. – Way of access : <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/228/32515.html>.
117. LISA Shuts Down Operations [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.common senseadvisory.com/Default.aspx?Contenttype=ArticleDetAD&tabID=63&Aid=1357&moduleId=390>.
118. Mehadžić S. Benefits of translating in the cloud [Electronic resource] / S. Mehadžić. – Way of access : <http://www.textunited.com/cms/blog/benefits-of-translating-in-the-cloud>.
119. Muegge U. Cloud-based translation memory tools are changing the way translators work and train [Electronic resource] / U. Muegge. – Way of access : http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1102&context=uwe_muegge.
120. Papula N. Top Reasons for Translation Crowdsourcing [Electronic resource] / N. Papula. – Way of access : <http://translation-blog.multi-lizer.com/top-reasons-for-translation-crowdsourcing>.
121. Pym A. Trial, Error and Experimentation in the Training of Translation Teachers [Electronic resource] / A. Pym // Traducción & comunicación. – 2001. – № 2. – Way of access : <http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/training/trialanderror.pdf>.
122. Quality management systems – Requirements : ISO 9001:2008. – [Available as of 2012-05-08]. – ISO/TC 176/SC 2. – 27 p.
123. Samson R. Computer-assisted translation / R. Samson // Training for the New Millenium. – Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2005. – P. 101–126.
124. SDL Trados Studio 2014: 30-day free trial [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.translationzone.com/products/sdl-trados-studio/free-trial.html>.
125. Tareva E. Translator and Interpreter (T & I) Educators: Steps of Professional Skills Development / E. Tareva // Journal of Siberian Federal University. Humanities and Social Sciences. – 2012. – № 6. – P. 889–896.
126. TFR-2013 – по делу. Стенограмма-2. Танго втроем [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://green_light.trworkshop.net/2013/12/03/tfr-2013-tango-vtroem.
127. TFR-2013. Стенограмма-3. Чему не учат в вузе. Александр Поддубный и Валентин Чапанов [Электронный ресурс]. – Режим до-

- струга : http://green_light.trworkshop.net/2013/12/06/tfr-2013-pod-dubnyy_chapanov.
128. The Consortium for Training Translation Teachers [Electronic resource]. – Way of access : <http://isg.urv.es/cttt/cttt/ctttgeneral.htm>.
 129. The EMT Translator Trainer Profile Competences of the trainer in translation [Electronic resource]. – Way of access : http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/translator_trainer_profile_en.pdf.
 130. The Languages Services Market: 2013. An Annual Review of the Translation, Localization, and Interpreting Services Industry [Electronic resource]. – Way of access : http://www.common senseadvisory.com/Portals/_default/Knowledgebase/ArticleImages/130531_R_LSM_2013_Extract.pdf.
 131. The Need for Translation in Africa: Addressing Information Inequality So that Africa May Prosper [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.common senseadvisory.com/Portals/0/downloads/Africa.pdf>.
 132. The Top 100 Language Service Providers: 2013 [Electronic resource]. – Way of access : http://www.hansentest.com/blog/130605/130531_QT_Top_100.pdf.
 133. Translation projects – General Guidance : ISO/TS 11669:2012. – [Available as of 2012-05-16]. – ISO/TC 37/SC5. – 35 p.
 134. Translation Services – Service requirements : EN 15038. – [Available as of 2006-08-01]. – ICS 03.080.20. – 20 p.
 135. Translation vs. Transcreation [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.badlanguage.net/translation-vs-transcreation>.
 136. Translator Training and Modern Market Demands / Olivera Lobo, María-Dolores, Castro-Prieto [et al.] // Perspectives: Studies in Translationology. – 2005. – Vol. 13, № 2. – P. 132–142.
 137. Vitek S. V. Seven Unmistakable Signs that a Translation Agency is a Fake [Electronic resource] / S. V. Vitek. – Way of access : <https://patenttranslator.wordpress.com/2014/04/30/seven-unmistakable-signs-that-a-translation-agency-is-a-fake>.
 138. Vox Translatorium – сообщество для модернизации переводческого образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mozgorilla.com/study/vox-translatorum-soobshhestvo-dlya-modernizacii-perevodcheskogo-obrazovaniya>.
 139. VoxTran [Electronic resource]. – Way of access : <http://voxtran.net/ua>.
 140. Zinukova N. Professional translators' training: how to meet the translation industry requirements / N. Zinukova // Зміст підготовки перекладачів та сучасні вимоги професії : наук.-практ. конф. (12 грудня 2014 р.) : тези доп. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – С. 69–70.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПІЛЬНОТИ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ¹

Спільноти на Facebook

Translation events (<https://www.facebook.com/groups/msk.tfr/>) – бізнес перекладів, події, гумор.

Переводы и переводчики (<https://www.facebook.com/groups/translatorsandtranslations/>) – питання перекладу.

Толмачи тридевятого царства (<https://www.facebook.com/groups/perevod39/>) – питання перекладу, гумор.

Переводы & Переводчики. Форум (<https://www.facebook.com/groups/translations.forum/>) – питання перекладу.

Волонтеры переводов (<https://www.facebook.com/groups/perevodov.volunteers/>) – безкоштовні переклади з благодійною метою.

VOX Translatorum (<https://www.facebook.com/groups/voxtranslatorum/>) – навчання перекладачів.

Переводческий спецназ (<https://www.facebook.com/groups/173729799340475/>) – питання перекладу.

Перекись перевода (<https://www.facebook.com/groups/393984147384521/>) – будь-які питання, пов'язані з перекладом.

Страница конференции UNIC (<https://www.facebook.com/UTICConf/>) – вебіари, тематичні матеріали.

TM-Training: курсы для переводчиков (<https://www.facebook.com/trainthetranslator/>) – корисна інформація для перекладачів, гумор, анонси навчальних курсів.

Interpreting and translation forum (<https://www.facebook.com/groups/134491626612126/>) – гумор, корисна інформація для перекладачів англійською мовою.

Translator Needed (<https://www.facebook.com/groups/442559602457671/>) – спільнота англійською та арабською мовами.

Localization (<https://www.facebook.com/groups/localization/>) – анонси заходів, новини англійською мовою.

1 Актуальные сообщества для переводчиков в социальных сетях [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mozgorilla.com/study/aktualnye-soobshhestva-dlya-perevodchikov-v-socialnyx-setyax>.

Спільноти на LinkedIn

Localization Professional (<http://www.linkedin.com/groups/Localization-Professional-44105?mostPopular=&gid=44105>) – цікава група для спеціалістів з перекладу, локалізації та глобалізації.

Trad Online (<http://www.linkedin.com/groups?mostPopular=&gid=145268&>

[goback=.anp_145268_1281106452838_1](http://www.linkedin.com/groups?mostPopular=&gid=145268&goback=.anp_145268_1281106452838_1)) – група, присвячена перекладу та об'єднує усіх і письмових перекладачів.

Localization and Globalization Fusion Society (http://www.linkedin.com/groups/Localization-Globalization-Fusion-Society-67209?mostPopular=&gid=67209&goback=.ana_67209_1281106503407_5_1) – проведення заходів для спеціалістів з локалізації, глобалізації, інтернаціоналізації та перекладу.

Russian translators (<http://www.linkedin.com/groups?mostPopular=&gid=2455580>) – група професійних перекладачів російської мови.

Спільноти на Google+

Translation (<https://plus.google.com/u/0/communities/116671277027921904045>) – найчисельніша спільнота.

Translation, Interpreting, Language Services (<https://plus.google.com/u/0/communities/113462520273860740460>) – інфографіка, посилення на цікаві статті, англійською мовою.

Professional translators & interpreters (ProZ.com) (<https://plus.google.com/u/0/communities/113922925962980652237>) – посилення на заходи та новини ProZ, англійською мовою.

Translators & linguists continuous education (<https://plus.google.com/u/0/communities/116412309451246812502>) – навчання перекладачів, англійською мовою.

Translation Providers (<https://plus.google.com/u/0/communities/115966959857347377734>) – спільнота для перекладачів, редакторів та технічних письменників, англійською мовою.

Localization (<https://plus.google.com/u/0/communities/116766635832262295991>) – все про локалізацію, англійською мовою.

Спільноти ВКонтакте

Я – переводчик (<https://vk.com/itranslator>) – різноманітні проблеми перекладу.

Переводчик. Много языков – одна профессия (https://vk.com/perevod_club) – різноманітні проблеми перекладу.

Город переводчиков. Официальная группа ВКонтакте (<https://vk.com/club2813>) – новини перекладацької галузі, проблеми перекладу.

Коварный Переводчик (https://vk.com/crafty_interpreter) – в групі майже відсутня корисна інформація, однак багато своєрідного перекладацького гумору.

Страница ВКонтакте журнала «Мозгорилла» (<https://vk.com/mozgorilla>) – сторінка відомого журналу, що набирає популярності.

Форуми

Город переводчиков (<http://www.trworkshop.net/>) – один з основних ресурсів перекладача. Тут можна знайти відповідь практично на будь-яке питання, пов'язане з перекладом. Окрім того, на сайті є розділ із пропозиціями роботи для перекладачів та енциклопедія перекладу, що містить корисні статті про переклад. На форумі є Третейський суд, де можна вирішити спірні питання з замовником. Перекладачі, які особливо відзначилися, можуть вести блог.

Форум Мультитрана (<http://www.multitran.ru/c/m.exe?a=2&l1=1&l2=2>) – форум, що має доволі багато відвідувачів.

Восточное полушарие (<http://polusharie.com/>) – форум для перекладачів з китайської, корейської та японської мов.

Спільноти на Livejournal

Тотальный перевод (<http://ru-translate.livejournal.com/>) – у цій спільноті можна поділитися труднощами перекладу та, вірогідно, отримати відповідь. Однак нічим іншим ділитися не можна – адміністратори можуть забанити.

Трудности перевода (<http://ru-translator.livejournal.com/>) – в цій спільноті можна отримати відповідь на задане питання про труднощі перекладу.

Спільноти для перекладачів-фрилансерів²

www.maxiword.net – вітчизняний портал перекладачів.

www.alllance.com – один з найбільших сайтів для фрилансерів.

www.ayak.ru – російський ресурс для фрилансерів.

2 Как статья переводчиком нарасхват: советы фрилансерам по взаимодействию с бюро переводов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.youtube.com/watch?v=GHLvXwKqJm&list=PL9w6AltRshw5iqADela1xVI-vOitg-rKF&index=18>.

www.freelance.ru – платний ресурс для роботодавців та фрілансерів.

www.freelancerbay.com – безкоштовний ресурс для фрілансерів.

www.odesk.com – найбільший міжнародний ресурс для роботодавців та фрілансерів.

www.proz.com – найбільший портал для перекладачів та перекладацьких компаній.

www.translatorscafe.com – другий за розміром (після www.proz.com) сайт для перекладачів та перекладацьких компаній.

ДОДАТОК Б

ПРИКЛАД ЗАЛІКОВОГО ТЕСТУ

ЗАЛІКОВА РОБОТА З ДИСЦИПЛІНИ
«ЧИННИКИ УСПІШНОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЗА ФАХОМ»

Студент (ПІБ) _____

Група _____, Дата проведення _____

Варіант 1

Завдання: Обведіть правильні відповіді.

<p>1. Сучасний ринок перекладацьких послуг характеризується:</p> <p>а) зниженням попиту на перекладачів та все інтенсивнішим використанням систем машинного перекладу;</p> <p>б) значним попитом на перекладачів, проте у найближчій перспективі системи автоматизованого перекладу зможуть повністю замінити перекладача;</p> <p>в) зростанням попиту на переклад та збільшенням цін на нього;</p> <p>г) зростанням попиту на переклад та зниженням цін на нього;</p> <p>г) зменшенням попиту на переклад та зниженням цін на нього.</p>	<p>2. До систем автоматизованого перекладу належать:</p> <p>а) SDL Trados, QTrans, OmegaT, Open language tool;</p> <p>б) Déjà Vu, SDL Trados, Aligner, Wordfast;</p> <p>в) SmartTrans, Anaphraseus, OmegaT, SDL Trados;</p> <p>г) Virtaal, MemoQ, SDL Trados, MemoTrans;</p> <p>г) TermStar, MultiTerm, ATRIL, SDL Trados.</p>
<p>3. Оберіть найточніше визначення. Автоматизований переклад – це:</p>	<p>4. Основні напрямки діяльності Української асоціації викладачів перекладу включають в себе:</p>

<p>а) переклад із застосуванням електронних словників та текстових процесорів; б) переклад із застосуванням систем машинного перекладу; в) переклад із застосуванням систем пам'яті перекладів; г) переклад із застосуванням систем пам'яті перекладів, систем машинного перекладу, електронних словників та текстових процесорів.</p>	<p>а) забезпечення працевлаштування викладачів; б) налагодження співпраці українських фахівців із викладання перекладу; в) сприяння підвищенню кваліфікації членів Асоціації; г) забезпечення викладачам виплат за безробіттям; г) розвиток співпраці між українськими й зарубіжними фахівцями з викладання перекладу.</p>
<p>5. Основні функції менеджера проекту включають в себе: а) узгодження вихідних та кінцевих параметрів проекту з замовником робіт; б) планування проекту та контроль виконання плану; в) керування усіма підрозділами робочої групи; г) контроль якості виконаного перекладу.</p>	<p>6. Що, на думку представників перекладацької галузі, є найважливішим для сучасного перекладача? а) досвід професійного перекладу; б) вміння перекладати спеціалізовані тексти; в) вміння робити реферативний переклад; г) вміння перекладати з другої іноземної мови; г) вміння користуватися засобами автоматизації перекладу; д) навички пошуку інформації.</p>
<p>7. Агенція <i>Common Sense Advisory</i> займається: а) стандартизацією перекладацьких послуг; б) наданням перекладацьких послуг по всьому світі; в) дослідженням ринку перекладу; г) розробкою програмного забезпечення для перекладачів; г) консультуванням перекладачів з етичних питань.</p>	<p>8. QA-менеджер здійснює: а) загальну координацію роботи перекладачів; б) вибір програмних засобів та обладнання; в) вибір оптимальної стратегії; г) контроль за процесом перекладу; г) контроль якості перекладу; д) прийняття оперативних рішень та подолання непередбачуваних проблем.</p>

<p>9. Вкажіть стандарти, що регулюють якість перекладу:</p> <p>а) UNI 10574; б) DIN 2345; в) Önorm D 1200; г) Önorm D 1201; г) ASTM F2575-06; д) EN 15038.</p>	<p>10. Професійна компетентність викладача перекладу складається з компонентів:</p> <p>а) галузевого; б) міжособистісного; в) організаційного; г) навчального; г) оцінювального; д) компоненти В, Г та Г; е) компоненти А, Б, Г та Г.</p>
<p>11. Оберіть найточнішу характеристику. Український ринок перекладацьких послуг:</p> <p>а) перебуває в стані стагнації; б) демонструє позитивні тенденції; в) характеризується відстороненістю від міжнародних процесів; г) стрімко розвивається.</p>	<p>12. LSP – це:</p> <p>а) система автоматизованого перекладу; б) програма контролю якості перекладу; в) перекладацька компанія; г) міжнародна профспілкова організація перекладачів; г) організація, що об'єднує клієнтів та постачальників послуг з локалізації.</p>
<p>13. Краудсорсинг – це:</p> <p>а) використання внутрішніх ресурсів компанії (зокрема, штату співробітників) для вирішення термінового завдання; б) надання послуг (у тому числі з перекладу) внутрішніми підрозділами компанії із залученням фахівців з інших організацій; в) вирішення суспільно значущих завдань (наприклад, перекладу) силами волонтерів.</p>	<p>14. Рівень якості перекладу, виконаного в компанії, що працює на світовому ринку:</p> <p>а) повинен завжди бути максимальним із багатоступінчатою системою контролю та редагування; б) може коливатися залежно від потреб замовника.</p>
<p>15. До хмарних систем автоматизованого перекладу належать:</p> <p>а) SDL Studio GroupShare Cloud, KantanMT, Transifex;</p>	<p>16. Засоби CAT або зовнішні інструменти здатні виконати такі види контролю:</p> <p>а) перевірка форматування; б) перевірка відповідності стилю;</p>

<p>б) Memsources Cloud, ELIA Cloud, SDL Studio GroupShare Cloud; в) SmartCAT, Memsources Cloud, SDL Studio GroupShare Cloud; г) XTM Cloud, SDL Studio GroupShare Cloud, MemoCAT.</p>	<p>в) перевірка одноманітності термінології; г) перевірка орфографії; г) перевірка конвертації формату цифр.</p>
<p>17. Локалізація – це: а) адаптація програмного забезпечення для користувачів, які розмовляють іншими мовами, з урахуванням особливостей, що прийняті у їхніх країнах; б) переклад термінів відповідно до вимог клієнта у певному (локальному) проекті; в) виконання перекладу на місцевому ринку, а не на світовому.</p>	<p>18. Оберіть найпопулярніші сайти для перекладачів-фрілансерів та роботодавців на пострадянському просторі: а) www.freelance.com; б) www.freelancerbay.com; в) www.alltranslate.com; г) www.translatorscafe.com; г) www.proz.com.</p>
<p>19. Які категорії викладачів мають навчати майбутніх перекладачів? а) викладачі-перекладачі; б) викладачі іноземної мови; в) викладачі-дослідники.</p>	<p>20. Визначте переваги фріланса для перекладача: а) можливість працювати де завгодно; б) економія часу та витрат; в) гнучкий графік; г) відсутність необхідності узаконювати свою діяльність; г) незалежність.</p>
<p>21. У XXI столітті ринок перекладу можна охарактеризувати як: а) глобальний; б) динамічний; в) централізований; г) віртуальний; г) спеціалізований.</p>	<p>22. <i>Vox Translatorum</i> – це: а) міжнародна платформа, що об'єднує перекладачів з усього світу з метою обговорення професійних проблем; б) вітчизняне об'єднання, що поєднує представників перекладацької галузі та вузів з метою вдосконалення процесу підготовки перекладачів;</p>

	<p>в) професійна, неполітична та некомерційна міжнародна організація, основна мета якої об'єднання перекладацьких організацій різних країн.</p>
<p>23. Визначте стандарт, що запроваджує систему менеджменту якості компанії та не має безпосереднього стосунку до перекладу:</p> <p>а) ASTM F2575-06; б) UNI 10574; в) DIN 2345; г) Önorm D 1200; ґ) Önorm D 1201; д) ISO 9001:2008; е) EN 15038.</p>	<p>24. До програм контролю якості належать:</p> <p>а) QA Checker, SDL Trados, StarTransit, CheckMate, Transifex; б) Wordfast, Xbench, Verifica, QA Distiller, QA Term; в) Xbench, ErrorSpy, MemoQ, ELIA QA, Lisa QA Model; г) CheckMate, Xbench, QA Distiller, Verifika, ErrorSpy; ґ) Hyper STE, Ando Tools, SDLX QA Checker, ErrorSpy, QA Distiller.</p>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
Тема 1. Світовий ринок перекладацьких послуг.....	6
Тема 2. Вітчизняний ринок перекладацьких послуг.....	16
Тема 3. Портрет сучасного перекладача.....	26
Тема 4. Організація сучасної перекладацької компанії...	36
Тема 5. Сучасне технічне забезпечення перекладача.....	46
Тема 6. Оцінювання якості перекладів.....	56
Тема 7. Галузеві стандарти.....	65
Тема 8. Процес працевлаштування перекладача.....	75
Тема 9. Професія – викладач перекладу.....	85
Література	95
Додатки	106

Навчальне видання

Ольховська Алла Сергіївна

**ЧИННИКИ
УСПІШНОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ
ПЕРЕКЛАДАЧА ЗА ФАХОМ**

Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів
за спеціальністю «Переклад» (англійська мова)

Коректор *А. І. Самсонова*
Комп'ютерне верстання *Н. О. Ваніна*
Макет обкладинки *І. М. Дончик*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк.5,8. Тираж 100 пр. Зам. № 137/15.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна
Тел. 705-24-32